

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

**POPULÁRNÍ ODPOVĚDI A VYZÝVACÍ
CHARAKTER TABULÍ V ZULLIGEROVĚ
TESTU**

THE POPULAR RESPONSES AND THE STIMULUS VALUE
OF THE CARDS IN THE ZULLIGER TEST

Magisterská diplomová práce

Autor: **Bc. Veronika Hasoňová**

Vedoucí práce: **PhDr. Martin Seitl, Ph.D.**

Olomouc

2019

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Martinu Seitlovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup, ochotu, čas a veškeré cenné rady, které mi poskytl při psaní této práce. Děkuji také všem členům výzkumného týmu, PhDr. Markovi Kolaříkovi, Ph.D., PhDr. Danielu Dostálovi, Ph.D., Mgr. Kateřině Palové, Mgr. Karolíně Hniličkové a Bc. Justýně Dočkalové. Velké díky patří všem respondentům, bez kterých by tato práce nikdy nemohla vzniknout. Největší díky patří mé rodině a příteli za bezmeznou trpělivost, veškerou podporu a zázemí, které mi během celého studia a psaní diplomové práce poskytovali.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: *„Populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu“* vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis

OBSAH

ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST	
1 PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI.....	7
1.1 Vymezení pojmu osobnost	8
1.2 Vybrané teorie osobnosti.....	9
2 PROJEKTIVNÍ PSYCHODIAGNOSTICKÉ METODY	15
2.1 Mechanismus projekce	15
2.2 Projektivní metody	16
2.3 Testy na vizuálně-apercepčním principu.....	17
2.3.1 Rorschachova metoda.....	18
3 ZULLIGERŮV TEST	21
3.1 Hans Zulliger	21
3.2 Zulligerův test.....	22
3.3 Administrace Zulligerova testu	23
3.4 Zulligerův test v praxi	26
4 VYBRANÉ PARAMETRY VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE ZULLIGEROVA TESTU	29
4.1 Populární odpovědi.....	29
4.2 Vyzývací charakter	33
5 VYBRANÉ VÝZKUMY APLIKUJÍCÍ ZULLIGERŮV TEST.....	38
EMPIRICKÁ ČÁST	
6 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍL PRÁCE	46
7 POPIS ZVOLENÉHO METODOLOGICKÉHO RÁMCE A METOD	48
7.1 Metody použité k získání dat.....	48
7.2 Typ výzkumu a postup získávání dat	50
7.2.1 Instrukce.....	51
7.3 Metody zpracování a analýzy dat	53
7.4 Etické problémy a způsob jejich řešení	53
8 VÝZKUMNÝ SOUBOR	55
8.1 Výběr respondentů.....	55
8.2 Specifikace výzkumného souboru	56
9 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ	59
9.1 Populární odpovědi.....	59
9.2 Vyzývací charaktery	62
9.3 Odpovědi na výzkumné otázky	67

10	DISKUZE	69
11	ZÁVĚRY.....	75
	SOUHRN	76
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	79

Seznam grafů a tabulek

Seznam příloh

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Příloha č. 3: Populární odpovědi

Příloha č. 4: Letáček k účasti ve výzkumu

ÚVOD

Projektivní metody, v čele s Rorschachovou metodou, jsou často používaným nástrojem nejen v klinické psychologii, ale také v oblasti poradenské a pedagogické psychologie, dopravní psychologie nebo psychologie práce a organizace. V posledních letech se mezi vědci objevila tendence znovu oživit Zulligerův test, který vytvořil Hans Zulliger v roce 1942, u kterého se v průběhu 20. století nijak výrazně nezměnil způsob administrace, vyhodnocování a interpretace. Metoda má však potenciál stát se významným screeningovým nástrojem s možným využitím v různých oblastech psychologie. Zejména ve Finsku a Brazílii vznikly výzkumné týmy, které se tomuto testu věnují a jejichž členové aplikovali na Zulligerův test některé principy Komprehensivního systému. K tomuto rozvoji přispívá i výzkumná skupina, která působí na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Skupinu vede PhDr. Martin Seitl, Ph.D., dalšími členy jsou PhDr. Marek Kolařík, Ph.D., PhDr. Daniel Dostál, Ph.D., Mgr. Kateřina Palová, Mgr. Karolína Hniličková, Bc. Justýna Dočkalová a autorka této práce. Výzkumná skupina se mimo jiné věnuje aplikaci vybraných principů systému R-PAS na Zulligerův test. Touto diplomovou prací bychom zároveň rádi přispěli do procesu nové standardizace a validizace Zulligerova testu na české populaci.

V **teoretické části** práce se zabýváme psychologií osobnosti, vymezujeme koncept osobnosti a představujeme vybrané teorie osobnosti: G. W. Allporta, R. B. Cattela, H. A. Murraye a T. F. Learyho. Z oblasti psychologie osobnosti přecházíme k projektivním metodám, kde nejprve ukotvujeme projekci jako takovou a vzhledem k tématu diplomové práce se zaměřujeme primárně na metody fungující na vizuálně-apercepčním principu, pozornost věnujeme také Rorschachově metodě. Ústřední část teoretické práce tvoří kapitola věnovaná Zulligerově testu, jeho tvůrci, popisu administrace metody a možnostem využití testu v praxi. Zároveň se věnujeme popisu populárních odpovědí a vyzývacího charakteru tabulí. V závěru teoretické části práce zmiňujeme vybrané výzkumy, ve kterých autoři aplikovali Zulligerův test.

Cílem **empirické části** práce je zjištění populárních odpovědí na všechny tři tabule Zulligerova testu a vytvoření přehledné tabulky těchto odpovědí, včetně vymezení jejich základních lokalizací. Druhým cílem je určení vyzývacího charakteru jednotlivých tabulí, a to prostřednictvím posuzování nejčastěji se vyskytujících obsahů a témat, které tabule v lidech vyvolávají.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PSYCHOLOGIE OSOBNOSTI

V první kapitole se zabýváme psychologií osobnosti, zaměřujeme se na vymezení pojmu osobnost a pozornost věnujeme zejména vybraným teoriím osobnosti – Allporta, Cattella, Murraye a Learyho. Tyto autory spojuje psychometrický přístup ke zkoumání osobnosti, nebo náhled na osobnost skrze projekci či projektivní metody, což úzce souvisí s tématem této práce.

Vznik psychologie osobnosti datujeme do 30. let 20. století, kdy se vyčlenila jako samostatná disciplína ze sociální psychologie. Počátek tohoto oboru je úzce spojen především se jménem Gordona W. Allporta, autora hojně citované knihy *Personality: A psychological Interpretation*. Tato kniha, ve které Allport shrnul tehdejší poznatky o psychologii osobnosti, vyšla v roce 1937. Kromě Allporta se na rozvoji psychologie osobnosti jako samostatného oboru podíleli také Henry A. Murray, Raymond B. Cattell a Ross Stagner. Monografie těchto autorů jsou dávány do souvislosti zejména s americkým pojetím psychologie osobnosti. Naopak evropské hledisko přistupuje ke zrodu psychologie osobnosti komplexněji a nedatuje její vznik do konkrétního roku, ale spíše do období celého 18. až 20. století (Blatný a kol., 2010; Cakirpaloglu, 2012; Pettigrew, 1969).

Cakirpaloglu (2012) uvádí, že psychologie osobnosti je idiosynkratická, molární a proaktivní. Zaměřuje se tedy na individualitu každého jedince, jejím cílem je integrace všech vlastností a procesů v jednotný celek a porozumění individuální fenomenologii. Úzce souvisí s psychologií motivace, sociální psychologií, vývojovou psychologií, ale také se sociologií, filozofií, kulturní antropologií a neurovědami. V psychologii osobnosti se setkáváme s dvěma cíli, které můžeme označit jako analytický a strukturální. První se soustředí spíše na to, v jakých dimenzích se od sebe lidé liší, druhý pak na studium individua jako jedinečného celku (Blatný a kol., 2010; Říčan, 2010).

Teoretický rámec studia osobnosti zahrnuje čtyři hlavní témata: definici osobnosti, zkoumání jednotlivých částí osobnosti, zaměření se na osobnostní strukturální uspořádání a dynamiku a nakonec na vývoj osobnosti. Různé teorie osobnosti si kladou za cíl vysvětlit interakci všech fyziologických, psychologických a sociálních sil, které působí v životě každého člověka (Drapela, 2011; Mayer & Allen, 2017).

1.1 Vymezení pojmu osobnost

V dnešní době existuje několik desítek definic, které se snaží vysvětlit pojem osobnost. Samotný výraz osobnost (anglicky *personality*) je odvozen z latinského *persona*, což je označení pro divadelní masku, kterou nosili římscí herci v divadle k vyjádření své role. Postupně se začaly objevovat názory, že osobnost je mnohem více než jen role, kterou lidé hrají. Ačkoliv například profesor Hogan (2007) tvrdí, že osobnost jako taková neexistuje a každý člověk jen přizpůsobuje různé masky různému prostředí, mohli bychom konstatovat, že osobnost je souhrnem relativně trvalých rysů a jedinečných vlastností, které udržují v chování člověka individualitu a stabilitu. Pojem rysy rozumíme ty charakteristiky, kterými se lidé v chování od sebe liší (Feist & Feist, 2009).

Hartl a Hartlová (2015, 379) uvádějí, že osobnost bývá nejčastěji označována jako „*celek duševního života člověka*“. To, v čem nacházíme v různých definicích průnik je především znak jedinečnosti a výlučnosti, protože tak jako nenalezneme dva jedince s totožnými otisky prstů, tak neexistují ani dva jedinci s naprosto shodnou osobností. Osobnost můžeme chápat také jako vzorce chování, myšlení a emocí, které jsou individuálním vyjádřením konkrétního člověka, který specificky interaguje s okolním fyzickým a sociálním prostředím (Nolen-Hoeksema, Frederickson, Loftus, & Wagenaar, 2012).

V původním díle Gordona W. Allporta z roku 1937 nalezneme tuto definici osobnosti: „*Osobnost je dynamická organizace jednotlivce v těch psychofyzických systémech, které určují jedinečné přizpůsobení jeho prostředí*“ (Allport, in Roback, 1938, 244). Allportův nomotetický a idiografický přístup zdůraznil jedinečnou strukturu osobnosti s ohledem na rysy, které tvoří ústřední pojem jeho teorie osobnosti (Rosenzweig & Fisher, 1997). Idiografický přístup znamená zkoumání osobnosti pouze skrz konkrétního člověka, vyzdvihuje tedy individualitu a porozumění jedinečnosti osobnosti. Oproti tomu nomotetický přístup se zaměřuje na obecné psychické vlastnosti, které můžeme nalézt u většího počtu osob (Cakirpaloglu, 2012). Další pohled na osobnost přináší také Jessica R. Gurley (2016), která ji definuje jako individuální vzorce myšlení, chování, prožívání a interakce s prostředím, a to v krátkodobém i dlouhodobém horizontu.

Zaměříme-li se na významy, které slovo osobnost představuje, můžeme se setkat se třemi hlavními výklady, kterými jsou: hodnotící pojem, psychická individualita jedince a osobnost jako struktura celku psychiky. Hodnotící pojem se v odborné psychologii téměř

neužívá. V hodnotícím pojetí je jako osobnost označován člověk něčím výjimečný či pozoruhodný. Pojem psychická individualita jedince znamená odlišnost člověka od ostatních lidí, zejména jedinců stejného věku a kultury, tedy to, v čem spočívá jedinečnost každého z nás. Poslední pojetí se zaměřuje na dělení psychiky na jednotlivé komponenty, z nichž každá hraje svou nezastupitelnou roli, ale podstatná je zejména jejich propojenost a soulad (Říčan, 2010).

Osobnost tvoří osobnostní rysy, které jsou považovány za víceméně stabilní charakteristiky (např. extraverte), a stavy, které více podléhají změně (např. úzkostnost). Cakirpaloglu (2012) uvádí, že různé definice osobnosti spojují společné rysy, a to zaměření na propojenost temperamentu, charakteru, schopností a konstitučních vlastností člověka. Důraz klade zejména na integritu psychických funkcí, jedinečnost myšlení, prožívání a také na sociální zkušenost. V jeho pojetí bychom definice mohli dělit na biosociální, které posuzují osobnost člověka na základě jeho atraktivity pro druhé lidi a které se tedy zaměřují spíše na morálku, etičnost a charakter člověka, a na definice biofyzické, které kladou důraz na intrapsychickou povahu osobnosti, na emoce, nálady a temperament člověka.

Odborníci, kteří se zabývají osobností se domnívají, že lidské chování je v různých situacích konzistentní. Pokud se zaměříme na jednotlivé dimenze, pak mohou být jednotlivci velmi podobní či dokonce totožní. To znamená, že dva nebo více lidí mohou v průměru vykazovat stejné chování a mít tedy stejné vlastnosti. Protože ale existují individuální rozdíly v osobnostních dimenzích, pak i chování různých lidí se od sebe musí odlišovat (Cakirpaloglu, 2012). Bem P. Allen (1997) odhaduje počet existujících rysů na více než 17 000, čímž prokazuje, že osobnost každého jednotlivce je odlišná od osobnosti jiných lidí a je tedy jedinečná.

Osobnost se začíná formovat již prenatálně, k největšímu rozvoji dochází v dětství a její vývoj je výrazně ovlivňován výchovou (Nolen-Hoeksema et al., 2012). Při utváření osobnosti hrají významný vliv biologické činitele (zejména geny), sociální a kulturní prostředí, ale také osobní zkušenosti získané v průběhu života (Obereignerů, Čáp, Krausová, & kol., 2016).

1.2 Vybrané teorie osobnosti

V této podkapitole představujeme myšlenky autorů vybraných teorií osobnosti, které mají přesah k tématu diplomové práce.

Gordon Willard Allport

Gordon W. Allport, který se narodil v Americe v roce 1897 a zemřel roku 1967, je považován za představitele systematického eklekticismu. Jedná se o směr, který se snaží propojovat různé myšlenky a teorie do smysluplného celku. V Allportově teorii převládá empiricko-humanistický a převážně idiografický přístup zaměřený na úctu ke každému jednotlivci. Osobnost pro něj představuje dynamickou strukturu, která se neustále vyvíjí a která je založena na neoddělitelném propojení mysli a těla. U každého jedince se proto projevuje charakteristické chování a myšlení (Drapela, 2011). Protože se osobnost skládá jak z tělesných, tak i duševních aspektů, musí být posuzována vždy z obou těchto pohledů. Osobnost podle Allporta je jak pojmem, tak změnou, jak produktem, tak procesem, strukturou i růstem (Feist & Feist, 2009; Larsen & Buss, 2014).

Sám Allport (1961, 28) uvádí, že „*osobnost je dynamická organizace těch psychofyzikálních systémů uvnitř jednotlivce, které určují jeho charakteristické chování a myšlení.*“ Podle jeho názoru je osobnost to, čím člověk je, bez ohledu na to, jak jej vnímají druzí lidé. Allport se bránil představě, že všichni lidé mají stejné rysy, zavedl proto pojem osobní dispozice, které rozčlenil na kardinální, centrální a sekundární. Kardinální dispozice jsou nejobecnější vlastnosti osobnosti, centrální dispozice určují jedinečnost každého z nás a sekundární dispozice představují reaktivní osobnostní rysy. Důležitým pojmem jeho teorie je *proprium*, který vytvořil k popisu chování a vlastností, které lidé považují za ústřední a důležité ve svém životě. Toto chování zahrnuje základní potřeby, které jsou běžně uspokojovány bez velkých obtíží a zvyky, jako je nošení oblečení, ale i zautomatizované chování, které je prováděno automaticky a není rozhodující pro udržení stabilního self (Cakirpaloglu, 2012; Feist & Feist, 2009; Larsen & Buss, 2014).

Pro tuto diplomovou práci považujeme za stěžejní, že se Gordon Allport vyjadřoval i k mechanismu projekce. Projekci chápal jako nesprávné přiřazení příčiny svého vnitřního stavu k chování jiného člověka. Dále popisoval, že naše myšlenky, pocity a chování mohou představovat určité nežádoucí vlastnosti (např. krutost, hloupost), kdy se člověk snaží právě pomocí projekce vyhnout tomu, aby si tyto vlastnosti uvědomil a tím tedy chrání své sebepojetí (Newman & Caldwell, 2005).

Raymond Bernard Cattell

R. B. Cattell se narodil v roce 1905 v Anglii a zemřel roku 1998. Představil mnoho metodologických inovací, sepsal rozsáhlé příspěvky k popisu schopností, motivace

a temperamentu a je autorem vlivné teorie osobnosti, která bývá popisována jako faktorová, eklektická a rysová. Sám Cattell (1946, 566) uvádí tuto definici osobnosti: „*Osobnost se zabývá a je odvozena ze všech vztahů mezi organismem a jeho prostředím. Je tím, co předvídá chování vzhledem k situaci.*“ Atributy, kterými je osobnost popsána jsou rysy, které mohou být považovány za vlastnosti organismu a které mohou být definovány jak v intencích organismu, tak jeho prostředí.

Při rozboru osobnosti Cattell vycházel ze tří zdrojů údajů: ze života (L-data), sebehodnocení (Q-data) a objektivních testů (T-data). Podrobnou analýzou rysů získal původně 200 osobnostních vlastností, jejichž počet později zúžil na 35 (Cakirpaloglu, 2012). Cattellovým cílem bylo prostřednictvím faktorové analýzy shromáždit základní vlastnosti osobnosti a analýzami postupně dospěl k šestnácti osobnostním faktorům. Jeho nejznámější šestnáctifaktorový osobnostní dotazník (16PF) byl poprvé vydán v roce 1949 a byl přeložen do více než 40 různých jazyků (Horn, 2001; Říčan, 2010). Rysy v Cattellově teorii představují nejzákladnější složky osobnosti a můžeme je rozdělit na rysy povrchové a pramenné. Rysy povrchové poznáváme prostřednictvím pozorování manifestního chování, zatímco rysy pramenné jsou zdrojem i příčinou těchto vlastností chování. Představují tak primární faktory osobnosti. Rysy dále můžeme rozdělit na konstituční, které jsou dány geneticky a rysy modelované prostředím, které podléhají vlivu okolí. Z hlediska modality projevu hovoříme o rysech dynamických, silách směřujících jedince k určitému cíli. Ve výčtu dále nalézáme rysy schopností, které ukazují schopnost jedince dosáhnout zvolených cílů a rysy temperamentové, což je např. rychlost reakce, hladina energie, impulzivita či spontaneita (Cakirpaloglu, 2012; Drapela, 2011; Říčan, 2010).

Rysy lze dále dělit na rysové prvky, tzv. faktory, které se štěpí na faktory I. a II. řádu. Faktory prvního řádu, neboli primárních 16 faktorů, určují variabilitu projevu konkrétního jedince. Faktorovou analýzou těchto 16 primárních faktorů získal Cattell sekundární rysy osobnosti, což jsou dimenze: extraverte – introverte; úzkostnost – integrace; senzitivita – rozumovost; rezignace – vzdornost; inteligence – mentální tupost. V této práci pro nás hraje důležitou roli jeden z primárních faktorů, konkrétně **faktor M**, označovaný jako dimenze snílek – pragmatičnost, který v sobě mimo jiné zahrnuje přístup zaměřený na řešení problémů a konvenčnost. Populární odpovědi, které jsou ústředním tématem této diplomové práce, jsou spojovány s konvenční reakcí na požadavky situace (Cakirpaloglu, 2012; Obuch & Polák, 2011).

Henry Alexander Murray

Henry Murray se narodil v roce 1893 v New Yorku a zemřel v roce 1988. Nejvíce se proslavil svou knihou *Zkoumání osobnosti (Explorations in Personality: A Clinical and Experimental Study of Fifty Men of College Age)*, kterou vydal v roce 1938. Tato kniha byla vrcholným úspěchem jeho psychologické kariéry (Triplet, 1992). Podle Hall, Lindzey, Loehlin a Manosevitz (2002) sehrálo jeho klinické vzdělání významnou roli ve zkoumání osobnosti. Vyvinul klasifikační a taxonomické jednotky, které sloužily k třídění a definování proměnných nezbytných k pochopení chování jednotlivce. Byl jedním z prvních výzkumníků, který se zabýval transformací myšlenek Freudovy a Jungovy psychoanalýzy do ověřitelných vědeckých hypotéz. Snažil se také hledat souvislost mezi psychologickými událostmi a fyziologickými procesy a poukazoval tím na propojenost centrální nervové soustavy s psychikou.

Murray (1938, 4) zavedl termín *personologie* ve 30. letech 20. století a použil jej k označení té části psychologie, která studuje individuálně „*lidské životy a faktory, které ovlivňují jejich běh.*“ Murray byl přesvědčen, že k tomu, abychom pochopili kterýkoliv z procesů osobnosti, musíme mít nejen představu o celku, ale i o individualitě každého člověka. Osobnost člověka proto nemůže být zkoumána a analyzována v laboratorních podmínkách, ale naopak sledována v přirozeném prostředí (Hall et al., 2002).

Murray (1938) se věnoval i studiu motivace, kterou chápal jako systém tlaků (*Press*) a potřeb (*Needs*). Potřeby chápeme jako vysvětlení toho, proč daná osoba dělá to, co dělá a tlaky určují, jak se v konkrétní situaci daná osoba zachová. Potřeby sám Murray (1938) chápal jako sílu v oblasti mozku, která organizuje vnímání, myšlení a porozumění a která má za cíl přeměnit současnou neuspokojivou situaci v uspokojivou. Potřeby pak podle jejich povahy můžeme rozdělit na viscerogenní a psychogenní. Viscerogenní potřeby souvisí s uspokojováním fyziologických potřeb, jako je potřeba kyslíku, vody, jídla nebo sexu. Psychogenních potřeb definoval Murray nejprve 20, ale postupně byly přidány některé další (Allen, 1997; Billstedt et al., 2017; Hall et al., 2002).

Murray významně obohatil vývoj metodologie výzkumu, když v roce 1935 společně s Christian Morganovou vytvořili Tematický apercepční test (TAT), jednu z dosud nejpoužívanějších projektivních metod (Roazen, 2003). Testový materiál tvoří celkem 31 tabulí, v praxi se jich ale využívá jen 20 a některé mají více variant. Kromě toho jsou některé tabule upraveny zvlášť pro muže (M), pro ženy (F), pro chlapce (B) a pro dívky

(G). Na většině tabulí je zobrazena jedna nebo více osob v nejrůznějších situacích, na některých nejsou lidské postavy, ale např. prázdný člun či pohádková postava (Najbrtová, Šípek, Loneková, & Čáp, 2017). Každá tabule evokuje určitá témata a různé typy příběhů, má tedy svůj vyzývací charakter, který umožňuje zkoumat různé oblasti psychického fungování. V podstatě se tedy můžeme zaměřit na zachycení témat, která se často opakují a také na kvalitu interpretovaných příběhů (Čermák, 2005). Vyzývací charakter v TAT můžeme chápat jako tendenci daného stimulu vyzývat určité percepční nebo afektivní reakce (Stein et al., 2014). V této práci se zabýváme vyzývacími charakteristikami tabulí v Zulligerově testu, při jejichž určování se taktéž zaměříme na opakující se témata, které podnět na tabuli vyvolává.

Timothy Francis Leary

Americký psycholog, spisovatel, filozof i propagátor LSD Timothy Leary se narodil roku 1920 a zemřel v roce 1996. Leary se účastnil výzkumného programu o interpersonálních aspektech osobnosti, který zahájila Kalifornská univerzita roku 1940 a tato práce vyvrcholila v roce 1957 vydáním Learyho monografie s názvem *Interpersonální diagnostika osobnosti*. Leary nahlížel na osobnost podle stupně uvědomování a tvrdil, že normální i abnormální osobnosti jsou funkčně spojeny podél kontinua. Tím naznačil, že styly osobnosti jsou systematicky vzájemně propojeny v kruhovém pořadí a že individuální charakter tvoří neoddelitelnou část větší sociální sítě (Strack, 1996). Za interpersonální chování považoval Leary (2004) takové, které souvisí otevřeně, vědomě, eticky nebo symbolicky s jinou lidskou bytostí, ať už skutečnou, kolektivní nebo představovanou. Sám Leary (1996, 24) pak ve své autobiografii uvádí, že jeho základní otázkou, na kterou se ptal všech lidí bez rozdílu bylo: „*Jakým způsobem ty sám měníš lidské chování?*“

Vyvrcholením Learyho práce je jeho Interpersonální teorie osobnosti, kterou tvoří devět základních principů. První princip představuje zároveň i definici osobnosti: „*Osobnost je víceúrovňový model interpersonálních reakcí (zjevných, vědomých nebo soukromých) vyjádřených jednotlivcem. Interpersonální chování je zaměřeno na redukování úzkosti. Všechny sociální, emocionální, interpersonální činnosti jednotlivce lze chápat jako pokus vyhnout se úzkosti nebo vytvořit a udržet si sebeúctu*“ (Leary, 2004, 15-16). Druhý princip vychází z předpokladu, že proměnné v systému osobnosti by měly být měřitelné, a to na stejném kontinuu, jak pro normální, tak patologické projevy. Třetím principem je využití množiny specifických a vzájemně propojených proměnných, které

slouží k popisu adaptivních i maladaptivních reakcí člověka. Součástí čtvrtého principu je, že ke každé proměnné, pomocí které měříme chování jedince, musíme znát i identickou formu chování blízkých lidí daného jedince. Pátý princip stojí na určení konkrétního zdroje poznatků o osobnosti tak, aby bylo možné určit, ke které úrovni se vztahuje. Nutnost přesně definovat tuto úroveň osobnosti je předmětem šestého principu. Sedmý princip poukazuje na důležitost používání stejného systému proměnných k popisu osobnosti na všech úrovních. Osmý princip definuje, že popis interpersonálního chování by měl být vždy ověřitelný a poslední z principů říká, že teorie osobnosti by měla být vykládána v rámci konkrétního kontextu (Leary, 2004; Seitzl, 2012).

Leary et al. (1976) dále popsal 5 úrovní osobnosti. První úroveň je *pozorovatelné chování*, což je chování daného jedince posouzené pozorovateli. Druhá úroveň je *vědomé chování*, v rámci kterého jedinec analyzuje interpersonální chování sebe i druhých. *Psychické soukromí* jakožto třetí úroveň stojí na využívání snového, fantazijního a projektivního materiálu. Čtvrtá úroveň je *nevyjadřovaná*, jedná se tedy o ty projevy, které jedinec nechce vyjadřovat a sdílet. Projektivní metody podle tohoto modelu řadíme do třetí a čtvrté úrovně, protože jsou náročnější na poznatelnost (Seitzl & Lečbych, 2016). Poslední úroveň zvaná *hodnoty* v sobě obsahuje tzv. ideální já a úzce proto souvisí s morálkou člověka.

2 PROJEKTIVNÍ PSYCHODIAGNOSTICKÉ METODY

Ve druhé kapitole se zaměřujeme na vymezení mechanismu projekce a na vybrané projektivní psychodiagnostické metody. Pozornost je věnována zejména testům fungujícím na vizuálně-apercepčním principu a Rorschachově metodě, která úzce souvisí s Zulligerovým testem. S pojmem projekční technika se setkáváme již od roku 1939, kdy ji Lawrence K. Frank označil jako metodu konfrontace jedince s danou situací, na kterou bude reagovat podle toho, jaký význam pro něj situace představuje. Nicméně pojem projekce se objevil již o rok dříve v Murrayově knize *Explorations in personality*. Když však nahlédneme ještě více do historie, pak za první projektivní zkoušku můžeme označit už asociační experiment, který provedl Francis Galton v roce 1879 (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013). Jako projektivní metody tedy označujeme ty nástroje, pomocí kterých konfrontujeme daného člověka s neurčitým podnětem, na který jedinec reaguje specifickým způsobem podle toho, jaký význam pro něj tento podnět představuje (Najbrtová et al., 2017).

2.1 Mechanismus projekce

Šípek (2002) uvádí, že projekce bývá chápána jako promítnutí, rozpínání či vržení před sebe. V psychologii rozšířil pojem projekce zakladatel psychoanalýzy Sigmund Freud, v jehož pojetí můžeme projekci vymežit jako akt, kdy v druhých lidech vnímáme to, co si přejeme popřít sami v sobě (Thompson, Glasø, & Matthiesen, 2018). Podobně Hartl a Harlová (2015) vymezují projekci v psychoanalytickém pojetí jako obranný mechanismus, kdy jedinec přenáší své neuvědomované či podvědomé přání a motivy do jiné osoby nebo situace. Carl Gustav Jung (1993, 147) chápal projekci jako nevědomý automatický mechanismus, který „přenáší subjektivní obsahy jakéhokoliv druhu na objekt.“ Müller a Müller (2006) definují projekci jako obranný mechanismus, v rámci kterého člověk promítá psychické aspekty do jiných osob a věcí a následně je v nich i vidí. Nejčastěji se jedná o nepříjemné až nepřijatelné obsahy, zvláště pudové obsahy a impulzy. V neanalytickém pojetí je projekce pojímána jako proces, v rámci kterého konkrétní jedinec promítá obsahy svých duševních procesů mimo vlastní osobu, a to na jiné lidi, zvířata, rostliny nebo věci (Svoboda et al., 2013). V této diplomové práci chápeme projekci právě v tomto pojetí.

Podle Najbrtové et al. (2017) lze na projekci nahlížet ze tří úhlů. První z nich chápe projekci jako mechanismus vedoucí k zachování vlastní osoby, tedy „já“. Jedná se tedy o odštěpování nepřijatelných obsahů a jejich promítání na jiné osoby. Druhé pojetí říká, že projekce je spíše naučené schéma vnímání, kdy jedinec mimoděk upravuje vnější podněty tak, jak se mu hodí. Poslední podoba projekce je vnímána jako aktivní proces promítání našich přání, aktuální nálady, snů a hodnotového systému.

Lindzey (1961) poukazuje na to, že již L. Bellak navrhoval změnu používání termínu projekce ve prospěch termínu apercepční zkreslení. Do této obecné kategorie apercepčního zkreslení zařadil řadu mechanismů, které označoval jako projekci, obrácenou projekci, jednoduchou projekci, senzibilizaci a externalizaci. Doporučoval, aby samotný termín projekce byl vyhrazen pouze pro proces nejvyššího stupně zkreslení, při kterém člověk skutečně přiřazuje druhým ty charakteristiky, které jsou pro něj tak nepřijatelné, že je může rozpoznávat a pracovat s nimi pouze v rámci dlouhodobé terapie.

2.2 Projektivní metody

Projektivní metody se používají ke zkoumání osobnosti prostřednictvím analýzy neuvědomovaných či podvědomých procesů. Můžeme pomocí nich odhalit přání, emoce nebo názory osob (Hartl & Hartlová, 2015). Za autora termínu projektivní metoda je považován Lawrence K. Frank, který ji připodobnil k rentgenovému paprsku. Pojem projektivní testová metoda použil také Wright v roce 1993 a při jejím popisu vycházel z předpokladu, že daná osoba promítá své neuvědomované aspekty do odpovědí, které jsou dále analyzovány (Müller & Müller, 2006; Šípek, 2000).

Projektivní metodu můžeme také definovat jako nástroj, který je považován za zvlášť citlivý k odhalení skrytých nebo nevědomých aspektů chování. Umožňuje nebo podporuje širokou škálu možných odpovědí probanda, je multidimenzionální a přináší neobvykle bohaté údaje o dané osobě, která má pouze minimální znalost účelu testu (Lindzey, 1961). Při používání projektivních metod je jedincům předkládán nejednoznačný podnět a jejich úkolem je zpracovat daný stimul v rámci konkrétního úkolu, například povědět příběh vztahující se k prezentovanému obrázku. Předpokládá se, že se do reakcí jedince na tento nejednoznačný podnět promítnou jeho nevědomá přání a touhy (Gurley, 2016).

Morávek (1991) uvádí vybrané vlastnosti projektivních metod:

1. Na rozdíl od jiných testů jsou stimuly u projektivních metod velmi málo strukturované.
2. Od člověka se neočekává jediná odpověď, naopak se předpokládá široký rozsah možných reakcí.
3. Proband netuší, jakým způsobem budou jeho odpovědi hodnoceny, neexistuje pro něj přesně definovaná správná nebo špatná odpověď.
4. U projektivních metod není kladen důraz jen na finální odpověď, ale i na to, jak subjekt reaguje na celou testovou situaci.
5. Examinátor by se měl zaměřovat i na podvědomé a skryté obsahy psychiky.
6. Projektivní metody nejsou zaměřeny na jednotlivé rysy osobnosti, ale spíše na obraz osobnosti jako celku.
7. Získaná data bývají natolik rozmanitá, že je k jejich správné interpretaci nutná zkušenost examinatora.

Podobné rysy projektivních metod představují i Ares a Varela (2018), kteří uvádějí, že projektivní techniky jsou tradičně popisovány jako maskující a nestrukturované. Za maskující jsou považovány proto, že se pokoušejí utajit účel testování, ačkoliv si jedinci většinou uvědomují, že se nějakého testování účastní. Zároveň jsou považovány za nestrukturované metody, protože možnosti odpovědi nejsou téměř nijak omezeny nebo určeny výzkumníkem.

Projektivní metody se objevují v psychologické praxi již od poloviny 20. století, nejčastěji se používá Rorschachova metoda a Tematický apercepční test, které se pravidelně umísťují v žebříčku deseti nejužívanějších nástrojů v klinické praxi (Najbrtová et al., 2017). Existují různá rozdělení projektivních metod, asi nejčastěji používané je dělení Svobody et al. (2013) na metody verbální, kam řadíme např. Slovní asociační experiment, ROR nebo TAT, grafické, např. kresba postavy nebo test kresby stromu, a manipulační (testy volby), např. Lüscherův barvový test nebo Barevný pyramidový test. Pro účely této diplomové práce však vycházíme z rozdělení Šípka (2000), který dělí techniky na verbální, apercepčně-vizuální a expresivní.

2.3 Testy na vizuálně-apercepčním principu

V této podkapitole se blíže zaměřujeme na Rorschachovu metodu a jí příbuzné metody, které fungují na vizuálně-apercepčním principu – jmenovitě Behnův-Rorschachův test, Fuchsův-Rorschachův test a Holtzman Inkblot Technique. Tyto techniky spojuje

využívání jevu *pareidolie*, což je schopnost dávat konkrétní tvar či podobu neurčitým podnětům v okolí na základě vlastní fantazie, typicky se jedná o mraky na obloze, sedlinu z kávy nebo odlitek z olova. Podstatné je, že odpověď se vyvozuje z reakcí daného člověka a nepřesahuje jeho chování (Šípek, 2000).

Behnův-Rorschachův test (BERO) vytvořil Herman Rorschach a Hans Behn-Eschenburger jako paralelní formu Rorschachova testu. Skládá se z 10 tabulí velmi podobné konstrukce a může být proto použit jako ekvivalent klasického ROR. V roce 1941 jej vydal Hans Zulliger, který k testu také sepsal manuál (Piotrowski, 2013). Sám Zulliger (1941) uvádí, že vzhledem k tomu, že skvrny na tabulích mají nekonkrétní tvary, interpretace jedince vždy obsahuje kus iluze, nejedná se proto o čisté pozorování a vnímání. Skvrny dávají každému jedinci dostatečný prostor pro interpretaci, která svědčí o odlišnosti jeho osobnosti. Další verzí ROR testu je **Fuchsův-Rorschachův test** (FURO), který vydal Drey-Fuchs v roce 1958 (Eichler, 1951; Svoboda et al., 2013). Z ROR vychází také **Holtzman Inkblot Technique** (HIT), kterou vydal W. H. Holtzman v roce 1961. Tato technika obsahuje 45 tabulí ve dvou paralelních verzích (A, B) a ačkoliv se jedná o obdobu Rorschachových tabulí, testovaný jedinec má podat pouze jednu odpověď na každou tabuli (Najbrtová et al., 2017). **Zulligerovu testu**, který se skládá ze tří podnětových tabulí a jehož autorem je Hans Zulliger, se věnujeme v samostatné kapitole.

Výhoda apercipčních projektivních technik tkví v tom, že nám odhalují úrovně reprezentací sebe i druhých lidí a z toho, jak nám daný jedinec popíše nejednoznačný podnět můžeme usuzovat na různé druhy psychopatologie nebo i na poruchu osobnosti (Lečbých, 2016). Do kategorie vizuálně-apercepčních technik můžeme kromě Rorschachovy metody a metod jí podobných zařadit ještě Tematický apercipční test, Rosenzweigův obrázkově frustrační test nebo Test ruky (Obereignerů et al., 2016). Těmto testům se blíže nevěnujeme, jelikož to přesahuje téma diplomové práce.

2.3.1 Rorschachova metoda

Rorschachově metodě se více věnujeme z důvodu, že se jedná o nejrozšířenější vizuálně-apercepční diagnostickou techniku, která bývá často předmětem výzkumu (Exner, 2003; Meyer, Viglione, Mihura, Erard, & Erdberg, 2011). Principy administrace, vyhodnocování a interpretace jsou z ní přenášeny na další, jí podobné metody, včetně Zulligerova testu, který je od Rorschachovy metody odvozen.

Inkoustové skvrny jako formu testu nalezneme historicky už v dobách renesance, např. u Leonarda da Vinciho, který od Botticelliho převzal myšlenku o inspiraci malířů skvrnami. V průběhu 19. století využíval obrázky mraků např. William Stern a tyto obrázky se posléze začaly používat k testování kreativity a představivosti. I Hermann Rorschach na začátku 20. století začal uvažovat o zjišťování osobnostních charakteristik nebo patologií prostřednictvím skvrn (Obuch & Polák, 2011).

Hermann Rorschach, švýcarský psychiatr, žil v letech 1884 až 1922. Studoval medicínu v Zürichu, následně začal psát svou dizertaci zaměřenou na psychodiagnostiku a halucinace pod vedením dr. Eugena Bleuera. Svůj experiment, který představil v roce 1921 v knize Psychodiagnostika (*Psychodiagnostik*) nazval jako diagnostický test založený na percepci (Schwarz, 1996). Uvádí se, že ho k tomu inspirovala hra Klecksographie, kdy slovo *Klecks* znamená v němčině skvrna. Jedná se o techniku, kdy se na papír kápne inkoust, papír se přeloží na polovinu, nechá se zaschnout a účastník hry má za úkol sdělit, co mu vzniklá skvrna připomíná (Exner, 2003).

Rorschachův test tvoří 10 tabulí o rozměrech 24 x 18 cm. Obsahují černé a/nebo barevné skvrny, které jsou symetrické podél vertikální středové osy. Po podání každé tabule testované osobě následuje typická otázka: „*Co to může být?*“ (Exner et al., 2009, 13). Metoda je velmi oblíbená zejména v klinické psychologii, jelikož umožňuje detekovat příznaky afektivních a psychotických poruch, organického poškození, odlišných osobnostních rysů a struktur, přesto se však najdou odpůrci, kteří hovoří o sporné validitě metody. Oblíbenost metody přesahuje klinickou praxi, jelikož se jedná o test individuálních rozdílů a umožňuje nám zkoumat osobnost člověka v různých situacích. Uplatnění proto nachází také v oblasti forenzní psychologie, sportovní psychologie nebo psychologii práce a organizace (Najbrtová et al., 2017; Obuch & Polák, 2011; Svoboda et al., 2013).

V přístupu k Rorschachově metodě nalézáme podle Lečbycha (2016) několik linií. První a původní linie se nazývá *percepčně-kognitivní*, která se zaměřovala primárně na vztah mezi percepcí, osobností, psychopatologií a prožíváním jedince. Druhá linie, v rámci které je Rorschachova metoda chápána jako *projektivní*, je psychodynamický přístup zaměřující se zejména na promítání nevědomých obsahů do odpovědí. Třetí linii označujeme jako *vývojovou*. Autoři se v této době zabývali zejména studiem vývoje dětí a vyslovili domněnku, že lze metodu používat k posuzování zralosti vývoje už od 2 let věku. Čtvrtá linie je známá jako *evidence-based přístup*. Zde je důraz kladen zejména na

psychometrii, standardizaci, integrativní pojetí Exnerových pravidel administrace, skórování a vývoj systému R-PAS. Pátá *kolaborativní* linie představuje spíše filozofickou myšlenku jak obecně zacházet s diagnostickými nástroji a zejména s projektivními testy.

Ve vývoji Rorschachova testu sehráli roli David Levy, Samuel Beck, autor Beckova systému pro administraci a hodnocení ROR, Marguerite Herzt, David Rappaport a Bruno Klopfer, který založil časopis *Rorschach Research Exchange* (dnes *Journal of Personality Assessment*). Zatímco v Evropě převládal přístup prezentovaný Edwaldem Bohmem (1958), americké přístupy sjednotil a transformoval John Exner, který se zaměřil na psychometrii Rorschachovy metody a jeho systém hodnocení z roku 1974 se stal celosvětově nejpoužívanějším. Komprehensivní systém je standardizovaná metoda pro použití testu, kde platí přiměřená úroveň shody mezi různými hodnotiteli a zahrnuje také interpretační premisy, které jsou zakotveny ve validních datech (Exner, 2003). V současnosti se do popředí způsobu administrace a kódování dostává systém R-PAS, na jehož tvorbě a vývoji se podílí Gregory Meyer, Joni Mihura, Philip Erdberg, Donald Viglione a Robert Erard (2011; Gurley, 2016).

V rámci vyhodnocení Rorschachovy metody se věnujeme těmto skórovacím kategoriím:

- lokalizace – dává nám odpověď na otázku, kde respondent rozpoznal objekt ve skvrně a jestli využil celou skvrnu, jen část skvrny nebo bílý prostor,
- vývojová kvalita – označuje kvalitu zpracování informací respondentem,
- determinanty – odpovídají na otázku, co danou věc dělá tím, čím je, tedy proč skvrna konkrétnímu člověku připomíná daný objekt,
- tvarová kvalita – tento údaj říká, zda použitá oblast skvrny odráží skutečný tvar popsaného objektu,
- obsahy – jedná se o zařazení respondentovy odpovědi do té kategorie, do které odpověď obsahově patří,
- organizační aktivita – vyjadřuje intenzitu a účinnost úsilí probanda uspořádat nové podnětové pole,
- speciální skóry – používají se tehdy, když se v odpovědi vyskytnou neobvyklé charakteristiky (Exner et al., 2009).

3 ZULLIGERŮV TEST

Ve třetí kapitole se zaměřujeme na Zulligerův test jakožto hlavní téma diplomové práce. V úvodu uvádíme základní biografické informace o Hansi Zulligerovi, navazujeme popisem obou verzí jeho testu skvrn (Zulligerův diapozitivový a Zulligerův tabulový test). Věnujeme se popisu administrace metody a na závěr se zaměřujeme na možnosti využití Zulligerova testu v praxi.

3.1 Hans Zulliger

Hans Zulliger se narodil 21. února 1893 a zemřel 18. října 1965 ve Švýcarsku ve věku 72 let. Sám Hans popisoval své dětství jako poměrně harmonické, jeho otec pracoval jako dělník v továrně a matka se starala o něj a jeho 3 mladší bratry. Když byli oba rodiče v práci, starali se o něj manželé Khunovi, které považoval za náhradní matku a otce. Jelikož se velmi dobře učil, studoval na gymnáziu a posléze se stal učitelem. Ke studiu psychoanalýzy jej přivedl profesor Ernst Schneider, jehož prostřednictvím začal studovat díla Sigmunda Freuda, Eugena Bleuera a Carla Gustava Junga. Již od raného setkání s psychoanalýzou se Zulliger nadšeně zajímal zejména o teorie nevědomí. Kontaktoval pastora Oskara Pfistera, který se stal jeho analytikem, a vedl svůj vlastní výzkum se svými žáky. Jeho pozorování a záznamy o školním selhávání, úzkostech a dalších příznacích jeho žáků vedly k vydání mnohých publikací. První z nich z roku 1921 nesla název Psychoanalytické zkušenosti z praxe na základní škole (*Psychoanalytische Erfahrungen aus der Volksschulepraxis*). Sám Freud vyjádřil Zulligerovi povzbuzení, dokonce se dvakrát navštívili. Zulliger jako člen Švýcarské psychoanalytické společnosti se také podílel na vývoji projektivních testů, se kterými v praxi často pracoval (Alexander, Eisenstein, & Grotjahn, 1995; de Mijolla, 2005).

Zulliger začal vyučovat v roce 1912 v Ittigen u poblíž Bernu, a to děti z různých sociálních skupin. Problematice dětského vývoje se věnoval téměř do konce života, považujeme jej proto za průkopníka tzv. *pedoanalýzy*. Své úvahy z pozorování chování a hry dětí shrnul v Časopise pro pedagogickou psychoanalýzu (*Zeitschrift für psychoanalytische Pädagogik*). V letech 1930 až 1935 se věnoval vývoji terapie hrou, ve které shrnul své poznatky o dětské hře a možnostech jejího využití v terapii. Zejména po druhé světové válce významně přispěly Zulligerovy přednášky ve Švýcarsku i Německu k rozvoji psychoanalytického učení (Alexander et al., 1995).

Hans Zulliger byl nejen studentem, ale i přítelem Hermanna Rorschacha a inspiroval se jeho testem při vývoji vlastního diagnostického nástroje, kdy převzal materiály k Rorschachově metodě a aplikoval je na svůj test. Zulligerův test (dále jako ZT) je Rorschachově metodě velmi podobný v administraci, hodnocení i interpretaci, ale na rozdíl od Rorschachových deseti skvrn se skládá jen ze tří karet (Michal, 1998). Podobně jako ROR je i ZT velmi citlivý, a přestože je považován za spíše screeningovou techniku, dokáže odhalit široké spektrum psychických poruch (Strauss, 1970). Zulligerovy knihy byly přeloženy do mnoha světových jazyků a velké pocty se mu dostalo u příležitosti jeho 70. narozenin, kdy nakladatelství Huber Publishing vydalo knihu Hans Zulliger: Biografie a ocenění jeho práce, kterou editoval profesor Werner Kasser (Salomon, in Zulliger, 1969).

3.2 Zulligerův test

Zulligerův test je testem tří inkoustových, poměrně symetrických a málo strukturovaných skvrn. Autor jej vytvořil v roce 1942 a zcela původně se test používal skupinově ve Švýcarské armádě k eliminaci vojáků neschopných boje. Zulligerův test byl tedy od počátku vnímán spíše jako screeningová technika, která dělila uchazeče o vstup do armády na vhodné, nevhodné a ty, které bylo potřeba dovyšetřit prostřednictvím jiné metody. Později se začal test používat i pro jednotlivce, např. k vyšetřování dětí, v dnešní době s ním pracují zejména psychologové v oblasti psychologie práce a organizace, má však i potenciál pro využití v klinické psychologii. Skupinová verze testu (tzv. Diapositiv-Z-test) oficiálně vyšla po druhé světové válce v roce 1948, individuální verze pak v roce 1954 (tzv. Tafeln-Z-Test). První anglická příručka, ve které byla individuální i skupinová verze testu prezentována dohromady, vyšla roku 1969 (Havlík, 2015; Mattlar et al., 1993; Zulliger, 1994).

První tabule je černobílá, skvrnu jedinci nejčastěji identifikují jako celek, přičemž obvykle se jedná o obrys brouka nebo pavouka. Tmavý střed skvrny bývá vykládán jako list a výběžky skvrny mnohým jedincům mohou připomínat nože nebo dýky. Kvůli černobílému stínování se také objevují odpovědi typu mlha nebo mraky. Druhá tabule je již barevná, rozčleněná do pěti skvrn, které se testované osobě málokdy podaří spojit do celkové odpovědi. Barvy často asociují odpovědi typu květina, hlína, vlčí mák či kostra. Barvy u jedince mohou vyvolat barvový šok. Třetí tabule se pak skládá ze sedmi červených a černých skvrn, ve kterých bývají viděny postavy podobné člověku s náznakem pohybu, prostřední červená skvrna nejčastěji evokuje odpověď motýl. Pro testované osoby

bývá ve srovnání s druhou tabulí jednodušší podat celkovou odpověď. Obecně tedy požadujeme, aby nám respondent podal na první tabuli alespoň jednu celkovou odpověď, na druhé tabuli odpověď s barvou a na třetí tabuli do odpovědi začlenil pohyb (Michal, 1998; Zulliger, 1969). Zulliger (1994) uvádí, že pomocí metody v hrubých rysech testujeme druh a úroveň inteligence, základní vlastnosti osobnosti, vybrané charakterové vlastnosti a případně i patologické změny. Zulligerův test je metoda, kterou považujeme za efektivní psychodiagnostický nástroj použitelný u jednotlivců i skupin, jelikož nám v relativně krátkém čase podává orientační obraz o dominujících vlastnostech osobnosti a případných poruchách. Tím umožňuje vytvářet si základní hypotézy o osobnosti daného jedince (Havlík, 2005). Havlík (2016) uvádí, že i pomocí pouhých tří tabulí můžeme odhalit odchylky ve struktuře osobnosti nebo psychopatologické rysy. Test nás může informovat o takových proměnných, jakými jsou: extroverze – introverze, adaptabilita, emotivita, flexibilita myšlení a vnímání, dominance, agresivita, koncentrace pozornosti nebo prožívané pocity. Michal (1998) považuje za výhodu ZT oproti ROR zejména časovou úsporu, možnost i v krátkém čase získat základní obraz osobnosti testovaného a porozumět jeho vnitřnímu světu.

Podle zjištění Villemor-Amaral, Pianowski a Carvalho (2016) Zulligerův test používá podobné úkoly a podněty těm z Rorschachova testu, což nám dává možnost srovnatelně interpretovat charakteristiky osobnosti a fungování daného jednotlivce, a to v kratším čase. Jelikož systém administrace, vyhodnocení a interpretace Rorschachovy metody se dá aplikovat i na Zulligerův test, můžeme při vyhodnocení protokolu pracovat s Exnerovým Komprehensivním systémem. Tuto aplikaci provedly výzkumné týmy pod vedením prof. Mattlara (1993) a dr. Villemor-Amaral (2016).

V České republice distribuuje Zulligerův diapozitivový test (ZDT) i Zulligerův tabulový test (ZTT) Hogrefe-Testcentrum jako metodu kategorie C, ve verzi tužka-papír. Cena tří testových tabulí činí 1450 Kč (Hogrefe-Testcentrum, nedat.).

3.3 Administrace Zulligerova testu

Existují dvě možnosti administrace Zulligerova testu, a to individuální a skupinová. Jak jsme již uvedli na začátku kapitoly, Zulligerův skupinový test byl vytvořen v roce 1942 pro účely testování vojáků ve Švýcarské armádě a vycházel zejména z potřeby vytvořit časově méně náročnou metodu k testování, než byl např. Rorschachův nebo Behnův-Rorschachův test a zároveň takovou metodu, která by umožňovala otestovat několik

desítek lidí najednou. Z celkového počtu 800 různých skvrn vybral Zulliger 4 základní, ke kterým přiřadil ještě další 2, které měly evokovat kinestezii. Původní testová sada tedy obsahovala šest tabulí, ze kterých byly nakonec vybrány tři finální, a ty byly standardizovány na vzorku více než 1000 osob. Zulligerův individuální test se postupně vyvinul ze skupinového a bylo zjištěno, že existuje významný rozdíl v tom, jestli se obrázky promítají hromadně na plátno nebo jestli se karty předkládají individuálně, a to jak v celkovém počtu odpovědí, tak i v jednotlivých determinantách a obsazích (Eble, Fernald, & Graziano, 1963; Zulliger, 1969).

Zulligerův skupinový test

Zulligerův skupinový test, známý také jako diapozitivový, je starší než test individuální a umožňuje hromadné vyšetření adolescentů a dospělých. Sám Zulliger (1969) uvádí, že naráz lze testovat 30 až 60 jedinců. Skupinový test je tedy určen k hrubému posouzení normálních a suspektně abnormálních osobností (Šípek, 2000). Tři diapozitivy se promítají skupině testovaných jedinců, kteří sami zapisují své odpovědi a jejich lokalizace, čímž se administrátor ochuzuje o individuální pozorování, na druhou stranu ale může získat cenné informace od několika osob zároveň (Michal, 1998). Další nevýhodu skupinového testu spatřujeme v tom, že testovaným osobám jsou diapozitivy promítány jen v základní poloze, nemůžeme tedy sledovat jejich manipulaci s tabulemi (Havlík, 2015).

Skupinová prezentace podle Zulligera (1969, 1994) probíhá tak, že se všechny testované osoby shromáždí v místnosti, ve které se nachází promítací plátno o rozměrech alespoň jeden metr². Následně jsou probandům rozdány záznamové archy, do kterých mají zapsat, co by mohlo být na obrázku, čemu se obraz podobá. K ujasnění lokalizace se používá metoda číselného ciferníku, kde C znamená střed, 12 střed nahoře, 6 střed dole, 3 část vpravo a 9 část vlevo. Samotné vyšetření trvá přibližně 15 až 20 minut a probíhá v následující sekvenci: zhasne se světlo, promítne se obraz na 12 až 15 sekund, rozsvítí se světlo a probandi zapíšou své odpovědi, které jsou následně analyzovány examínátorem. Při skupinovém testování probandi poskytují přibližně 10 až 17 odpovědí. Pro práci s diapozitivní formou testu existuje česká příručka od Pavla Krále (2008).

Zulligerův individuální test

Aby byly výsledky metody co nejvíce validní, je potřeba navodit standardizované prostředí. Tím je podle Zulligera (1994) myšleno rozmístění, kdy respondent sedí vedle examínátora, nejlépe v pohodlném křesle, v klidném a dobře osvětleném prostředí.

Examinátor by měl mít tabule dopředu připraveny na stole, vždy obrázkem dolů a instrukci vyslovovat pomalu a srozumitelně. Původní instrukce zněla takto: „*Dám Vám do rukou tabulku s obrázkem, který nepředstavuje nic určitého, proto každá Vaše odpověď je správná. Vaším úkolem je říci mi všechno, co Vám obrázek připomíná, co to může být, co to znamená*“ (Zulliger, 1994, 9). Po podání první tabule se pak ptáme na typické: „*Co by to mohlo být?*“

Michal (1998) uvádí, že úkolem administrátora je zaznamenávat doslovné odpovědi testované osoby, a to včetně všech jeho komentářů, dotazů nebo emočních projevů. Jednotlivé tabule se značí římskými číslicemi I, II a III. Stejně jako u Rorschachovy metody se zaznamenává poloha tabule písmeny a (základní poloha), b (otočena o 90°), c (otočena o 180°), d (otočena o 270°). Průměrný počet odpovědí na všechny tabule kolísá mezi 15 až 25 (při neomezené instrukci). Po interpretaci všech tabulí přichází na řadu zpětné dotazování, tzv. *inquiry*, v rámci kterého dochází ke zpřesnění odpovědí z asociální fáze. Odpovědi pak posuzujeme podle pěti kategorií:

- lokalizace – podobně jako u ROR nás zajímá vymezení části skvrny, kterou osoba použila, tedy zda se jedná o celek, detail nebo bílý prostor (Exner, 2003),
- determinanty – zaměřujeme se na to, zda je odpověď determinována tvarem, barvou, pohybem, šerosvitěm nebo jejich kombinacemi,
- obsahy – např. lidská postava, zvíře, rostlina,....,
- popularita odpovědí – podle zastoupení odpovědí v populaci určujeme, zda je odpověď běžná nebo neobvyklá (Zulliger, 1969),
- specifické fenomény – těmi Michal (1998) rozumí zvláštnosti u odpovědí, např. perseverace nebo infantilní abstrakce.

Za problém považujeme to, že jak originální Zulligerova příručka (1969), tak i její české verze – Zulligerův projektivní test (Zulliger, 1994) a Stručný úvod do Zulligerovy projektivní techniky (Michal, 1998) se řídí systémem administrace, skórování a interpretace Rorschachovy metody z 50. let 20. století, kdy se k signování ještě používal Bohmův systém s německým značením (Bohm, 1958). Až v 90. letech se objevila iniciativa aplikovat na Zulligerův test Exnerův komprehenzivní systém, a to zejména ve Finsku a v Brazílii. Ve Finském Turku nalezneme skupinu interesovanou výzkumem Zulligerova testu pod vedením prof. Matllara, v Brazílii pod vedením dr. Villemor-Amaral. V České republice se zájem o test objevuje přibližně od roku 2015. K tomu mimo jiné

významně přispěla výzkumná skupina působící na Katedře psychologie Univerzity Palackého v Olomouci (Seitl et al., 2018).

Zulligerův test u dětí

U dětí probíhá administrace Zulligerova testu odlišným způsobem než u dospělých. Protože se v této diplomové práci soustředíme jen na dospělou populaci, věnujeme se dětskému Zulligerovi pouze okrajově. Michal (1998) doporučuje dětem zadávat instrukci formou hry s ujištěním, že se nejedná o žádné zkoušení. Zároveň doporučuje děti v průběhu testování povzbuzovat a ujišťovat je, že si vedou dobře. Při vyhodnocování je potřeba věnovat pozornost speciálním fenoménům, jelikož u dětí v předškolním a raném školním věku se typicky vyskytují perseverace, konfabulace nebo infantilní abstrakce. Mladší děti dávají většinou méně odpovědí než dospělí a častěji se u nich vyskytují obsahy zvířátek, písmen, čísel a pohádkových bytostí.

Moraes Cardoso, Acioly Gomes a Sena Vieira (2018) ve svém výzkumu zjistili, že Zulligerův test v Komprehensivním systému je validní metodou k posuzování aspektů dětské osobnosti. Selma Eble (1967) se zabývala výzkumem populárních odpovědí u dětí a zjistila, že nejčastější dětskou odpovědí na první tabuli je hmyz nebo list, na druhou tabuli ryba a na třetí tabuli člověk nebo motýl.

3.4 Zulligerův test v praxi

V této podkapitole se věnujeme možnostem využití Zulligerova testu v praxi. Přestože se Zulligerův test nestal tak populárním jako Rorschachův test, na níže uvedených příkladech můžeme vidět, že se jedná o test s potenciálem k využití v různých sférách. Pokud se zaměříme přímo na Zulligerovu příručku (1969) pak prvotní využití testu sloužilo k výběru vojáků do armády. Cílem tohoto screeningu bylo zjištění, zda je uchazeč dostatečně inteligentní, zda má předpoklady pro spolupráci, případně k vedení druhých lidí a zda se u něj nevyskytují nežádoucí osobnostní rysy. Z psychopatologických fenoménů se do protokolu nejvíce promítají schizofrenní rysy, metoda má proto své opodstatnění k využití i v klinické praxi. Mezi možné sledovatelné fenomény můžeme dále zařadit výskyt kontaminací, perseverací, nepravidelné posloupnosti odpovědí a zmatek v jejich obsahu nebo interpretace nepodstatných částí obrazce.

Bolcek (2008) se ve své diplomové práci zaměřil na využití Zulligerova testu pro nábor, výběr a hodnocení zaměstnanců. Pomocí Zulligerova testu zkoumal vybrané

charakteristiky uchazečů, např. sociální zájem, originalitu, svědomitost, přesnost, iniciativu, zaměření na výkon, schopnost rychlé adaptace na úkol, vytrvalost a motivaci. Autor zjistil, že ačkoliv Zulligerův test poskytl bohaté informace o osobnostních rysech, které je vhodné v průběhu výběrového řízení u uchazečů sledovat, měl by se ZT používat spíše jako screeningová metoda obohacená i o jiné testy.

Český autor Karel Havlík (2015) se věnuje využití Zulligerova testu v dopravní psychologii, zejména u problémových řidičů, jelikož podle jeho názoru test dokáže zachytit tendenci k selhání v krizových situacích, které člověk musí řešit rychle a přesně. Doporučuje vyšetřovat pomocí ZT osoby, které mají zájem o práci nebo již pracují pro policii nebo armádu, dále řidiče z povolání nebo operátory jaderných elektráren. Havlík (2005) také doporučuje použití Zulligerova testu pro výběr partnerů do pracovního týmu (např. manažerů nebo výzkumníků). Kromě toho, že administruje ZT každému jednotlivci, tak jej pak zadá i dvojici, která se má shodnout, co se nachází na tabuli. Tím se pro partnery vytvoří neznámá situace, ve které se mohou spolehnout jen sami na sebe, jsou konfrontováni odlišně vnímanou realitou každým z dvojice a examinátor může zjišťovat schopnost jejich kooperace. Vybrané Havlíkovy výzkumy jsou blíže popsány v kapitole číslo 5. Richter (in Zulliger, 1994) odkazuje na možnost využití ZT také v letectví nebo vrcholovém sportu a personalistice.

Michal (1998) poukazuje na vybrané přednosti Zulligerova testu, na základě kterých doporučuje používat tento test v praxi všeobecně. Mezi tyto přednosti patří porozumění vnitřnímu světu testovaného, včetně jeho tendencí a nouzí, pomoc při navození vazby já–ty, podpora určité kreativity v diagnostice i zapojení intuice. Zulligerův test můžeme využít téměř ve všech vývojových obdobích člověka a při interpretaci výsledků můžeme vycházet z různých psychologických škol a přístupů. Ve své příručce uvádí, že v Zulligerově testu můžeme pozorovat znaky mentální retardace, autismu, organicity, úzkostí, strachu i psychóz. Morávek (1991) naopak doporučuje používat Zulligerův test převážně v dětské praxi a pro orientační účely i u dospělých. Sandahl et al. (1990) hovoří o možnostech použití Zulligerova testu nejen v klinické praxi, a to především jako paralelní verzi Rorschachovy metody, ale také v odborném poradenství nebo pro výběr zaměstnanců.

Své opodstatnění může mít používání této projektivní metody v poradenství, konkrétně při práci s párem, manželi nebo s rodinou. V tomto případě se nejedná ani tak o diagnostiku osobnosti, ale spíše o zjištění formy spolupráce. V interakční podobě se po

dvojici, případně rodině požaduje, aby se shodla, co na obrázku je. Poradce tak získává cenné informace o jejich kooperaci a stylu komunikace (Novák & Šmolka, 2016).

4 VYBRANÉ PARAMETRY VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE ZULLIGEROVA TESTU

Ve čtvrté kapitole se zaměřujeme na vymezení ústředních pojmů této diplomové práce, tedy populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu. Ačkoliv téma obsahově spadá pod třetí kapitolu, rozhodli jsme se kvůli přehlednosti tuto kapitolu vyčlenit zvlášť. Jelikož k Zulligerově testu není k dispozici adekvátní množství literatury či výzkumů, které by se věnovaly těmto tématům, budeme částečně vycházet z informací dostupných k Rorschachově metodě, se kterou si je Zulligerův test v mnohém podobný.

4.1 Populární odpovědi

Jedním z důležitých aspektů našeho chování je konvenčnost. Jednotlivci, kteří se projevují neobvyklým chováním většinou vědí, jaké jednání se od nich očekává, ale sami se rozhodnou použít neočekávaná gesta, což bývá zapříčiněno tím, že přemýšlí odlišným způsobem než druzí. Tuto absenci konvenčnosti ale můžeme pozorovat i u nejrůznějších psychických poruch. Analýzou odpovědí z různých metod, jako je například Rorschachova metoda nebo i Zulligerův test můžeme blížeji zkoumat, jak konvenční a intelektuálně přizpůsobivý daný člověk je (Choca, 2013; Piotrowski, 2013).

Populární odpověď, také označovaná jako banální, se dříve značila písmenem **V**, z německého *Vulgarantwort*, což v překladu znamená vulgární slovo. Dnes se toto označení nepoužívá jak pro svou pejorativní konotaci, tak i proto, že s nástupem Komprehensivního systému se přešlo na jednotné anglické signování. Populární odpověď proto nadále značíme písmenem **P**, z anglického *popular* (Michal, 1998). Pokud budeme vycházet z Rorschachovy metody, pak se za populární odpověď považuje taková, která se vyskytne alespoň jednou za tři protokoly, resp. pokud se u 100 probandů vyskytne 33x. Je to v podstatě taková odpověď, kterou udává 33 % populace, ačkoliv za hlavní požadavek populární odpovědi můžeme považovat ten, že se taková odpověď v souboru zdravé populace vyskytne významně častěji než jiné odpovědi (Exner et al., 2009; Michal, 1998; Piotrowski, 2013).

Považujeme za důležité zmínit, že tato frekvence „alespoň jednou za tři protokoly“ byla ustanovena až v Komprehensivním systému. V originální práci Rorschacha z roku 1921 nalezneme pouze koncept originálních odpovědí, který byl rozpracován později. Rappaport za populární odpověď považoval takovou, která se vyskytne jednou za čtyři

nebo pět protokolů, Beck ji pak chápal jako tu, která se vyskytne nejméně třikrát častěji než další nejčastější odpověď na skvrnu, Piotrowski za populární považoval odpovědi zmíněné alespoň jednou za čtyři záznamy a Herzt nebo Löpfe pracovali dokonce s frekvencí výskytu odpovědi jednou za šest protokolů (Exner, 2003; Lelé, 2006).

To, zda bude daná odpověď považována za populární se řídí výrokem buď – anebo. Existuje přesný popis těchto odpovědí, včetně vymezení obsahu a lokalizace. Pokud odpověď testované osoby přesně nenaplní všechny požadavky, pak by neměla být označena za populární (Exner et al., 2009). Populární odpověď nám dává odpověď na otázku, zda člověk reaguje obvykle nebo konvenčně v takových situacích, „*ve kterých jsou snadno identifikovatelné klíče očekávaných forem chování*“ (Obuch & Polák, 2011, 92). Populární odpovědi nám tedy vypovídají o schopnosti konvenčního chování člověka v různých situacích. V Rorschachově metodě očekáváme standardní zastoupení těchto odpovědí v poměru k celkovému počtu odpovědí, typicky 5 až 7 populárních k 17 až 28 odpovědím. Výrazně nižší počet může značit narušení schopnosti testovat realitu (neschopnost rozpoznat klíče situace), poruchu osobnosti (schopnost rozpoznat klíče, ale neschopnost je prakticky využít), ale i jedinečnou, nekonvenční, kreativní osobnost (Obuch & Polák, 2011). Podobně i Choca (2013) uvádí, že příliš vysoký počet populárních odpovědí svědčí o osobě konvenční, konformní, kompliantní až stereotypní, která má obavu z nezískání souhlasu druhých. Naopak příliš nízký počet populárních odpovědí může znamenat výstřední, nekonformní, kreativní osobu, která se vyhýbá běžnému a očekávanému způsobu jednání, ale také maladjustaci, se kterou se setkáváme u schizofrenních, obsesivně-kompulzivních poruch nebo u schizotypních osobností.

Populární odpovědi se také někdy používají k testování limitů respondenta, tedy k určení, jestli je daná osoba schopna vidět objekty, které vidí většina populace, přestože je neuvedla. Jedná se o jednoduchou techniku, která pomáhá určit, zda proband skutečně trpí vážnou psychickou poruchou nebo se spíše ve fázi dotazování snažil být kreativní. Testování probíhá tak, že administrátor vybere tabuli, na kterou osoba neřekla populární odpověď a sdělí instrukci: „*Někdy v tom lidé vidí (uvede populární odpověď). Vidíte něco, co se tomu podobá?*“ Zatímco kreativní člověk na tabuli daný objekt uvidí, vážně psychicky narušený jedinec ne (Exner et al., 2009, 30).

Michal (1998) uvádí, že u Zulligerova testu jsou tyto populární odpovědi významně ovlivněny prostředím a kulturou, ve které člověk žije a uvádí tedy, že se mohou v různých částech světa lišit. Zulliger ve své příručce (1969, 1994) uvádí za populární odpověď

takovou, která se při každém třetím pokusu vyskytne nejméně jednou. Nicméně upozorňuje, že je nutné neopomenout procentuální zastoupení těchto odpovědí vzhledem k celkovému počtu odpovědí, přičemž norma leží mezi 20 % – 35 %. Původní populární odpovědi podle Zulligera (1969) uvádíme v tabulce č. 1.

Tab. 1: Seznam populárních odpovědí

Tabule	Lokalizace	Populární odpověď
I	Celek	Brouk
I	Celek	Krab, rak
II	Hnědá skvrna	Buvol, býk, vůl
II	Hnědá skvrna	Zápasící býci
II	Hnědá skvrna, poloha A	Brouk, mravenec, hmyz
III	Černé skvrny	Dvě osoby
III	Černé skvrny	Ďáblové, duchové
III	Střední červená skvrna	Motýl, mol, létající hmyz
III	Boční červená skvrna	Tančící, skákající děti, trpaslíci
III	Boční červená skvrna	Děti hrající si v červeném oblečení

zpracováno dle Zulligera (1969)

Pokud budeme vycházet z příručky C. E. Mattlara, který se svým výzkumným týmem aplikoval na Zulligerův test principy Komprehensivního systému, získáme poněkud odlišnou tabulku (č. 2).

Tab. 2: Seznam populárních odpovědí

Tabule	Lokalizace	Populární odpověď
I	Celek	Nelétající hmyz (brouk, pavouk)
II	Hnědá skvrna	Zvíře (nespecifické)
II	Hnědá skvrna	Zvíře (čtyřnohé)
II	Hnědá skvrna	Hmyz (nespecifikovaný)
II	Hnědá skvrna	Hmyz (mnohonohý)
III	Střední červená skvrna	Motýl
III	Černá skvrna, boční červená skvrna	Člověk nebo postava podobná člověku

zpracováno dle Mattlara et al. (1993)

V těchto dvou tabulkách můžeme vidět, že se původní Zulligerův seznam a Mattlarův seznam populárních odpovědí částečně odlišují. Hans Zulliger ve své knize přesně nevymezuje jednotlivé lokalizace populárních odpovědí, ale zobecňuje jejich lokalizaci pouze na celé skvrny. Z příručky pro Rorschachovu metodu však vyplývá, že lokalizace populárních odpovědí ne vždy zasahují celou skvrnu, protože některé oblasti skvrny do odpovědi zahrnutý nejsou (Exner et al., 2009). Zároveň v původní Zulligerově publikaci nenalzáme informaci o poloze tabule, která pro určení populární odpovědi může být taktéž stěžejní. Oproti tomu Mattlar et al. (1993) vymezuje přesné lokalizace populárních odpovědí. Lokalizace detailů i neobvyklých detailů určoval jeho výzkumný tým s využitím schemablocků. Celkově analyzovali 771 protokolů a za populární odpověď považovali takovou, která se vyskytla alespoň ve 254 z nich. Tyto populární odpovědi jsou však v porovnání s Zulligerovými obecného charakteru a postrádáme u nich bližší vymezení odpovědi, např. o jaké konkrétní zvíře nebo hmyz se jedná. Zdá se také, že v odpovědích existují určité kulturní odlišnosti, což uvádí ve své příručce Michal (1998). V této příručce zároveň uvádí i orientační přehled signování odpovědí, v němž nalzáme označené populární odpovědi. Ty uvádíme v tabulce č. 3. V příručce opět chybí specifikace výzkumného souboru, na kterém byla prezentovaná data sesbírána i popis metodologie výzkumu.

Tab. 3: Seznam populárních odpovědí

Tabule	Lokalizace	Populární odpověď
I	Celek (W)	Brouk, beruška, mandelinka, pavouk
I	Střední tmavá skvrna	List stromu, javoru, znak Kanady
II	Celek (W), poloha C	Hlava býka, jelena
II	Hnědá skvrna	Brouk, mravenec
III	Černá skvrna	Lidská nebo pohádková postava
III	Střední červená skvrna	Motýl, vážka
III	Boční červená skvrna	Všechny druhy lidských postav

zpracováno dle Michala (1998)

Tématu populárních odpovědí se v této práci věnujeme proto, abychom zjistili soulad v českém prostředí získaných odpovědí a jejich lokalizací s těmi, které zjistil Mattlar et al. (1993) na finské a švédské populaci, Zulliger (1969) na populaci švýcarské a těmi, které ve své příručce uvádí Michal (1998).

4.2 Vyzývací charakter

Vyzývací charakteristika nám říká, co danou metodou vlastně diagnostikujeme a může se týkat sociálních interakcí, způsobu řešení problémů, zvládnání stresu, sebehodnocení i sebepojetí. Znalost těchto stimulačních charakteristik napomáhá pochopení individuálních reakcí probanda a tyto projekce nejčastěji vnímáme v kategorii obsahů a opakujících se typů odpovědí (Říčan, Šebek, Ženatý, & Morávek, 1981; Ženatý & Máthé, 2009).

Při určování vyzývacího charakteru jednotlivých tabulí se nejprve zaměříme na význam tohoto pojmu v Rorschachově metodě. Jelikož Rorschachova metoda byla od počátku pojímána jako metoda projektivní, začali se psychoanalyticky orientovaní autoři soustředit na obsahovou analýzu odpovědí, tedy na vyzývací potenciál jednotlivých tabulí (Lečbych, 2016). Podle Šípka (2014) každá z tabulí vyvolává poněkud odlišný způsob percepčního, kognitivního a tematického uchopení a zpracování. Zároveň se jedná o specifický stimulační materiál, který obsahuje řadu charakteristických vlastností, evokuje

určitá témata a vyvolává v člověku různé pocity a dojmy (Ženatý & Máthé, 2009). Piotrowski (2013) uvádí, že každá odpověď má svůj skrytý význam, který bývá rozpracován prostřednictvím symboliky a za významnou osobnost ve zkoumání symbolických významů považoval Hanse Zulligera. Znalost toho, co každá tabule vyvolává s ohledem na strukturální, tematické a behaviorální aspekty reakcí nám pomáhá identifikovat odchylky od očekávaných reakcí a zároveň znalost významu skvrn vede k objasnění těch aspektů života, které v jedinci vyvolávají nepohodu či distres (Weiner, 2003). Ženatý (in Ženatý & Máthé, 2009) uvádí, že individuální variabilita odpovědí jednotlivých respondentů se projeví ve volbě témat, tedy v kategorii obsahů. Vyzývací charakteristika v Rorschachově metodě znamená, že každá tabule má tendenci oslovovat u respondentů určité specifické téma a způsob zpracování tabule konkrétním klientem nám dává jedinečné informace o způsobu zpracování tohoto tématu (Seitl, osobní sdělení 6. 1. 2019). V souladu s tímto tvrzením chápeme pojem vyzývací charakter i my.

Podle Ženatého (in Ženatý & Máthé, 2009, 16) hrají v ROR při určování vyzývacích charakterů roli mnohé proměnné, např. barevnost, členitost nebo symetrie skvrny. Projektivní zdroje jsou nejvíce patrné v odpovědích, které obsahují pohyb, minusovou formu a v odpovědích ozvláštňených až fabulovaných. Ne každá taková odpověď však v sobě zahrnuje něco jedinečného. Např. lidský pohyb na III. tabuli patří mezi odpovědi populární. Pokud se však zaměříme přímo na obsah odpovědi, můžeme v ní nalézt projektivní význam. Je totiž rozdíl mezi odpověďmi „*dvě osoby, které spolu varí*“ a „*dvě osoby, které se perou o něco, co chtějí obě mít.*“

Vůdčí roli v oblasti určování témat a vyzývacího charakteru tabulí zaujal představitel maďarské Rorschachovské školy Ferenc Mérei (1909 - 1986). Mérei se zpočátku zabýval sociální a dětskou psychologií, biologickým a sociologickými vlivy na lidské chování. Jeho blízkou spolupracovnicí se stala žačka Kurta Lewina Anna Gleiman (Herman, 1987). K. Lewin je považován za autora pojmu vyzývací charakter a v jeho pojetí jej chápeme jako vlastnosti osob, věcí a situací, které odstraňují nebo naopak navozují napětí z hlediska uspokojení těch potřeb, které jsou pro daného jedince pozitivní nebo negativní, a které iniciují reakci vedoucí k uvolnění tohoto napětí. Vyzývací charakter tak „*představuje to napětí, které vyplývá z jednoty objektu a potřeby a je původcem dynamiky jednání*“ (Ženatý & Máthé, 2009, 101).

Mérei (in Ženatý & Máthé, 2009) dospěl k závěru, že stimulační vliv tabulí souvisí se čtyřmi faktory:

- pořadí, v jakém jsou tabule prezentovány,
- formální charakteristiky tabulí, tedy rozložení a členitost skvrny, barvy, stínování, rozložení figury a pozadí nebo konturování,
- skrytý, symbolický význam tabule, kdy některé tvary mohou vyvolávat asociace sexuální povahy, červené skvrny mohou připomínat krev a vyvolávat násilné představy,
- vysoký výskyt odpovědi daného druhu na kterékoliv tabuli.

Pokud se zaměříme na Rorschachovu metodu, pak **první tabule** dává odpověď na otázku, jak se daný jedinec popere s novou stresující situací, kdy zároveň poprvé představuje sebe, svou osobnost. **Druhá tabule** vzbuzuje sexuální odpovědi, jelikož může připomínat ženský a mužský pohlavní orgán. Zároveň tato tabule kvůli své červené barvě, často vnímané jako krev, vyzývá i agresivitu. To ostatně dokládá existence *šoku červenou barvou*, který bývá spojován s potlačováním agresivního napětí, pocity viny nebo s úzkostí. Ačkoliv se uvádí, že **třetí tabule** evokuje lidskou pohybovou odpověď, pro některé jedince představuje spíše tabuli genderovou, a to kvůli hermafroditním figurám na tabuli. V odpovědi respondenta očekáváme odhalení jeho postojů a problémů ve vztahu k druhým lidem. **Čtvrtá tabule**, také známá jako otcovská, poukazuje na vztah testovaného jedince k autoritám, jelikož skvrna bývá vnímána jako obrovská, silná, maskulinní a agresivní. Tabule je zároveň velmi tmavá a bohatě stínovaná, může se u ní vyskytnout *šok tmavou barvou*. U **páté tabule** se za nejméně kognitivně náročné považuje použití populární odpovědi netopýr nebo motýl, kterou udává až 90 % dospělých jedinců, a proto se označuje jako tabule vyzývající vnitřní integritu a kontakt s realitou. **Šestá tabule** bývá považována za tabuli sexuální, protože skvrny na ní mohou připomínat pohlavní orgány, přestože populární odpovědi je kožešina. Vyzývacím charakterem je také aktivita – pasivita. Na **sedmé tabuli**, tzv. mateřské, se často objevuje odpověď ženská postava, proto má tabule v člověku vyzývat vztah matka – dítě nebo postoj k ženám, přestože ji někteří autoři pojmají také jako vztah já – agresivita. Kvůli masivnímu prostřednímu bílému prázdnému prostoru se u této tabule objevuje *šok bílou barvou* nebo také *šok prázdňem*. Chromatická **osmá tabule** je znakem emocionální přizpůsobivosti, myšlenkové flexibility a schopnosti nalézat jednotu v členitosti. Mnoho barev na tabuli může vyvolat *barvový šok*, protože barvy často evokují silné emoce, které jedinec nemá adekvátně zpracované. Málo strukturovaná **devátá tabule** je považována za percepčně

nejsložitější, vyžaduje zapojení představivosti a iracionality na úkor čistých kognitivních řešení, vyzývá tedy k regresi a odklonu od reality. Proto ji můžeme považovat za tabuli, kde člověk musí vynaložit úsilí a mobilizovat své síly. A konečně **desátá tabule**, druhá nejtěžší k interpretaci, evokuje vztah člověka k okolnímu světu a zároveň mu dává poslední šanci představit sebe sama (Aronow & Reznikoff, 1983; Lečbych, 2016; Ženatý & Máthé, 2009).

I Zulligerovy tabule vytvářejí specifický stimulační materiál. Protože každá skvrna má jiný tvar, velikost, členění nebo barvu, tak u daného respondenta může vzbuzovat široké spektrum pocitů (libost, odpor, úzkost atd.), které stimulují vznik určitého druhu odpovědi. Stimulační charakteristiky pomáhají lépe pochopit reakce respondenta a rozeznávat individuální rozdíly v těchto reakcích (Zulliger, 1994).

První tabule je černobílá, snadno interpretovatelná jako celek. Tabule však může navodit šerosvitový šok. Ten se projevuje následovně:

- respondent podá pouze jednu odpověď,
- respondent není schopen sdělit celkovou odpověď,
- odpověď obsahuje hrozivý, strašidelný obsah (např. strašidlo, smrt),
- respondent přímo vyjádří nechuť k barvě tabule (Zulliger, 1994).

Druhá tabule se skládá z 5 barevných skvrn. Pro svou barevnost a členitost snadno navozuje barvové a pohybové odpovědi. Zelené skvrny bývají vykládány jako rostliny, hnědé skvrny jako zvířata. Velmi nápadná je pak červená skvrna uprostřed, v níž se nachází bílá mezistruktura. U druhé tabule se může projevit šok červenou barvou, a to tehdy, když:

- respondent nejprve interpretuje bílou meziplochu,
- nejprve interpretuje zelené a hnědé skvrny a teprve poté se vrací k červené skvrně (Zulliger, 1994).

Třetí tabuli tvoří 7 černo-červených skvrn, které navozují tvarové, pohybové, barvové a šerosvitové odpovědi. Černé skvrny bývají často interpretovány jako lidské postavy (Zulliger, 1994). Michal (1998) považuje interpretaci střední červené skvrny jako odpověď motýl za ověření kontaktu s realitou.

K tématu vyzývacích charakterů tabulí v Zulligerově testu není dostupné dostatečné množství informací a literárních zdrojů, proto si klademe za cíl zjistit opakující se témata a obsahy odpovědí a určit vyzývací charaktery tabulí na výběrovém souboru neklinické české populace.

5 VYBRANÉ VÝZKUMY APLIKUJÍCÍ ZULLIGERŮV TEST

V poslední kapitole teoretické části práce se zaměřujeme na vybrané výzkumy autorů, kteří se Zulligerovým testem zabývají. Z českých zástupců se jedná o výzkumný tým Martina Seitla, dále Karla Havlíka, z významných zahraničních autorů o A. E. Villemor-Amaral a C. E. Mattlara.

Výzkumný tým „Zulligerův test“

Výzkumný tým působí na Katedře psychologie Univerzity Palackého v Olomouci a věnuje se vývoji nového evidence-based systému pro práci s Zulligerovým testem. Jedním z prvních cílů skupiny bylo vytvořit R-optimalizovanou administraci a instrukci. Obecným cílem skupiny je pak nová standardizace a validizace Zulligerova testu.

Standardizace počtu odpovědí v Zulligerově testu: První krok při vývoji nového evidence-based přístupu

Zde přibližujeme článek, který shrnuje výsledky výzkumu týkajícího se dopadu typu použité instrukce na vybrané proměnné. Jedním ze sledovaných aspektů byl celkový počet odpovědí, jelikož už u Rorschachovy metody bylo zjištěno, že nedostatek odpovědí je spojen se sníženou validitou protokolů, a totéž platí i pro Zulligerův test (Exner, 2003; Meyer et al., 2011; Villemor-Amaral et al., 2016). Na druhou stranu ani příliš mnoho odpovědí nepřináší více validní výsledky, proto se zdá být nejvhodnější, pokud je počet odpovědí standardizovaný (Meyer et al., 2011).

Členové výzkumného týmu proto vytvořili R-optimalizovanou instrukci pro Zulligerův test, ze které vyplývá, že minimální počet odpovědí na každou tabuli je 3 a maximální 5. Instrukce zní: *„Dobře, můžeme začít. Pokuste se uvést tři...nebo čtyři odpovědi na každou tabuli (důraz na "tři" a následuje pomlka). To znamená, že byste měl/a vidět tři nebo čtyři odlišné věci.“* Examinátor podává I. tabuli a říká: *„Co by to mohlo být?“*

Cílem studie bylo ověřit dopad této R-optimalizované instrukce na vybrané proměnné ve srovnání s daty získanými pomocí dvou dalších instrukcí – původní Zulligerovy instrukce a instrukce podle Komprehensivního systému. Všechny typy instrukcí blíže popisujeme v kapitole 7.2.1. Výzkumu se zúčastnilo 40 žen a 5 mužů ve věku od 19 do 33 let, kteří byli vybráni pomocí nepravděpodobnostní metody výběru

respondentů, konkrétně metodou samovýběru. Samotnou metodou sběru dat byl Zulligerův tabulový test. Získaná data byla analyzována v programu R.

Bylo zjištěno, že R-optimalizovaná instrukce poskytuje stabilnější počet odpovědí, kdy směrodatná odchylka pro R-optimalizovanou instrukci nabývala hodnoty 1,73, při instrukci podle Komprehensivního systému 5,49 a při tradiční Zulligerově instrukci dokonce 15,69. Druhým cílem bylo ověřit, zda se mění počet odpovědí založených na interpretaci celku skvrny při jednotlivých typech instrukce, tedy zda se proměnná, která popisuje počet odpovědí založených na celku bude při různých instrukcích chovat různým způsobem. Tato hypotéza však nebyla přijata. Posledním cílem bylo ověření, jestli se celkový počet odpovědí odráží v procentuálním zastoupení jednotlivých obsahových kategorií. Snížení rozptylu v počtech odpovědí díky R-optimalizované instrukci přineslo i omezení kontaminace obsahových skóre (Seitl et al., 2018). V návaznosti na výsledky tohoto výzkumu jsme v diplomové práci pracovali právě s R-optimalizovanou instrukcí.

Karel Havlík

PhDr. Mgr. Karel Havlík se zabývá zejména dopravní psychologií a soustředí se také na možnost využití projektivních metod v této oblasti. Za největší výhodu používání projektivních metod považuje to, že řidiči neznají skutečný důvod diagnostiky a nemají tedy možnost zkreslovat výsledky. Ve své praxi používá jak tabulkový, tak i diapozitivový ZT (Havlík, 2016).

Výsledky opakovaného komparačního výzkumu tabulkovým Zulligerovým testem

V tomto výzkumu, který probíhal od roku 2011 do roku 2015, se Havlík zaměřil na testování 100 bezproblémových profesionálních řidičů autobusů ČSAD, 30 amatérských řidičů čekajících na vrácení řidičského oprávnění z důvodu opakovaných přestupků (skupina N), 40 řidičů, kterým byl odebrán řidičský průkaz za požití alkoholu (skupina A) a 30 řidičů, kteří řídili vozidlo pod vlivem drog (skupina D).

U problémových řidičů se signifikantně častěji objevily tendence k impulzivité, agresivitě, úzkosti a egocentričnosti. U testovaných řidičů se celkový počet odpovědí pohyboval mezi 6 a 9 s reakčním časem 8 až 10 minut, u problémových řidičů se častěji objevilo selhání. Za selhání Havlík považuje náhlé vynechání interpretací, především u III. tabule, což podle něj značí problémy v sociálních vztazích, nepřizpůsobivost a egocentrismus. Agresivní řidiče pak významně častěji přitahovala červená barva na II. tabuli, u alkoholiků a drogově závislých se častěji objevovaly perseverace a anatomické

odpovědi, které svědčí o úzkosti a pocitech méněcennosti (Havlík, 2015). Nejčastější odpovědi všech skupin testovaných řidičů jsou předmětem tabulky č. 4. Uvádíme je s ohledem na námi zpracovávané téma populárních odpovědí.

Tab. 4: Nejčastější odpovědi řidičů

Odpovědi	Tabule I	Tabule II	Tabule III
bezproblémoví	brouk, javorový list	akvárium s rybičkami	tančící lidé
skupina N	klíště, ropucha, přejeté zvíře	dva zubři v boji, totem, srdce, plíce	souboj býků, červi, vosy
skupina A	brouk, krab, srdce, shnilý list	mořské řasy, korálový útes	zápas mezi strašidly, stíny lidí
skupina D	obličej, rozšlápnutá žába	obličej	duchové, lidské stíny

zpracováno dle Havlíka (2015)

Za nedostatek tohoto článku považujeme fakt, že ačkoliv jej publikoval sám autor, nejsou v něm uvedeny všechny potřebné metodologické náležitosti. Metodologii výzkumu se nám nepodařilo dohledat a můžeme tedy pouze usuzovat, jakým způsobem byla data přesně zpracována.

Carl Eric Mattlar

C. E. Mattlar je členem finské výzkumné skupiny, která se zabývá Rorschachovou metodou a Zulligerovým testem. Společně s kolektivem autorů (Forsander, Norrlund, Carlsson, Vesala, Öist, Uhinki, Mahmood) napsal Mattlar příručku pro Zulligerův test, na který aplikoval Komprehensivní systém. Cílem výzkumné skupiny bylo vytvořit aktuální přehled jednotlivých D (detail), Dd (neobvyklý detail) a S (bílý prostor) lokalizací a převést Zulligerův test na mezinárodně sjednocené signování s využitím principů Komprehensivního systému. Při své práci autoři analyzovali celkem 771 protokolů, přičemž 133 jedinců testovali individuálně a zbylých 638 skupinově. Celý výzkumný soubor měl následující složení (Mattlar et al., 1993):

- skupina náhodně vybraných dospělých osob, n = 101,
- skupina pracujících dospělých osob, n = 22,
- skupina seniorů, n = 32,
- skupina adolescentů, n = 103,

- skupina nezaměstnaných, zařazených do vzdělávacího programu, n = 513.

V příručce k Zulligerově testu nalezneme rozlišení D a Dd oblastí v souladu s Komprehensivním systémem, kde za detail považujeme takovou oblast, která se vyskytne alespoň v 5 % protokolů (v tomto případě tedy u 38 respondentů). Za neobvyklý detail pak výzkumný tým považoval tu oblast, která se vyskytla alespoň u 6 a zároveň u méně než 38 respondentů. V příručce je definován také způsob zaznamenávání odpovědí včetně jejich kódování, skórování (se zaměřením na kvalitu formy, populární odpovědi a Z-skóry) a určování obsahů vyskytujících se na tabulkách. Ke každému z kritérií se v příručce nachází také pracovní tabulky (Exner, 2003; Mattlar et al., 1993). V diplomové práci pracujeme s lokalizačními tabulkami, které vytvořil tento výzkumný tým.

Problém kompetentnosti: Zulligerovská studie 25 schopných mužů a žen (*The issue of competence: A Zulliger study (Comprehensive system) of 25 capable men and women*)

Na tomto místě zmiňujeme výzkum o kompetenci osob s využitím Zulligerova testu, který publikovali Sandahl et al. v roce 1993. Otázka kompetence byla s použitím projektivních metod zkoumána mnohem méně než např. psychopatologie, přesto je kompetentnost velmi důležitou složkou zejména v personálním poradenství a při výběru zaměstnanců. Cílem takového výběru je, aby pracoval „správný člověk na správném místě“. Studie se zúčastnilo 20 mužů a 5 žen ve vedoucí pozici, průměrného věku 41 let, z nichž 15 účastníků vystudovalo vysokou školu a 10 střední školu. Pro účely výzkumu byli účastníci rozděleni do skupin po 3 až 6 lidech a Zulligerův test jim byl administrován skupinově. Výsledky jejich strukturálních souhrnů byly následně srovnány s daty od 364 nezaměstnaných jedinců.

Výsledkem studie bylo zjištění, že tito kompetentní jedinci jsou ambiciózní, nezávislí, zaměřeni na cíl, dokážou se dobře adaptovat na stres a přizpůsobit se svému okolí, na druhou stranu ale vykazují více narcistických prvků v chování. Hlavní statistické rozdíly ve strukturálním souhrnu byly nalezeny v proměnných R (celkový počet odpovědí), EB (typ prožívání, tendence k reagování), eb (kognitivní tenze) a S (bílá plocha) (Sandahl et al., 1993).

Výzkum osobnostní struktury normálních dospělých s využitím Zulligerova testu (*The personality structure for the normal adult, as revealed by the Zulliger test*)

Další výzkum, který zde zmiňujeme, se týkal posouzení struktury osobnosti u neklinické dospělé populace prostřednictvím Zulligerova testu. K určení prognostické

validity testu (a obecně všech projektivních technik) je nutné si nejprve stanovit, které odpovědi budeme považovat za „normální“. Autoři tohoto výzkumu vycházeli z poznatků a výzkumů J. Exnera.

Výzkumu se zúčastnily dvě, resp. tři skupiny osob:

- schopní dospělí (n = 22), průměrný věk 36 let,
- náhodně vybraní dospělí z finského registru populace (n = 36),
- jejich výsledky byly srovnány s neklinickým vzorkem dospělých J. Exnera (n = 700).

Schopní jedinci vyprodukovali o 50 % více odpovědí než normální dospělí a podávali také více D, Dd a S odpovědí. V oblasti determinant aktivního a pasivního pohybu svědčil poměr 17:9 pro schopné vs. 15:17 pro normální dospělé o větší kognitivní flexibilitě, menší pasivitě a závislosti u těchto kompetentních dospělých. U normálních dospělých se objevovaly problémy při zvládnání testové situace, u schopných zase vysoká lambda a index intelektualizace, což ukazuje na používání tohoto obranného mechanismu.

V rámci výzkumu se také narazilo na interkulturní rozdíly. Ukázalo se, že Finové ve srovnání s Američany měli větší potíže vyrovnat se stimuly na tabulích a objevila se u nich nižší kognitivní flexibilita, tendence zjednodušovat a také určitá rigidita a nepřátelskost. Schopní Švédové měli ve svých odpovědích více S odpovědí a ve srovnání s Američany používali intelektualizaci jako svůj primární obranný mechanismus (Sandahl et al., 1990).

Anna Elisa de Villemor-Amaral

Dr. Villemor-Amaral působí na univerzitě v São Francisco v Brazílii a se svými kolegy se dlouhodobě věnuje výzkumu Zulligerova testu, zejména aplikaci principů Komprehensivního systému na ZT, kdy v roce 2012 vydala se svými spolupracovníky manuál k Zulligerově tabulovému testu (Villemor-Amaral & Primi, 2012). Zabývá se také srovnáváním Zulligerova testu s Rorschachovou metodou a ověřováním validity této metody (Villemor-Amaral & Machado, 2011). Blíže se zaměříme na jeden z jejích nejnovějších výzkumů publikovaných v angličtině, který vyšel v roce 2016.

Problematika barvy, lidského pohybu a počtu odpovědí v Zulligerově testu (*Issues About Color, Human Movement, and Number of Responses in the Zulliger Test*)

Cílem této studie bylo ověřit rozsah a omezení podnětů vyvolávajících barvové (C), lidské pohybové odpovědi (M) a celkový počet odpovědí (R) v Zulligerově

a Rorschachově testu pomocí kvalitativní analýzy. K vyhodnocení Zulligerova testu byly použity principy Komprehensivního systému. Pro účely studie byly stanoveny tři hlavní hypotézy:

- podněty v Zulligerově testu nejsou zcela ekvivalentní stimulům v Rorschachově metodě,
- determinanty chromatická barva a lidský pohyb jsou v ZT a ROR rozdílné,
- celkový počet odpovědí v ZT má vliv na konzistenci testu a stabilitu indexů.

Výzkum byl rozdělen do dvou fází. V 1. fázi byla stěžejní kvalitativní analýza stimulů prezentovaných v Zulligerově testu a Rorschachově metodě a obsahem 2. fáze bylo ověření rozdílných výkonů jednotlivců v determinantách C, M a R v obou testech.

Zkoumanými kategoriemi v 1. fázi výzkumu byly: barva, populární odpovědi na chromatických a achromatických tabulích, populární odpovědi zahrnující lidský pohyb a rozdílná sekvence (pořadí) prezentace stimulů. Cílem bylo ověřit reprezentativnost Rorschachovských podnětů na Zulligerův test. Jako referenční počet stimulů byl stanoven počet tabulí v ROR, tedy 10.

Ve 2. fázi bylo použito 51 protokolů z databáze etické komise. Z těchto protokolů patřilo 28 ženám, věk respondentů byl 20 - 47 let, jejich vzdělání bylo střední i vyšší a všichni účastníci absolvovali jak Zulligerův, tak i Rorschachův test. Tento vzorek byl dále rozdělen na dvě podskupiny, tzv. souhlasnou (N = 24), kde jedinci v obou metodách shodně percipovali realitu a tzv. nesouhlasnou (N = 27), ve které byly výsledky vnímání reality odlišné. Komparativní studie výsledků byla provedena ve statistickém programu SPSS pomocí Studentova t-testu a jako ukazatel míry účinku bylo zvoleno Cohenovo d.

Výsledkem analýzy stimulů z Zulligerova testu ve srovnání s Rorschachovou metodou byla identifikace podobností, rozdílů a disproporcí některých vlastností stimulů. Za limit studie považujeme fakt, že v ní nebylo uvedeno, který seznam populárních odpovědí byl použit. Výsledky kvalitativní analýzy uvádíme v tabulce č. 5. Na základě získaných údajů byl přijat první předpoklad, jelikož v podnětech z Zulligerova testu a Rorschachovy metody byly nalezeny rozdíly. Zároveň byl objeven rozdíl v jednotlivých determinantách, konkrétně lidský pohyb a chromatická barva. Mezi zkoumanými skupinami se projevil trend, že souhlasná skupina dávala na chromatické i achromatické stimuly v Zulligerově testu vyšší počet odpovědí než nesouhlasná skupina. Tím byl přijat i třetí předpoklad, že počet odpovědí má vliv na konzistenci Zulligerova testu a autoři

proto doporučují hledat optimální počet odpovědí pro získání co nejvíce stabilních indexů (Villemor-Amaral et al., 2016). V této souvislosti odkazujeme na závěry výzkumného týmu Seitla (2018), kde autoři zkoumali vliv 3 typů instrukcí (Komprehensivní systém, R-PAS a Zulligerův test) na počet odpovědí, lokalizace celků a kategorie obsahů. Byly nalezeny významné rozdíly v typu instrukce a jejím vlivu na počet odpovědí a kategorie obsahů.

Tab. 5: Výsledky kvalitativní analýzy

Kategorie	Podnět	Míra ekvivalence
Barva	Achromatická	Ekvivalentní
	Achromatická / Červená	Nadměrně ekvivalentní
	Chromatická	Ekvivalentní
Populární o.	Achromatická	Relativně ekvivalentní
	Achromatická/ Červená	Nadměrně ekvivalentní
	Chromatická	Neekvivalentní
Populární o. - lidský pohyb	Celek	Nadměrně ekvivalentní
Sekvence	Achromatická	Ekvivalentní
	Achromatická/ Červená	Neekvivalentní
	Chromatická	Neekvivalentní

zpracováno dle Villemor-Amaral et al. (2016)

EMPIRICKÁ ČÁST

6 VÝZKUMNÝ PROBLÉM, CÍL PRÁCE

Jedním z důležitých projevů našeho chování je konvenčnost. Někteří jedinci se v různých situacích rozhodnou zachovat neobvykle, ačkoliv většinou vědí jaké jednání se od nich očekává, což může být zapříčiněno tím, že přemýšlí jinak než druzí. Také se může jednat o projev osoby kreativní až výstřední, která se vyhýbá běžnému a očekávanému způsobu jednání. Absenci konvenčnosti ale můžeme pozorovat i u nejrůznějších psychických poruch. Příliš vysoká konvenčnost se na druhou stranu pojí spíše s osobou konformní až kompliantní, která má obavu z nepřijetí druhými lidmi. Analýzou odpovědí z metod, jako je například Rorschachova metoda nebo Zulligerův test, můžeme mimo jiné zkoumat, jak konvenční a intelektuálně přizpůsobivý daný člověk je (Choca, 2013; Polák & Obuch, 2009; Piotrowski, 2013). V této práci se proto zabýváme populárním odpověďmi v Zulligerově testu, tedy těmi, které se objevují s frekvencí alespoň jednou za tři protokoly. Ačkoliv se tématu populárních odpovědí věnoval již Zulliger (1969), Mattlar et al. (1993) nebo Michal (1998), jejich výsledné tabulky populárních odpovědí se částečně odlišují, a to jak v počtech populárních odpovědí, tak i v druhu odpovědí, které skvrny pro jedince představují. Michal (1998) uvádí, že se populární odpovědi také odlišují v různých prostředích a kulturách. V českém prostředí se Zulligerovým testem zabývá například Karel Havlík (2015, 2016), tématu populárních odpovědí se však nevěnuje. Výzkumným problémem této práce je tedy specifikace populárních odpovědí na vzorku neklinické české populace, určení základní lokalizace těchto odpovědí a srovnání, zda a nakolik se výsledky shodují s údaji výše uvedených autorů.

Důležitou součástí práce je také zjištění témat a obsahů, které se objevují napříč protokoly nejčastěji a pomocí kterých zkoumáme vyzývací charakter jednotlivých tabulí. Za vyzývací charakter považujeme téma, které skvrna v důsledku organizace podnětového materiálu v respondentovi implicitně vyvolává a dále způsob zpracování tématu tabule konkrétním člověkem (Ženatý & Máthé, 2009), jelikož každá odpověď má svůj skrytý význam, který bývá rozpracován prostřednictvím symboliky (Piotrowski, 2013). Přesahovým cílem této diplomové práce je přispět do procesu nové standardizace a validizace Zulligerova testu.

Stanovili jsme si tyto cíle práce:

1. Zjistit populární odpovědi v Zulligerově testu, a to včetně určení základních lokalizací odpovědí a srovnání výsledků se závěry dalších autorů.

2. Určit vyzývací charakter jednotlivých tabulí.

Dále jsme si zvolili výzkumné otázky, ze kterých dále nevycházejí hypotézy:

1. Jaké jsou populární odpovědi na první tabuli?
2. Jaké jsou populární odpovědi na druhé tabuli?
3. Jaké jsou populární odpovědi na třetí tabuli?
4. Jaký je vyzývací charakter první tabule?
5. Jaký je vyzývací charakter druhé tabule?
6. Jaký je vyzývací charakter třetí tabule?

Zulliger (1969) uvádí, že populární odpověď je taková, která se u 100 respondentů vyskytne 33x. Ačkoliv jsme se rozhodli vycházet z této definice, kladli jsme si otázku, zda takovou odpověď můžeme považovat za 100% signifikantní. Vycházeli jsme z úvahy, jestli v datech neexistuje „šedá zóna“ vzniklá dílem náhody, ve které nejsme při určité pravděpodobnosti schopni rozhodnout, zda daná odpověď je nebo není populární. Pro ověření jsme vytvořili pomocnou výzkumnou otázku. Nejedná se o hlavní cíl diplomové práce, záměrně ji proto uvádíme na posledním místě.

7. Je odpověď, která se vyskytne 33x ve 100 případech signifikantně populární?

7 POPIS ZVOLENÉHO METODOLOGICKÉHO RÁMCE A METOD

V této kapitole podrobněji popisujeme zvolený metodologický rámec, vybraný typ výzkumu, metody, které jsme použili k získávání dat a způsob jejich následné analýzy. V závěru kapitoly se zaměřujeme na etické aspekty výzkumu včetně jejich řešení.

Výzkum byl realizován v rámci projektů Získání, analýza, vyhodnocení a interpretace dat v diplomové práci Populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu a projektu Standardizace a validizace Zulligerova tabulového testu. Tento projekt je veden PhDr. Martinem Seitlem, Ph.D., který koordinuje výzkumný tým, do kterého patří PhDr. Marek Kolařík, Ph.D., PhDr. Daniel Dostál, Ph.D., Mgr. Kateřina Palová, Mgr. Karolína Hniličková, Bc. Justýna Dočkalová a autorka práce.

7.1 Metody použité k získání dat

Pro realizaci empirické části práce jsme zvolili kombinaci kvalitativního a kvantitativního typu výzkumu, tedy smíšenou metodiku výzkumu. Jako metodu získávání dat jsme použili Zulligerův tabulový test, jehož administraci předcházelo vyplnění stratifikačního dotazníku, který vytvořila autorka práce. Položky do stratifikačního dotazníku jsme zvolili s ohledem na možnost využití získaných dat v procesu nové standardizace a validizace Zulligerova testu. Konkrétně se jednalo o tyto proměnné: gender, věk v letech, kraj, ve kterém respondent žije, celková doba vzdělání včetně základní docházky, nejvyšší dosažené vzdělání, aktuálně vykonávaná profese, rodinný stav a údaj týkající se aktuální nebo minulé zkušenosti s psychologickou či psychiatrickou péčí. Poslední položka byla zařazena z důvodu, že v této diplomové práci pracujeme s neklinickou populací a cílem bylo ověření, zda se respondent aktuálně neléčí s psychickou nemocí. Na základě zkušeností s Rorschachovou metodou předpokládáme odlišnost odpovědí mezi klinickou a neklinickou populací (Exner et al., 2009), jedinci s psychiatrickou diagnózou proto nemohli být do výzkumu zařazeni. Při volbě proměnných do stratifikačního dotazníku jsme se inspirovali výzkumem dr. Seitla a doc. Lečbycha (2016). Získané údaje jsme použili ke specifikaci výzkumného souboru, přičemž tabulky s těmito daty jsou obsahem osmé kapitoly. Samotnému Zulligerově testu je věnována třetí a čtvrtá kapitola teoretické části práce, kde jej vymezujeme jako test tří nejednoznačných inkoustových skvrn, které působí jako testovací podnět (Moraes Cardoso et al., 2018).

Test je považován za screeningovou metodu, která v hrubých rysech pomáhá testovat druh a úroveň inteligence, základní vlastnosti osobnosti, vybrané charakterové vlastnosti i různé patologické změny (Zulliger, 1994). V této podkapitole se blíže věnujeme popisu tabulí a ve stručnosti nastiňujeme i téma populárních odpovědí a vyzývacího charakteru tabulí.

I. tabule

První tabule je vykreslena v bílých, šedých a černých odstínech. Jelikož se jedná o kompaktní skvrnu, jedinci ji často interpretují jako celek (např. brouk, pavouk), objevují se ale také odpovědi zaměřené na nápadný detail (např. list, nože). Poměrně frekventované jsou i odpovědi abstraktní nebo pohybové, obecně však u této tabule očekáváme alespoň jednu celkovou odpověď. Tabule může iniciovat šerosvitový šok, který se projevuje neschopností podat celkovou odpověď, pouze jedinou reakcí na skvrnu, odpovědi s děsivým nádechem (např. strašidlo, smrt) nebo přímým vyjádřením nechuti k tmavé barvě. Z populárních odpovědí se v publikacích námi citovaných autorů nejčastěji objevuje nelétající hmyz, typicky brouk nebo pavouk (Michal, 1998; Zulliger, 1969; Zulliger, 1994).

II. tabule

Zatímco první tabule je kompaktní a černobílá, na druhé tabuli nalezneme 5 samostatných barevných skvrn v odstínech červené, zelené a hnědé barvy. V původní Zulligerově příručce (1969) autor vysvětluje, proč je barevná tabule řazena hned za černobílou, zatímco v Rorschachově metodě jsou barevné tabule řazeny až na konec. Toto řazení nám totiž pomáhá odhalit barvový šok, a to zejména díky výrazné červené skvrně uprostřed. Šok červenou barvou se projevuje tak, že respondent nejprve začne interpretovat bílou meziplochu, případně zelené a hnědé skvrny a teprve na konci se vrací k výkladu červené skvrny, nebo tuto skvrnu dokonce zcela ignoruje.

U druhé tabule je kognitivně náročné podat celkovou odpověď, častěji se proto objevují detaily determinované tvarem, barvou nebo pohybem. Nejvíce frekventované odpovědi bývají nespecifická zvířata, hmyz nebo rostliny (Michal, 1998; Zulliger, 1994).

III. tabule

Třetí tabule se skládá ze sedmi skvrn v odstínech černé a červené. Často navozuje celkovou kinestetickou odpověď, ze které jsou ale vyňaty okolní červené skvrny. Obecně však alespoň jednu pohybovou odpověď očekáváme. Propojení všech skvrn do celkové odpovědi je považováno za znak výborných kombinačních i intelektuálních schopností.

Dvě černé skvrny bývají často interpretovány jako postavy v pohybu, boční červené skvrny jako skákající děti, vnitřní bílý prostor jako hřib nebo kaktus a střední červená skvrna jako motýl (Zulliger, 1994). Podle Michala (1998) je právě odpověď motýl znakem dobrého kontaktu s realitou.

Zulliger (1969) uvádí, že je u třetí tabule jednodušší podat celkovou odpověď než u tabule druhé, ale zároveň těžší než u první. Můžeme tak předpokládat, že pokud nám respondent podal interpretačně chudou odpověď u druhé tabule, pak těžko podá dobře definovanou odpověď u tabule třetí. Tím se dostáváme k provázanosti všech tří tabulí, které poskytují komplexní informaci o testovaném jedinci.

7.2 Typ výzkumu a postup získávání dat

V této diplomové práci jsme vzhledem ke zvoleným cílům aplikovali smíšenou metodiku výzkumu, jelikož se jedná o propojení statistické analýzy dat s interpretativními metodami (Hendl, 2005). Ke zpracování údajů o výběrovém souboru jsme použili metody deskriptivní statistiky. Pro zpracování populárních odpovědí jsme zvolili kvantitativní přístup, který spočíval v zjišťování četností jednotlivých odpovědí, kdy jsme pracovali s kvalitativními daty jako kvantitativními jednotkami. Při zjišťování vyzývacích charakterů jsme pracovali s metodami kvalitativními, protože naším cílem bylo získat podrobnější vhled do opakujících se témat, které skvrny vyvolávají.

Výzkum byl zahájen v červenci 2018 pilotní studií, které se zúčastnili dva respondenti, jejichž data byla následně použita i ve výzkumu samotném. Cílem pilotní studie bylo ověření srozumitelnosti vybrané testové metody pro respondenty, získání větší sebedůvěry autorky práce pro zacházení s Zulligerovým testem, zjištění ochoty respondentů k vyplnění všech položek stratifikačního dotazníku a v neposlední řadě také zjištění časové náročnosti testování. Celý výzkum byl koncipován „tváří v tvář“, proto došlo ihned po ukončení administrace metody k diskuzi s respondenty. Pilotní testování proběhlo bez obtíží, časová náročnost byla vymezena na přibližně 40 minut. Autorka práce byla v době zahájení výzkumu již několik měsíců členkou výzkumného týmu zabývajícího se Zulligerovým testem, veškeré informace ohledně celého testu, jeho administrace a skórování jí byly předány vedoucím diplomové práce PhDr. Martinem Seitlem, Ph.D. již na začátku jejího působení ve skupině. Sběr dat byl ukončen v lednu 2019.

Data byla získávána formou papír-tužka při osobním setkání, jelikož Zulligerův test je metodou, která se nedá převést do online prostředí. Při administraci jsme dodržovali pravidla definovaná v Rorschach Performance Assessment System (Meyer et al., 2011):

- administrace je vždy standardizovaná,
- průběh testování se přizpůsobuje respondentovi, administrátor je nedirektivní,
- zaznamenává se výkon testovaného,
- administrace se soustředí na řešení problémů a vizuální percepci.

Každému účastníkovi byl představen účel výzkumu a byl mu ponechán prostor pro dotazy. Dále byla zjišťována předchozí znalost nebo zkušenost s Zulligerovým testem, případně Rorschachovou metodou a zájemcům bylo stručně sděleno k čemu tato metoda slouží. Zároveň dostal každý účastník přidělen unikátní kód, pod kterým byla data zaznamenávána a analyzována. Samotné testování začalo sdělením průvodní instrukce, po asociační fázi následovalo zpětné dotazování (*inquiry*). Na závěr byl respondent požádán o zakreslení svých odpovědí do připravených schemablocků, což jsou černobíle oskenované Zulligerovské tabule, které využívá výzkumný tým k určování lokalizací.

Cílem autorky výzkumu bylo získat 100 protokolů, a to zejména pro účely zjišťování populárních odpovědí, kdy za populární odpověď považujeme takovou, která se u 100 respondentů vyskytne 33krát (Zulliger, 1969). Pro zvýšení validity výzkumu byly kromě protokolů autorky diplomové práce použity také protokoly od dalších členů výzkumného týmu. Konkrétně autorka práce administrovala 70 Zulligerových testů, další členka výzkumného týmu 20 testů a zbývajících 10 protokolů bylo získáno od spolupracujících psychologů, kteří poskytují anonymizované protokoly pro datovou základnu nového evidence-based systému.

7.2.1 Instrukce

Zde považujeme za důležité zmínit, že pro administraci Zulligerova testu existují tři typy instrukcí, a to instrukce podle původního Zulligerova testu (Michal, 1998), instrukce podle Komprehensivního systému (Mattlar et al., 1993) nebo instrukce podle systému R-PAS, kterou vyvinul autorský kolektiv na Katedře psychologie FF UP.

Instrukci podle původního Zulligerova testu uvádí ve své příručce Michal (1998), nicméně neuvádí minimální ani maximální počet požadovaných odpovědí. Přesné znění instrukce zmiňujeme v kapitole 3.3.

Instrukce podle Komprehensivního systému (Exner et al., 2009, 13) je prostá, po podání tabule řekne administrátor participantovi pouze: „*Co to může být?*“ a nic dalšího. V instrukci nezaznívá žádná informace ohledně počtu požadovaných odpovědí, nicméně pokud respondent uvede na první tabuli pouze jednu odpověď, pak je možné ho povzbudit k další. U Rorschachovy metody je ale cílem získat alespoň 14 odpovědí, aby byl protokol dostatečně validní. Horní hranice v Komprehensivním systému je stanovena na 5 odpovědí, kdy po podání pěti odpovědí se probandovi obvykle tabule odebírá.

Instrukci inspirovanou systémem R-PAS vytvořila výzkumná skupina v tomto znění: „*Dobře, můžeme tedy začít. Zkuste dát 3 odpovědi...nebo 4 odpovědi, na každou tabuli. To znamená, že byste měl/a vidět tři nebo čtyři odlišné věci.*“ Po podání I. tabule administrátor dodává: „*Co by to mohlo být?*“ Z této instrukce tedy vyplývá, že administrátor požaduje minimálně 3 odpovědi na každou tabuli. Pokud respondent sdělí pouze jednu odpověď, pak je povzbuzen, stejně jako v Komprehensivním systému. Maximální počet odpovědí na jednu tabuli u R-optimalizované instrukce byl stanoven na 4, respektive 5. Pokud respondent po čtvrté odpovědi neodloží tabuli, tak je mu umožněno podat pátou odpověď, po které mu již administrátor tabuli odebere. Celkem tak probandův protokol v Zulligerově testu může obsahovat maximálně 15 odpovědí (Seitl et al., 2018).

V této diplomové práci jsme použili právě R-optimalizovanou instrukci. Vycházíme z poznatků Meyer a kol. (2011), kteří použili optimalizovaný počet odpovědí v Rorschachově metodě a zamezili tím zkreslování dat. Stejně tak Villemor-Amaral et al. (2016) ve svém výzkumu, který popisujeme v kapitole 5, uvádí, že počet odpovědí ovlivňuje konzistenci Zulligerova testu. Důležitou roli ve výběru instrukce sehrál také výzkum Justýny Dočkalové (2018, 64-65), která ve své bakalářské práci zjistila následující:

- Počet odpovědí v Zulligerově testu administrovaném s využitím instrukce R-PAS má menší rozptyl než ZT administrovaný s instrukcí podle Komprehensivního systému.
- Počet odpovědí v Zulligerově testu administrovaném s využitím instrukce R-PAS má menší rozptyl než ZT administrovaný s instrukcí dle H. Zulligera.

- R-optimalizovaná instrukce přináší standardizovaný počet odpovědí.

Ze závěrů výše uvedených autorů vyplývá, že tato R-optimalizovaná instrukce je nejvíce přínosná pro evidence-based přístup, v souladu s kterým pracuje výzkumná skupina (Seitl et al., 2018).

7.3 Metody zpracování a analýzy dat

Získané odpovědi od probandů (z asociační fáze i z inquiry) byly přepsány do šablony v programu MS Word 2013, se kterou pracují všichni členové výzkumného týmu. Zakreslené lokalizace odpovědí na schemablocích byly administrátorkou pečlivě obkresleny, naskenovány do formátu JPG a nahrávány na webové rozhraní výzkumného týmu. Údaje ze stratifikačního dotazníku byly převedeny do tabulky v MS Excel 2013, kde byly kódovány a dále byly analyzovány v programu STATISTICA 13.3.0. Získané odpovědi z jednotlivých tabulí byly přepsány do programu MS Excel 2013 a byla k nim přiřazena konkrétní lokalizace. Při určování lokalizací jsme pracovali s příručkou Mattlara et al. (1993) a její nepublikovanou českou verzí od Marka Nového (nedat.).

Pro práci s kvantitativními daty jsme zvolili metody deskriptivní statistiky. Přehledové tabulky týkající se výzkumného souboru jsou předmětem následující kapitoly. Pro zjištění populárních odpovědí jsme pracovali s testy četností, resp. s frekvenčními tabulkami. Při analýze vyzývacích charakterů jsme se soustředili na opakující se témata, postup při zpracování tabule a veškeré zvláštní fenomény, např. šoky, zárazy a slovní komentáře. Pro práci s těmito daty kvalitativní povahy jsme využili některé principy Interpretativní fenomenologické analýzy, zejména hledání opakujících se témat a souvislostí mezi nimi (Řiháček a kol., 2013).

7.4 Etické problémy a způsob jejich řešení

Nedílnou součástí práce tvoří ošetření etických problémů. V této souvislosti vycházíme z principu nejlepšího vědomí a svědomí, který v sobě zahrnuje snahu nalézt a použít co nejkvalitnější metodu sběru i vyhodnocení dat, poctivost při sběru dat a vhodnost interpretace výsledků (Weiss a kol., 2011). Po zhodnocení všech rizik můžeme konstatovat, že v tomto výzkumu nedošlo k porušení etických pravidel, jak při zacházení s respondenty, tak při použití testové metody, ani při nakládání se získanými daty. Respondenti byli seznámeni s účelem výzkumu, použitou testovou metodou i způsobem nakládání se získanými údaji.

Účast ve výzkumu byla ryze dobrovolná, bez nároku na finanční odměnu a respondenti měli právo v průběhu kdykoliv a bez jakéhokoliv postihu odstoupit. Každému jedinci byl na začátku výzkumu přidělen kód, veškerá data byla zpracovávána anonymně v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volném pohybu těchto údajů.

Účastníci výzkumu tyto body stvrdili podpisem Informovaného souhlasu. Jelikož informované souhlasy obsahují jméno, příjmení, datum narození, adresu, emailovou adresu a podpis respondenta, nebyly tyto údaje přepisovány do elektronické podoby a po skončení testování byly od zbytku údajů odděleny a uchovávány samostatně.

V rámci výzkumu byly zjišťovány následující osobní údaje: gender, věk, kraj, ve kterém respondent žije, celková doba vzdělání včetně ZŠ, nejvyšší dosažené vzdělání, aktuálně vykonávaná profese, rodinný stav a zda byl respondent v minulosti nebo je aktuálně v péči psychologa či psychiatra. Pro zamezení možnosti identifikace účastníků vyplňovali respondenti tato data již pod svým kódovým označením. Získané údaje byly dále analyzovány v programu STATISTICA 13.3.0 a MS Excel 2013, a to v zabezpečeném počítači chráněném heslem. Protokoly z Zulligerova testu byly uloženy v uzamykatelném šuplíku.

Jelikož data získaná v této diplomové práci dále slouží i pro účely projektu Standardizace a validizace Zulligerova tabulového testu, byli respondenti seznámeni se skutečností, že tato data mohou být použita i pro další analýzy, které provádí výzkumná skupina na Katedře psychologie FF UP. K zakódovaným datům kromě autorky práce získali přístup pouze členové tohoto výzkumného týmu.

8 VÝZKUMNÝ SOUBOR

V osmé kapitole přibližujeme výzkumný soubor pomocí metod deskriptivní statistiky, zaměřujeme se na metody výběru respondentů a specifikaci výsledného výzkumného souboru.

8.1 Výběr respondentů

V tomto výzkumu vycházíme ze základního souboru běžné populace obyvatel České republiky ve věkovém rozpětí 20 – 59 let. Podle tabulky z Českého statistického úřadu tvoří tento základní soubor 5 329 826 lidí (Český statistický úřad, 2011). Jelikož se jedná o nespecifickou populaci, je velikost základního souboru příliš rozmanitá na to, abychom mohli získat reprezentativní vzorek respondentů pomocí metod náhodného výběru.

Respondenti tedy byli do výběrového souboru vybráni na základě nepravděpodobnostních výběrových metod. Konkrétně jsme zvolili metodu samovýběru (*self selecting sample*), která spočívá v dobrovolnosti a metodu sněhové koule (*snowball sampling*). Rizikem těchto metod výběru je, že jedinci, kteří se do výzkumu sami přihlásí, se mohou od zbytku populace lišit v např. introverzi, nejistotě, míře neuroticismu a dalších osobnostních charakteristikách (Miovský, 2006). Pro zájemce byl vytvořen informační letáček, který byl umístěn na vybrané sociální sítě a do výzkumu se zájemci mohli přihlásit skrze email nebo QR kód. Informační letáček se nachází v sekci příloh.

Mattlar et al. (1993) ani Zulliger (1969) ve svých publikacích blíže nespecifikují vzorek respondentů, podle jejichž protokolů vytvářeli seznam populárních odpovědí, ať už podle věku, pohlaví, dosaženého vzdělání nebo místa bydliště. V tomto výzkumu jsme se pro zvýšení reprezentativnosti výběrového souboru rozhodli použít kvótní výběr, konkrétně jsme pracovali s proměnnými gender a věk. Naopak jsme nepřihlíželi k proměnným vzdělání a místo bydliště, jelikož náš výběrový soubor o 100 respondentech by byl pro takové dělení málo rozmanitý a ve spoustě kvót bychom nepotřebovali žádného respondenta. Při stanovování velikosti kvót jsme pracovali s tabulkou č. 605 z Českého statistického úřadu (2011). Při tvorbě věkových kategorií jsme se inspirovali výzkumem Seitla a Lečbycha (2016) a podle jejich vzoru jsme vytvořili 4 věkové kategorie:

- pozdní adolescence (20 - 24 let)
- mladá dospělost (25 - 34 let)

- střední dospělost (35 - 49 let)
- pozdní dospělost (50 - 59 let).

Kvóty jsme připravili pro výběrový soubor o velikosti 100 probandů, přičemž počet probandů v každé kategorii jsme stanovili tak, aby procentuálně odrážel skutečné zastoupení základního souboru, což doporučuje Ferjenčík (2000). V tabulce č. 6 uvádíme očekávané rozložení probandů podle kvót.

Tab. 6: Očekávané rozložení probandů v kvótách

Věková kategorie	Muž	Žena
20–24 let	6	6
25–34 let	13	12
35–49 let	20	19
50–59 let	12	12

8.2 Specifikace výzkumného souboru

Pomocí výše uvedeného postupu a metod jsme získali data od 100 respondentů. Jak jsme již uvedli v předchozí kapitole, 70 protokolů sesbírala sama autorka práce a 30 protokolů bylo získáno od dalších administrátorů. Spolupracující externí administrátoři neměli k dispozici stratifikační dotazník, proto byla analýza údajů z něj provedena na datech od 90 respondentů.

Po kontrole dat jsme mohli konstatovat, že žádný z respondentů nemusel být z výzkumu vyřazen. Všichni respondenti dodrželi instrukci administrátorů a poskytli 9 až 15 odpovědí na protokol, u všech respondentů jsme také měli k dispozici lokalizační schemablocky, což zajistilo dostatečnou validitu k interpretaci dat. Jedna z respondentek uvedla v dotazníku věk 62 let, což přesáhlo námi definovanou kategorií pozdní dospělosti, kvůli nedostatku respondentů v této kategorii jsme se však rozhodli protokol použít.

I přes snahu autorky výzkumu se některé kvótní kategorie nepodařilo zcela naplnit, v jiných naopak několik respondentů přebývalo. Jako nejproblematictější se ukázala být mužská kategorie 50–59 let, jelikož mnozí oslovení muži v této věkové kategorii nebyli ochotni podstoupit psychologické testování. V souladu s nepravděpodobnostními metodami výběru respondentů jsme se rozhodli do kvót nezasahovat, ačkoliv si

uvědomujeme, že tato data přesně neodráží procentuální zastoupení základní populace. V tabulce č. 7 uvádíme naplnění kvótních kategorií, v závorce se nachází původně očekávaná hodnota.

Tab. 7: Naplnění kvót

Věková kategorie	Muž	Žena
20–24 let	6 (6)	9 (6)
25–34 let	14 (13)	13 (12)
35–49 let	20 (20)	19 (19)
50–59 let	6 (12)	13 (12)

V tabulce č. 8 uvádíme rozložení probandů podle věku a genderu, v tabulce č. 9 udáváme jejich rozložení podle genderu a úrovně vzdělání.

Tab. 8: Výzkumný soubor dle genderu a věku

	Věk						
	N	Min	Max	M	SD	Medián	Šikmost
Muži	46	20	59	37,06	10,54	37	0,12
Ženy	54	22	62	38,89	12,23	40,5	0,07
Celkem	100	21	60,5	37,975	11,385	38,75	0,095

M = průměr, SD = směrodatná odchylka

Tab. 9: Výzkumný soubor dle genderu a vzdělání

	Vzdělání						
	N	Základní vzdělání	Výuční list	Maturita	VOŠ	Vysoká škola	Není k dispozici
Muži	46	2	5	17	2	12	8
Ženy	54	0	6	22	1	23	2
Celkem	100	2	11	39	3	35	10

V tomto výzkumném vzorku se nacházeli respondenti z následujících krajů: Moravskoslezský (2), Zlínský (61), Olomoucký (5), Jihomoravský (1), Vysočina (1) a Královéhradecký (19). Co se týče rodinného stavu, 41 respondentů uvedlo stav ženatý/vdaná, 33 stav svobodný/ná, 7 stav druh/družka a 9 stav rozvedený/á. Od 10 zbývajících respondentů jsme tato data neměli k dispozici. Důležitou informací pro nás představoval údaj o aktuální nebo minulé péči psychologa či psychiatra. Lečbych a Seitl (2013) ve svém výzkumu vztahu attachmentu a interpersonální závislosti, ve kterém ke sběru dat použili Rorschachovu metodu, zjistili, že respondenti, kteří nebyli a nejsou v péči psychologa či psychiatra mají svůj sebeobraz méně ovlivněn konflikty a vykazují větší osobnostní kongruenci. Tato informace pro nás hrála důležitou roli také z důvodu, že náš výběrový soubor tvoří neklinická populace. 81 respondentů uvedlo, že neměli a nemají zkušenost s psychologickou nebo psychiatrickou péčí. 9 respondentů bylo v péči v minulosti, na tuto zkušenost jsme se jich doptali. U 10 zbývajících jedinců, od kterých jsme neobdrželi stratifikační dotazník, jsme měli k dispozici poznámku, že se jedná o zástupce zdravé populace.

9 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V deváté kapitole se zaměřujeme na analýzu získaných dat a popis výsledných zjištění. Nejprve se věnujeme populárním odpovědím, v další podkapitole vyzývacím charakterům tabulí.

9.1 Populární odpovědi

V této podkapitole se věnujeme prvním třem výzkumným otázkám, tedy jaké jsou populární odpovědi na první, druhé a třetí tabuli. Získaná data jsme zpracovávali v MS Excel 2013 a následně v programu STATISTICA 13.3.0. Celkově jsme pracovali s 1042 odpověďmi od 100 probandů. Nejprve jsme analyzovali jednotlivé odpovědi z protokolů, a to tím způsobem, že jsme každé odpovědi přidělili kód, pod kterým jsme data dále přepisovali do programu MS Excel. Například při odpovědi „*tady uprostřed je motýl*“ jsme zapsali kód „motýl“, odpověď „*kdybych se moc zamyslela, tak by to mohlo být srdce, ale to bych musela oddělat nožičky, ale mohly by tady být cévy*“ jsme kódovali jako „srdce“. K takto označeným odpovědím jsme s využitím schemablocků přiřadili jejich lokalizaci. Při určování lokalizací jsme se řídili příručkou výzkumného týmu Mattlara (1993), její českou verzi od Nového (nedat.) a principy Komprehensivního systému (Exner et al., 2009). Pokud respondent v odpovědi použil celou skvrnu, pak jsme zvolili lokalizaci W (celek). Zejména u druhé tabule často nastala situace, kdy respondent podal celkovou odpověď, která však sestávala z několika detailů, např. „*to celé je krajina (W), tady je hlína, tady stromy a toto je květina.*“ V takovém případě jsme odpověď označili jako celek, ale zároveň jsme ji rozepsali i na jednotlivé detaily (Mattlar et al., 1993). Často identifikovanou část skvrny jsme značili jako D (běžný detail), zřídka identifikovanou část jako Dd (neobvyklý detail) a bílý prostor ve skvrně jako S (Exner et al., 2009). Jakmile jsme určili kód a lokalizaci všech odpovědí, zopakovali jsme celý postup ještě dvakrát, čímž jsme se snažili co nejvíce zabránit zkreslení dat. U takto upravených dat jsme následně provedli v programu STATISTICA 13.3.0 test četností s využitím frekvenčních tabulek, a to zvlášť pro každou ze tří tabulí.

Za populární odpověď Zulliger (1969) považoval takovou, která se na každé tabuli vyskytne u 100 jedinců alespoň 33krát. Z této definice částečně vycházíme, položili jsme si však otázku, jestli v datech nemůže existovat „šedá zóna“ vzniklá dílem náhody, ve které nejsme při určité pravděpodobnosti schopni rozhodnout, zda daná odpověď je nebo není

populární, a tedy jestli výskyt odpovědi ve třetině případů ze sta můžeme považovat za skutečně signifikantní výsledek. Stanovili jsme si proto pomocnou výzkumnou otázku.

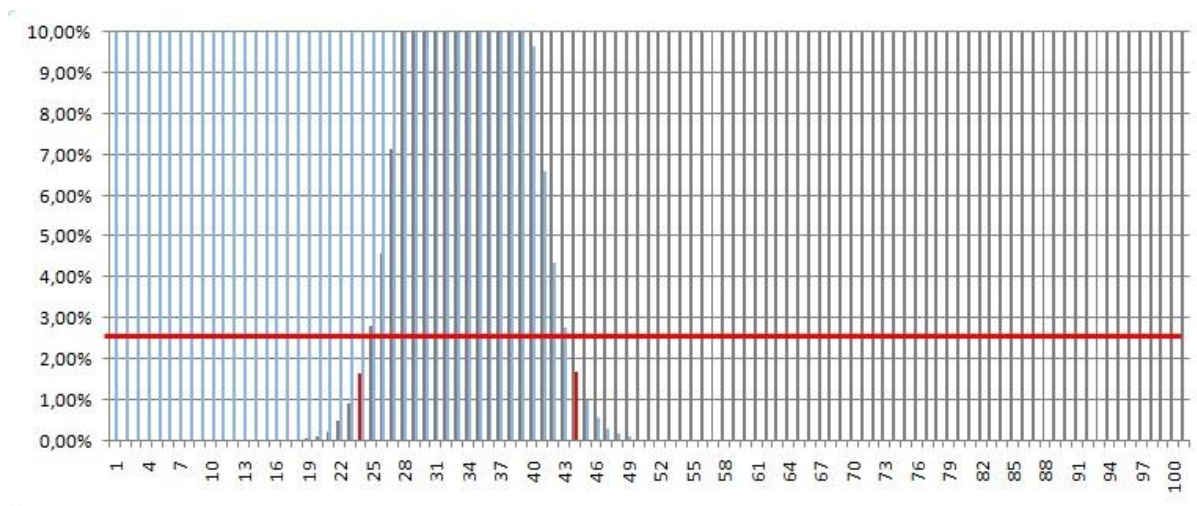
- Je odpověď, která se vyskytne 33x ve 100 případech signifikantně populární?

Předpoklad jsme ověřovali v programu MS Excel 2013 pomocí funkce binomického rozdělení pravděpodobnosti jednotlivých veličin na hladině alfa = 0,025. Z výsledků vyplynulo, že:

- za signifikantně nepopulární považujeme výskyt 0x – 23x,
- nemůžeme rozhodnout při výskytu 24x – 42x,
- za signifikantně populární považujeme výskyt 43x – 100x.

Tato zjištění dokládáme v grafu č. 1, na ose x se nachází počet protokolů, na ose y výsek pravděpodobnosti výskytu.

Graf 1: Signifikantně populární odpovědi

V tabulce č. 10 uvádíme odpovědi, které se v protokolech vyskytly 33krát a více, pokud však byly zároveň signifikantní na hladině alfa, pak u nich uvádíme hvězdičku. Kvůli ochraně psychodiagnostického materiálu a snaze zabránit zneužití testu uvádíme obrysy tabulí, včetně zakreslených lokalizací populárních odpovědí, pouze v příloze tištěné verze diplomové práce. V elektronické verzi nejsou obrysy tabulí zveřejněny.

Tab. 10: Populární odpovědi

Tabule	Lokalizace	Populární odpověď	Absolutní četnost
I	Celek (W)	Brouk	61 (*)
I	Celek (W)	Nelétající hmyz (brouk, pavouk, klíště)	90 (*)
I	Střední tmavá skvrna (D1)	(Javorový) list	64 (*)
II	Hnědá skvrna (D1)	Zvíře (nespecifické)	72 (*)
II	Hnědá skvrna (D1)	Hmyz (houseska, veš, kobylka, brouk, mravenec, včela)	35
II	Bílý prostor (DS)	Páteř, kostra	33
III	Střední červená skvrna (D1)	Létající hmyz (motýl, vážka)	54 (*)
III	Černá skvrna (D3)	Lidská postava	50 (*)
III	Černá skvrna (D3)	Fiktivní postava (čert, strašidlo)	36

Jak můžeme vidět v tabulce, u první tabule respondenti nejčastěji podávali odpověď založenou na celku, primárně se jednalo o hmyz (brouk, pavouk, klíště). Odpověď brouk se vyskytla u 61 probandů, vyčlenili jsme ji proto jako samostatně populární. Protože se v protokolech často vyskytovaly také odpovědi typu „to je nějaký chrobák, brouk, možná pavouk“, rozhodli jsme se jako populární odpověď určit celou kategorii nelétajícího hmyzu. Odpovědi jedinci podávali téměř výhradně v základní poloze tabule, kdy horní část skvrny identifikovali jako hlavu s nožičkami či kusadly. Z determinant hrál hlavní roli tvar, z části také achromatická barva.

U druhé tabule je kognitivně náročné podat celkovou odpověď (Michal, 1998), u respondentů jsme proto pozorovali primárně odpovědi detailové. Ačkoliv se tabule skládá z 5 skvrn ve 3 barvách (červená, zelená a hnědá), nejčastěji respondenti interpretovali hnědou skvrnu. Kromě populární odpovědi „hmyz“ se ve 25 případech vyskytla odpověď čtyřnohé zvíře (beran, bizon, býk, buvol, kráva, tygr, medvěd). Jako populární jsme určili i zobecněnou kategorii nespecifické zvíře, kam kromě výše uvedených zahrnujeme i zvířata žijící ve vodě, např. bobr, vydra, kapustňák, mořský koník

(12krát). Z determinant obecně převažoval tvar, chromatická barva, ale také pohyb zvířat, např. „*dva býci, kteří spolu bojují*“. Následující interpretace již za populární nepovažujeme. Zelené skvrny byly nejčastěji popsány jako rostliny (strom, keř, květina; 30x), ať už samostatně nebo v rámci celkové odpovědi („*to celé je krajina, zahrada*“), nebo jako rybičky (19x). U těchto odpovědí převládala barvová determinanta. U prostřední červené skvrny jsme pozorovali velmi různorodé odpovědi, např. květina, oheň, trilobit, mozek, slunce či plíce.

U třetí tabule opět převažovaly detailové odpovědi. V kontextu celkových odpovědí se objevily kinestetické odpovědi, např. „*dvě postavy, které spolu něco drží*“, tmavé skvrny byly často interpretovány jako lidské nebo fiktivní/mytologické postavy, probandi u nich v základní poloze tabule identifikovali hlavu, tělo, horní a dolní končetiny. Z pohybových odpovědí zde probandi nejčastěji uváděli tanec. Střední červená skvrna některým jedincům kromě hmyzu připomínala svou barvou oheň (10x), boční červené skvrny byly 26x popsány jako pohádkové postavy typu skřítek, panáček, čertík nebo také 9x jako pták. Při interpretacích převládala základní poloha tabule, místy byla odpověď motýl interpretována v poloze c, tedy otočená o 180° a odpověď pták v poloze b, což je tabule otočená o 90°.

9.2 Vyzývací charaktery

Každá z tabulí evokuje odlišný způsob percepčního, kognitivního a tematického uchopení a zpracování, vyzývá určitá témata a vyvolává v člověku různé pocity a dojmy, proto se věnujeme tématu vyzývacího charakteru (Šípek, 2000; Ženatý & Máthé, 2009). Pro práci s daty jsme využili některé principy Interpretativní fenomenologické analýzy (dále jako IPA), které můžeme shrnout do 4 kroků:

1. opakované čtení – každý protokol jsme si třikrát pečlivě přečetli,
2. připisování poznámek a komentářů – v této fázi jsme si v jednotlivých protokolech zvýraznili důležité poznámky (latence v odpovídání, snaha o vrácení tabule, komentáře a reakce probandů),
3. zaměření se na vznikající témata – ke každé tabuli jsme si pomocí lepících kartiček vytvořili myšlenkové mapy. Každá kartička představovala samostatný protokol, na ni jsme si sepsali následující údaje: počet odpovědí, reakční čas mezi podáním tabule a první odpovědí, jednotlivé odpovědi včetně jejich lokalizace a determinant,

sekvenci lokalizací (např. celek–detail–celek), sekvenci barev popisovaných skvrn (např. na II. tabuli: zelená–hnědá–červená), obsahy odpovědí a veškeré komentáře a specifické reakce probandů,

4. hledání souvislostí mezi tématy a jednotlivými případy – kartičky jsme zvlášť pro každou tabuli přeskupovali do nadřazených, podřazených a spolu souvisejících skupin. Tato data jsme si přepsali i do programu MS Excel, kde jsme znovu ověřovali zjištěné souvislosti (Řiháček & kol., 2013).

Při popisu vyzývacích charakteristik se zaměřujeme zvlášť na každou tabuli. K tématu vyzývacích charakterů v Zulligerově testu není k dispozici dostatek informací, vycházíme proto z některých údajů dostupných k Rorschachově metodě.

I. tabule

Mattlar et al. (1993) uvádí, že první zulligerovská tabule je strukturálně nejvíce podobná první rorschachovské tabuli, a proto částečně vycházíme z této paralely. Na první tabuli se nachází kompaktní černobílá skvrna, která vybízí spíše k interpretaci celku založené na obrysu a symetrii skvrny. Protože je tabule administrovaná jako první, tak obecně ukazuje, jak člověk zvládá novou stresující situaci, o které má minimum informací a také jeho schopnost zmobilizovat své síly (Michal, 1998). Zároveň nám pomáhá odhalit to, jak proband rozuměl instrukci, ale také jeho ochotu tuto instrukci dodržet („*Říkala jste, že mám říct 3 až 4 odpovědi, že?*“). Proband má také možnost poprvé představit sám sebe, ukázat, kým je (Aronow & Reznikoff, 1983).

Jeden z principů gestaltismu, zákon dobrého tvaru, říká, že člověk má tendenci vnímat nedokonalé, nesymetrické struktury jako dokonalé a pociťuje úlevu, když se mu podaří vytvořit výklad celku. Celková odpověď na první tabuli většinou nestojí velké kognitivní úsilí a nepřináší proto projektivní význam (Plháková, 2003; Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009). 76 % našich respondentů při interpretaci protokolu začalo s výkladem celku a u 93 % respondentů se ve výkladu objevila alespoň 1 celková odpověď. I Zulliger (1998) uvádí, že obecně alespoň jednu celkovou odpověď u první tabule očekáváme. 90 % našich respondentů v asociační fázi uvedlo některou z populárních odpovědí, kdy interpretovali celek jako brouka či jiný nelétavý hmyz, méně často střední tmavou skvrnu jako list, popřípadě obojí. To koresponduje s myšlenkou Michala (1998), který uvádí, že symetrické skvrny připomínají nejvíce obsahy z organického světa, nejčastěji živočichy. Z determinant hrál u všech odpovědí největší roli tvar. Podobně jako u první tabule

v Rorschachově metodě můžeme výskyt populární tvarové odpovědi založené na celku interpretovat jako schopnost představit sebe sama konvenčně.

Výklady celků, které se řídí černošedou barvou a sekundárně tvarem naopak často obsahují projektivní komponentu, většinou spojenou s dysforickým laděním. Tmavá tabule totiž bývá vnímána spíše negativně (Aronow & Reznikoff, 1983). Vnímáme zde i drobnou paralelu ke čtvrté tabuli v ROR, která je také kompaktní, tmavá a stínovaná a často vyvolává pocity nelibosti (Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009). Probandi, u kterých se vyskytovaly odpovědi s achromatickou determinantou, nebo kteří se zaměřili na stínování skvrny, k interpretaci dodávali poznámky typu: „*všechno je to hnus, nesnáším pavouky, je to strašidelné*“, „*to je děsivé, jak je to tmavé*“, „*ta tmavá barva dělá dojem nebezpečí*“, „*je to strašidelně tmavé, jako démon.*“ To může být také indikace šerosvitového šoku, který blíže popisujeme v kapitole 4.2 (Zulliger, 1994). Polák a Obuch (2011, 134) uvádějí, že achromatické barvy a odstínové determinanty se vztahují k dráždivým emocím a vyjadřují „*míru úzkostného napětí v reakci na vnitřní i vnější podnětovou náročnost současné situace*“ a takové odpovědi tedy považujeme za ukázkou nezvládnutého úzkostného afektu (Harsa, Žukov, & Csémy, 2009).

Za vyzývací charakter první tabule považujeme způsob představení sebe sama v neznámé situaci a způsob vyrovnání se se stresujícím podnětem.

II. tabule

Druhou tabuli bychom její členitostí a barevností mohli připodobnit k osmé rorschachovské tabuli, ačkoliv uspořádání tvarů, oddělenost skvrn a odstíny barev spolu zcela přesně nekorespondují (Mattlar et al., 1993). Na této tabuli nalezneme 5 nápadně barevných skvrn, které probandi interpretují spíše jako detaily, celková odpověď svědčí o dobrém kognitivním výkonu (Michal, 1998). V našem případě 43 respondentů podalo alespoň jednu celkovou odpověď, nejčastěji se jednalo o odpovědi složené z více detailů, např. „*tohle celé je krajina, zde je hlína, tady les a tady zapadá slunce.*“ V poloze tabule C se také objevovala odpověď „*hlava býka, který má rohy, oči a čumák.*“ Tuto snahu podat navzdory nekompaktnosti skvrn celkovou odpověď považujeme za projev motivace, cílevědomosti a snahy dát věcem smysl. To můžeme dát do souvislosti s teorií koncepčního myšlení, jakožto měkké kompetenci, která je spojena s hledáním, identifikací, organizací a porozuměním vzájemným vztahům mezi různými myšlenkami, objekty nebo událostmi (Forbes & Brown, 2012).

Skvrna na tabuli se jeví jako symetrická, což někteří respondenti také reflektovali („*to je symetrie*“). Tato nepřesná symetrie se vyskytuje v okolním živém světě, proto probandi nejčastěji popisují organické objekty, živočichy a rostliny (Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009). Aronow & Reznikoff (1983) v ROR poukazují na to, že neschopnost podat populární zvířecí odpověď může být znakem narušeného vnímání, ale také, že konkrétní interpretované zvíře můžeme považovat za projev některých vlastností ega. V našich protokolech se ukázalo, že hnědá skvrna často navozovala pohybovou agresivní odpověď, kdy se opakovaly výpovědi: „*to je býčí zápas*“, „*zvířata, jdou proti sobě hlavama*“, „*medvědi, co do sebe naráží*.“ V inquiry tento stav probandi nejčastěji vysvětlovali rozvržením skvrny, kdy se zdá, jakoby objekty měly hlavy proti sobě.

Skvrny navozují kromě tvarového výkladu také barvový výklad. Podle Malone et al. (2013) chromatická barvová determinanta souvisí s kognitivním, psychologickým a osobnostním fungováním jedince. Chromatické barvy nejčastěji bývají dávány do souvislosti s emotivitou a otevřeností k emočním podnětům z okolního prostředí. U druhé tabule se může projevit šoková reakce na barevnost, kdy je proband tabulí frustrován, a to s sebou přináší asociační zmatek. Šok se může projevit váháním nad odpovědí, změněnou mimikou či gestikulací nebo doprovodným slovním komentářem (Michal, 1998; Zulliger, 1994, Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009). U pětiny našich respondentů jsme zaznamenali slovní reakci na barevnost tabule, z vybraných komentářů uvádíme: „*jéé barvičky*“, „*hele, my máme i barevné tabule*“, „*to je ale hezky barevné*“, „*barvičky, ježkovy zraky, to mě trochu rozkoncentrovává*.“ U 81 respondentů hrála barva roli alespoň u jedné z odpovědí, ačkoliv samozřejmě existuje rozdíl v tom, jestli je odpověď determinovaná jen barvou nebo také tvarem. Schopnost probanda reflektovat barvu adekvátním způsobem můžeme chápat jako projev adaptace na konkrétní situaci (Exner, 2003).

Při popisu tabule bývá typická také změněná sekvence v interpretaci barev, a to v pořadí hnědá – zelená – bílý meziprostor – červená barva. Nejvíce našich respondentů (32) jako první interpretovalo hnědou skvrnu, 28 respondentů začalo s interpretací celku, červenou skvrnu na prvním místě zmínilo 25 respondentů. Červená barva bývá obecně spojována s impulzivitou, negativismem či agresivitou a při interpretaci se proto může objevit úplné odmítnutí červené barvy nebo primární zaměření na bílý meziprostor (Exner, 2003; Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009). Bílá mezistruktura v červené skvrně je totiž poměrně výrazná a její interpretace před interpretací červené skvrny může opět značit úlek z červené barvy (Michal, 1998; Zulliger, 1998). Za zajímavý úkaz proto považujeme častý

popis samostatného bílého meziprostoru, který popsalo 41 respondentů jako páteř, kostru nebo totem. Tento jev si vysvětlujeme právě jako způsob zpracování nebo úniku od iritující červené barvy, případně jako projev snahy o kreativní uchopení skvrny. Jedno z možných vysvětlení bychom také mohli nalézt v tvarové psychologii, kde se hovoří o inverzi figury a pozadí. Výrazná bílá mezistruktura se pro probanda může stát figurou, kterou se snaží interpretovat (Plháková, 2003; Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009)

Vyzývacím charakterem druhé tabule je emotivita, způsob zpracování emocí a schopnost nalézat smysl v nejednoznačnosti.

III. tabule

Poslední tabule svou strukturou a barevností nejvíce připomíná třetí tabuli Rorschachovy metody (Mattlar et al., 1993). Tabule se skládá ze sedmi černých a červených skvrn, které působí symetricky. Uprostřed tabule se nachází samostatná červená skvrna, kterou jedinci vnímají nejčastěji jako motýla nebo vážku. Tuto interpretaci považuje Michal (1998) za znak kontaktu s realitou. V našem výzkumu tuto odpověď sdělilo 54 respondentů a považujeme ji proto za populární odpověď. Ústřední část tabule tvoří dvě tmavé skvrny, které připomínají lidské postavy. Vpravo a vlevo dole se nachází další dvě červené skvrny, které respondenti nejčastěji interpretovali jako pohádkové postavičky v pohybu. Michal (1998) uvádí, že ačkoliv je tabule nejvíce členitá a část vnitřního prostoru je prázdná, je jednodušší u ní podat celkovou odpověď než u II. tabule. U našich respondentů se vyskytovala celková odpověď „*jsou to dva tanečníci, kteří drží červené šátky, jako flamengo*“, „*čtyři čerti, kteří tančí kolem ohně*“, v případě zahnutí bílého meziprostoru také „*je to obličej ženy, má náušnice.*“ Alespoň jednu celkovou odpověď nám podalo 33 respondentů, jako první odpověď ji sdělilo 17 z nich. Probandi však častěji sdělovali odpovědi detailové, determinované tvarem, barvou nebo jejich kombinací.

Aronow a Reznikoff (1983) uvádějí, že v ROR je třetí tabule spojována zejména s mezilidským chováním, protože jednou z populárních odpovědí této tabule jsou právě lidské postavy nebo postavy podobné člověku. I v ZT za hlavní téma tabule považujeme interakci mezi postavami a vyzývací charakter tabule vychází právě z tohoto vztahu. Můžeme předpokládat, že způsob zpracování pohybu postav ukazuje vztah člověka k druhým lidem a jeho fungování ve společnosti, ať už se jedná spíše o kooperaci nebo agresivní chování. Tabule kromě postav navozuje také kinestetické odpovědi, obecně od

probandů alespoň jednu lidskou pohybovou odpověď očekáváme (Michal, 1998; Zulliger, 1994; Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009). V našem výzkumném souboru jsme pozorovali odpovědi s pozitivní nebo negativní interakcí. Za pozitivní považujeme odpovědi „*dvě postavy, které spolu tančí*“, „*lidi, něco spolu nesou*“, za negativní pak „*muži, kteří se o něco přetahují*“, „*postavy, perou se spolu*“ nebo „*bratři, kteří spolu bojují, nenávidí*.“ V ROR je chybějící populární odpověď s lidskou postavou označována jako šok lidskou postavou. I v ZT jsme zaznamenali protokoly, ve kterých výklad lidské postavy zcela chyběl, uvažujeme proto o analogii tohoto šoku (Lečbych, 2016). Odpovědi zahrnující fiktivní nebo mytologické postavy (čert, duch, démon apod.) byly často ovlivněny černou barvou. K těmto reprezentacím respondenti dodávali výroky typu „*je to strašidelné*“, „*je to děsivé*“, „*hrůzostrašný mozkomor*“, „*čerti jsou černí a zlí*“, což můžeme spojit s narušeným sebeobrazem, narušenou vztahovou adaptivitou či aktuálně prožívaným distresem (Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009).

V ROR se dále hovoří o šoku červenou barvou, kdy proband z odpovědi vyloučí červené skvrny, což může souviset s potlačováním agresivity (Lečbych, 2016). Z našich probandů alespoň jednu červenou skvrnu do odpovědi integrovalo 92 z nich, ačkoliv se jednalo jak o odpovědi více adaptivní (motýl, skřítek, pták, stíhačka), tak i méně vyspělé (krev). O šoku červenou barvou na třetí tabuli proto spíše neuvažujeme.

Za vyzývací charakter třetí tabule považujeme sociabilitu a její adaptivnost v mezilidských vztazích.

9.3 Odpovědi na výzkumné otázky

Zde shrnujeme odpovědi na výzkumné otázky diplomové práce.

1. Jaké jsou populární odpovědi na první tabuli?

Populární odpovědi na první tabuli je nelétající hmyz (brouk, pavouk, klíště), identifikovaný jako celek v základní poloze tabule, kde horní část skvrny představuje hlavu a výběžky pak nohy, kusadla či makadla. Za samostatně populární vyčleňujeme odpověď brouk. Další populární odpovědi je (javorový) list, který se nachází v tmavém detailu skvrny.

2. Jaké jsou populární odpovědi na druhé tabuli?

Hnědá skvrna na druhé tabuli bývá nejčastěji popisována jako zvíře (hmyz, čtyřnohé zvíře, vodní zvíře). Za samostatnou populární odpověď v téže skvrně jsme identifikovali

hmyz (housenka, veš, kobyłka, brouk, mravenec, včela). Jako populární odpověď jsme určili také kostru či páteř v bílém meziprostoru červené skvrny.

3. Jaké jsou populární odpovědi na třetí tabuli?

Populární odpovědi na třetí tabuli je hmyz (motýl, vážka), lokalizovaný v prostřední červené skvrně, který má křídla a tykadla. Další populární odpovědi jsou lidské a/nebo fiktivní postavy (čert, strašidlo), které mají hlavu, tělo, horní a dolní končetiny. Postavy mohou, ale nemusí být v interakci.

4. Jaký je vyzývací charakter první tabule?

Za vyzývací charakter první tabule považujeme způsob představení sebe sama v neznámé situaci a způsob vyrovnání se se stresujícím podnětem.

5. Jaký je vyzývací charakter druhé tabule?

Vyzývacím charakterem druhé tabule je emotivita, způsob zpracování emocí a schopnost nalézat smysl v nejednoznačnosti.

6. Jaký je vyzývací charakter třetí tabule?

Za vyzývací charakter třetí tabule považujeme sociabilitu a její adaptivnost v mezilidských vztazích.

7. Je odpověď, která se vyskytne 33x ve 100 případech signifikantně populární?

Za signifikantně populární odpověď považujeme takovou, která se ve 100 protokolech vyskytne 43krát a více.

10 DISKUZE

V diplomové práci jsme se věnovali Zulligerově testu, cílem práce bylo určit populární odpovědi pro každou ze tří tabulí včetně jejich lokalizací a porovnat zjištěné výsledky s již existujícími daty. Dalším cílem bylo zjištění vyzývacích charakterů jednotlivých tabulí.

Projektivní metody, v čele s Rorschachovou metodou, jsou často užívaným diagnostickým nástrojem nejen v klinické praxi (Najbrtová et al., 2017; Svoboda et al., 2013). Rorschachova metoda začíná být laické veřejnosti čím dál více známá, považujeme proto za žádoucí, aby existovala metoda další volby, která by byla dostatečně metodologicky a psychometricky ukotvena. Způsob administrace, skórování a interpretace Zulligerova testu se od svého vydání v 50. letech 20. století výrazně nezměnil, to se však snaží změnit výzkumné týmy, které pracují na nové standardizaci a validizaci testu. V českém prostředí se testu dlouhodobě věnoval V. Michal (1998) a L. Richter (1994), oba tyto autoři vycházejí z původního a dnes již minimálně užívaného signování E. Bohma (1958). Finský výzkumný tým pod vedením C. E. Mattlara (1993) se dlouhodobě věnuje aplikaci principů Komprehensivního systému (Exner, 2003) na Zulligerův test. Výrazný pokrok v aplikaci CS na Zulligerův test provedl také brazilský výzkumný tým A. E. Villemor-Amaral (2012, 2016). V souladu s evidence-based systémem pak pracuje výzkumný tým M. Seitla (2018), jehož členové aplikují na ZT vybrané principy R-PASu (Meyer et al., 2011).

Zulligerův test existuje ve dvou formách – individuální (ZTT) a skupinové (ZDT). Vzhledem k tomu, že jsme si stanovili velikost výběrového souboru na 100 probandů, zvažovali jsme použití skupinové verze testu, kdy se tři diapozitivy promítají skupině testovaných jedinců (Zulliger, 1994). Kvůli nevýhodám skupinového testování jsme zvolili individuální verzi testu, protože z ní získané informace považujeme za komplexnější, a to i z hlediska návazné práce se schemablocky, pomocí kterých určujeme lokalizace jednotlivých odpovědí. Pro administraci metody existují tři typy instrukcí. S limity původní Zulligerovy instrukce a instrukce podle Komprehensivního systému pracuje výzkumný tým na Katedře psychologie FF UP, který vyvinul R-optimalizovanou instrukci podle principů R-PASu (Meyer et al., 2011). Tato instrukce omezuje počet odpovědí na 3 až 4, resp. 5 na každou tabuli, maximálně tedy můžeme získat 15 odpovědí na protokol. To, že probanda nutíme do poskytnutí stanoveného počtu odpovědí vnímáme jako potenciální nevýhodu instrukce. Někteří naši probandi sdělili jen dvě odpovědi na tabuli

a nad další dlouze přemýšleli ve snaze dodržet instrukci, jiní naopak chtěli poskytnout více než pět odpovědí a vyjadřovali nelibost nad odebráním tabule. Za výhodu naopak považujeme to, že instrukce jako jediná přináší standardizovaný počet odpovědí a je tedy nejvíce přínosná pro vývoj nového evidence-based systému, což dokládá výzkum Seitla et al. (2018).

Pro účely výzkumu jsme si zvolili velikost výběrového souboru 100 probandů, protože Zulliger (1969), Mattlar et al. (1993) i Michal (1998) uvádějí, že za populární odpověď považujeme takovou, která se u 100 jedinců vyskytne alespoň 33krát. Probandy jsme do výběrového souboru vybírali pomocí nepravděpodobnostních metod, jmenovitě samovýběru a sněhové koule. Riziko v těchto metodách výběru spatřujeme v tom, že jedinci, kteří se do výzkumu sami přihlásí se mohou v některých osobnostních charakteristikách (např. extroverze, neuroticismus) odlišovat od ostatních lidí (Miovský, 2006), na druhou stranu ale bývají více motivovaní ke spolupráci. Ve výzkumu jsme pracovali s běžnou dospělou populací, věkový rozptyl jsme omezili na 20 až 59 let. Pro zvýšení validity výzkumu jsme se rozhodli použít data od více administrátorů a aplikovat kvótní výběr. Tímto postupem jsme se snažili zmírnit možný vliv administrátora na testovou situaci, ačkoliv jsme použili standardizovanou instrukci a předpokládáme proto, že ke zkreslení dat nedošlo. Kvóty byly stanoveny tak, aby procentuálně odrážely zastoupení jedinců v běžné populaci (Ferjenčík, 2000), přesto závěry vytvořené na datech od 100 probandů nedoporučujeme zobecňovat na celou populaci. Při tvorbě kvót jsme původně plánovali pracovat s proměnnými gender, věk a vzdělání, kvůli poměrně malému počtu probandů jsme se nakonec rozhodli zahrnout jen gender a věk. Při výpočtu velikosti kvót jsme totiž zjistili, že počet respondentů je pro práci se třemi kategoriemi nízký a ve spoustě kvót bychom nepotřebovali žádného. Z tohoto nedostatku vyplývá i naše doporučení do budoucna, při případné replikaci výzkumu bychom doporučili pracovat s větším výběrovým souborem a do práce s daty zahrnout i proměnnou vzdělání. Při tvorbě kvót jsme se částečně inspirovali výzkumem Seitla a Lečbycha (2016) a vytvořili jsme 4 věkové kategorie: pozdní adolescence (20–24 let), mladá dospělost (25–34 let), střední dospělost (35–49 let) a pozdní dospělost (50–59 let). Jedna z respondentek uvedla věk 62 let, kvůli nedostatku probandů v dané věkové kategorii jsme se rozhodli její protokol použít. S výjimkou mužské kvóty 50–59 let se nám podařilo všechny kategorie naplnit. Muži v této kategorii byli obecně nejméně ochotní se psychologického výzkumu účastnit. Tento jev si vysvětlujeme existencí genderových stereotypů, kdy u mužů se obecně klade

více důraz na sebevědomí a ovládnání emocí, návštěvu lékaře či psychologa proto mohou muži vnímat jako formu selhání (Addis & Mahalik, 2003). To se podle našeho názoru týká především starší generace, ve které ohledně psychologické či psychiatrické péče panovala řada předsudků.

Hlavním tématem diplomové práce jsou populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí. Tématu populárních odpovědí se věnoval již Zulliger (1969), Mattlar et al. (1993) nebo Michal (1998), každý z autorů však dospěl k částečně odlišným výsledkům. To koresponduje s myšlenkou Michala (1998), že odpovědi mohou být ovlivněny prostředím a kulturou, ve které člověk žije. Uvažovali jsme také nad tím, že se odpovědi mohou lišit genderově, mezi odpověďmi žen a mužů jsme však neshledali významnější rozdíly, ačkoliv ženy měly obecně tendenci odpovědi více rozvádět a vysvětlovat, zatímco muži poskytovali spíše strohé odpovědi. Taktéž dosažené vzdělání probandů může ovlivňovat styl odpovídání, ve výzkumu jsme se ale na vzdělání nezaměřovali, což vysvětlujeme v předchozím odstavci. Roli může hrát také duševní zdraví testovaného jedince. Z toho důvodu jsme zjišťovali, zda se proband aktuálně nenachází v péči psychologa nebo psychiatra, protože jsme předpokládali, že může existovat rozdíl v odpovědích neklinické a klinické populace, tak jako v Rorschachově metodě (Exner et al., 2009; Lečbych & Seitl, 2013). Devíti respondentů, kteří ve stratifikačním dotazníku uvedli, že byli v minulosti v kontaktu s psychologem nebo psychiatrem jsme se na tuto zkušenost doptali. U těchto probandů se jednalo primárně o pomoc se zvládnutím zátěžové životní situace (např. rozvodu), která nepřetržává do přítomnosti. U 10 protokolů od externích administrátorů jsme neměli k dispozici údaje ze stratifikačního dotazníku, obdrželi jsme však informaci, že se jedná o zástupce neklinické populace. Všichni tito jedinci podávali odpovědi srovnatelné se zbytkem probandů, žádného z účastníků jsme proto z výzkumu nevyřadili.

U získaných odpovědí jsme určovali jejich lokalizace. K tomu jsme použili tabulky výzkumného týmu Mattlara (1993) a Nového (nedat.). Následně jsme označené lokalizace dvakrát zkontrolovali a domníváme se proto, že nedošlo ke zkreslení dat. Populární odpovědi jsme určovali skrze frekvenční tabulky. Vycházeli jsme z definice Zulligera (1969), že populární odpověď je taková, která se u 100 probandů vyskytne 33krát. Ze statistického hlediska nás zajímalo, jestli to, že se odpověď vyskytne 33 x nemůže být jen dílem náhody a jestli v datech neexistuje taková frekvence výskytu, ve které nejsme schopni určit, zda daná odpověď je nebo není signifikantně populární. Koncept signifikantně populární odpovědi považujeme ve vztahu k tématu práce za originální,

používáme jej ale spíše doplňkově a do budoucna jej doporučujeme více rozpracovat. Výzkumný soubor sta probandů považujeme pro tyto analýzy za hraniční, proto do budoucna doporučujeme provést výzkum na rozsáhlejším vzorku respondentů.

První tabule obecně vyzývá k poskytnutí kompaktní odpovědi. Jako populární odpověď jsme identifikovali nelétající hmyz (brouk, pavouk, klíště), tato celková odpověď se vyskytla u 90 respondentů. To koresponduje se závěry Zulligera (1969), Mattlara et al. (1993) i Michala (1998). Z kategorie hmyzu jsme se rozhodli vyčlenit odpověď brouk za samostatně populární, protože se ze všech odpovědí vyskytla nejčastěji, a to 61krát. Za další populární odpověď jsme určili (javorový) list, který respondenti viděli v tmavém detailu. Považujeme za zajímavé, že tuto odpověď nenalézáme u Zulligera (1969), ani u Mattlara et al. (1993), ale nachází se v seznamu Michala (1998). Usuzujeme tedy, že v případě této odpovědi může hrát roli odlišné prostředí, ve kterém proband žije, ačkoliv podle našich informací roste javor jak ve Švýcarsku, tak i na jihu Finska. V Michalově příručce bohužel nenacházíme informaci o výběrovém souboru, na kterém tato data získal a pouze se tedy domníváme, že se jedná o závěry vztažené na českou populaci. Druhá tabule obsahuje pět skvrn ve třech barvách. Hnědou skvrnu v 72 případech probandi identifikovali jako zvíře. Do této obecné kategorie jsme zařadili hmyz (35x), čtyřnohá zvířata (25x) a vodní živočichy (vydra, bobr, mořský koník, kapustňák a garnát, 12x). Jako samostatně populární jsme vymezili kategorii hmyz, přičemž hmyz jako populární odpověď se objevila i u všech výše zmíněných autorů. Zulliger (1969) pak za populární odpověď označil ještě býka, buvola nebo vola. Tato odpověď se v našem souboru vyskytla 25krát, za populární ji tedy nepovažujeme. Michal (1998) za populární odpověď na druhé tabuli uvádí ještě celkovou odpověď hlava býka, a to v poloze tabule C. Naopak u našich respondentů se tato odpověď vyskytla jen v řádu jednotek, což si vysvětlujeme tím, že probandi s tabulemi málo manipulovali a většinu odpovědí podávali v základní poloze. Jako populární jsme také určili odpověď kostra či páteř, nacházející se v bílém meziprostoru, která se u jiných autorů nevyskytuje. Ačkoli si tento jev nedokážeme přesně vysvětlit, domníváme se, že se mohlo jednat o způsob úniku od iritující červené skvrny, ale také snahu o kreativní zpracování skvrny. Uvažujeme také nad inverzí figury a pozadí (Ženatý, in Ženatý & Máthé, 2009), kdy se tato bílá mezistruktura mohla pro probandy stát figurou a zbytek skvrny pozadím. Na třetí tabuli upoutá pozornost prostřední červená skvrna, kterou si probandi nejčastěji vyložili jako tvar motýla nebo vážky. Populární hmyzí odpověď nalezneme v tabulkách všech tří autorů, se kterými výsledky srovnáváme.

V případě černých skvrn jsme identifikovali dva druhy populárních odpovědí, a to lidské postavy a postavy pohádkové/mytologické (př. čert, strašidlo). Vzhledem k doprovodným komentářům našich respondentů jsme se rozhodli tyto odpovědi rozčlenit tak, jak to uvádí Zulliger (1969). Lidské postavy byly totiž častěji identifikovány skrze tvar a pohyb, fiktivní postavy byly determinovány spíše černou barvou. Naopak Mattlar et al. (1993) i Michal (1998) uvádějí odpověď člověk nebo člověku podobná postava ve společné kategorii. Tito autoři zároveň za populární odpověď u bočních červených skvrn označují lidskou postavu, kterou jsme my naopak jako populární nepopsali, a to z důvodu rozmanitých interpretací této skvrny, např. jako skřítko, čertíka nebo kolibříka.

Při zpracování vyzývacích charakterů tabulí jsme pracovali s principy Interpretativní fenomenologické analýzy, ačkoliv se uvědomujeme, že samotná IPA se doporučuje pro práci s čistě kvalitativními daty získanými především prostřednictvím rozhovorů. Využili jsme zejména techniku opakovaného čtení, zapisování komentářů, hledání a propojování vznikajících témat. I přes snahu se nám nepodařilo dohledat výzkumné práce, ve kterých by se autoři věnovali vyzývacímu charakteru tabulí v ZT, vycházeli jsme proto hlavně z informací, které ve své příručce uvádí Michal (1998) a dále z informací dostupných k Rorschachově metodě, protože Zulligerův test z Rorschachovy metody přímo vychází.

První tabule, podobně jako v ROR, podněcuje k představení sebe sama v nové situaci, kdy sledujeme, jakým způsobem se proband s touto stresující situací vyrovná (Ženatý & Máthé, 2009). Zjistili jsme, že jedinci mají v takové situaci tendenci využít vodítka k očekávané formě chování, reagovat relativně konvenčně a nejčastěji se proto uchylují k populární tvarové odpovědi hmyz. To koresponduje s myšlenkou Michala (1998), že symetrické skvrny připomínají nejvíce obsahy z organického světa, nejčastěji živočichy. U druhé tabule jsme za vyzývací charakter zvolili emotivitu, resp. způsob zpracování emocí, a to z toho důvodu, že se jedná o barevnou tabuli, které dominuje červená skvrna. Právě červená bývá v ROR spojována s impulzivitou a barvy obecně vyvolávají emoce (Michal, 1998; Zulliger, 1994). Téměř polovina probandů se zaměřila na interpretaci bílého meziprostoru, což bývá v ROR dáváno do souvislosti s negativismem, odporem či snahou odpoutat se od červené barvy (Exner, 2003). Z důvodu tak časté interpretace a faktu, že červenou skvrnu do odpovědi zahrnuje 70 probandů se podle našeho názoru jedná spíše o centraci vjemového pole, kdy se bílý meziprostor ve skvrně stává pro jedince figurou, která upoutá jeho pozornost, a proto ji následně interpretuje. Kromě emocí považujeme při zpracovávání tématu tabule za stěžejní i schopnost nalézt

smysl v nejednoznačnosti, kdy vytvoření celkové odpovědi chápeme za projev zvýšeného kognitivního úsilí a motivace, tak jako Michal (1998). Poslední tabule představuje způsob interakce v mezilidských vztazích, a to kvůli tmavým skvrnám, které připomínají lidské nebo fiktivní postavy. V Rorschachově metodě existuje rozdíl v interpretaci lidských a mytologických postav (Exner, 2003) a i v Zulligerově testu vnímáme rozdíl v popisu lidské interakce (pozitivní i negativní) a imaginaci fiktivních postav s rysy, které reální lidé nemají. Podobně jako v ROR jsme tedy tabuli spojili se sociabilitou, protože způsob odpovědi nám může napovědět, jak člověk prožívá svůj kontakt s druhými lidmi.

V případě dalšího výzkumu bychom doporučili získání dat od většího počtu probandů, a to pravděpodobnostními metodami výběru a kromě neklinické populace se zaměřit také na konkrétní diagnostické kategorie. I přes výše popsané limity tuto práci a výsledná zjištění považujeme za důležitý krok v procesu nové standardizace a validizace Zulligerova testu, protože ZT má, jako screeningová metoda, potenciál k využití v klinické psychologii, psychologii práce a organizace, při výběrových řízeních, v dopravní psychologii, školní nebo poradenské psychologii.

11 ZÁVĚRY

V diplomové práci jsme se věnovali tématu populárních odpovědí a vyzývacích charakterů tabulí v Zulligerově testu. Naším cílem bylo zjistit, zda a jaké odpovědi se ve výběrovém souboru běžné neklinické populace vyskytují alespoň ve třetině případů a u těchto odpovědí určit jejich lokalizaci. Dále jsme se zaměřili na opakující se obsahy, témata, pocity a dojmy, které tabule v lidech vyvolávají a na způsob zpracování těchto témat. Pro ověření stanovených cílů jsme zvolili smíšenou metodiku výzkumu. Jako metody sběru dat jsme použili stratifikační dotazník a Zulligerův test. Výběrový soubor sestával ze sta zástupců běžné dospělé populace. K zjištění populárních odpovědí jsme pracovali s kvalitativními daty jako kvantitativními jednotkami. Vyzývací charaktery jsme určovali pomocí principů IPA, zejména rozborem opakujících se témat.

U první tabule jsme jako populární odpověď identifikovali nelétající hmyz (brouk, pavouk, klíště), kterou sdělilo 90 probandů jako celkovou odpověď. Z této kategorie jsme za samostatně populární vyčlenili odpověď brouk. Při zaměření na detail se u nadpoloviční většiny probandů vyskytla odpověď (javorový) list, kterou taktéž považujeme za populární. Na druhé tabuli jsme za populární označili odpověď zvíře, nejčastěji zástupce hmyzu, které probandi identifikovali v hnědé skvrně. V bílém meziprostoru se vyskytovala také odpověď páteř či kostra. Na poslední tabuli byly ústřední černé skvrny popsány jako lidské postavy nebo postavy fiktivní (čert, strašidlo). U střední červené skvrny jsme jako populární identifikovali odpověď motýl či vážka. Za signifikantně populární jsme stanovili výskyt odpovědi ve 100 případech 43krát a více.

Způsob reakce na první tabuli odpovídá na otázku, jak se jedinec vyrovnává s novou zátěžovou situací a probandovi dává možnost představit sebe sama. Vyzývacím charakterem druhé tabule je díky barevnosti a nekompaktnosti skvrny způsob zpracování emocí a schopnost nalézat smysl v nejednoznačnosti. U třetí tabule se setkáváme s interpretací postav, které mohou být v pohybu, v interakci. Za vyzývací charakter proto považujeme sociabilitu a její adaptivnost v mezilidských vztazích.

Tato zjištění mohou být využita k diagnostice konvenčnosti jako aspektu lidského chování a ke kvalitativní analýze protokolu skrze vyzývací charakteristiky tabulí. Zulligerův test má potenciál stát se významnou screeningovou technikou, s možným využitím v klinické praxi, v oblastech psychologie práce a organizace, dopravní psychologii, ale také v poradenské nebo školní psychologii.

SOUHRN

Tématem diplomové práce jsou populární odpovědi a vyzývací charaktery tabulí v Zulligerově testu. Zulligerův test je metoda, která má potenciál stát se významnou screeningovou projektivní technikou, je ale nezbytné, aby byla ověřována validita a reliabilita testu a také aby byl Zulligerův test podložen dostatkem studií v kontextu evidence-based přístupu. Touto prací bychom zároveň chtěli přispět do procesu nové standardizace a validizace metody.

V teoretické části práce se zaměřujeme na psychologii osobnosti a pozornost věnujeme vymezení pojmu osobnost. Ačkoliv existuje několik desítek různých definic, můžeme osobnost chápat jako vzorce chování, myšlení a emocí, které jsou individuálním a jedinečným vyjádřením konkrétního člověka. Dále představujeme myšlenky vybraných autorů, kteří se zabývali osobností a jejichž práce má přesah k tématu diplomové práce. G. W. Allport se vyjadřoval k mechanismu projekce, kterou chápal jako formu obrany sebepojetí, jako nesprávné přiřazení příčiny svého vnitřního stavu k chování jiného člověka. R. B. Cattel, autor dotazníku 16PF, jako jeden z konkrétních primárních projevů člověka popsal i konvenčnost. H. A. Murray, autor Tematického apercepčního testu, se věnoval popisu vyzývacích charakterů. V Interpersonální teorii se T. F. Leary vyjadřoval k úrovním osobnosti, kde se úroveň psychického soukromí a nevyjadřovaná úroveň vztahují k projektivním metodám. Projektivní metody jsou spojeny s málo strukturovaným podnětovým materiálem, který je citlivý k odhalení skrytých nebo nevědomých aspektů chování. Projekci pro účely této práce vymezujeme jako proces, v rámci kterého daný člověk promítá své duševní obsahy na jiné osoby či objekty. Pozornost věnujeme testům na vizuálně-apercepčním principu, které pomáhají odhalit úroveň reprezentace sebe i druhých lidí, z nichž nejpoužívanější je Rorschachova metoda. Postupy administrace, skórování, vyhodnocení a interpretace jsou z ROR přenášeny na další, jí podobné metody, a to i na Zulligerův test, který z ROR částečně vychází.

Zulligerův test je testem tří inkoustových skvrn, jehož autorem je švýcarský rodák Hans Zulliger, který žil v letech 1893 až 1965. Zulliger byl povoláním učitel a své poznatky z práce s dětmi a ze školského prostředí zužitkoval při vývoji terapie hrou. Považujeme jej za průkopníka tzv. pedoanalýzy. Jeho test původně sloužil pouze k výběru nejvhodnějších uchazečů do švýcarské armády, v roce 1948 pak vyšla verze testu pro skupinovou administraci (Diapozitiv-Z-Test) a v roce 1954 individuální verze testu (Tafeln-Z-Test). Výhodou skupinové administrace je získání dat od několika desítek osob

zároveň, na druhou stranu se ale administrátor ochuzuje o individuální pozorování. Zulligerův test jako screeningová metoda má své uplatnění v klinické psychologii, dopravní psychologii, psychologii práce a organizace, při výběrových řízeních, v poradenské i pedagogické psychologii. V tomto výzkumu jsme se věnovali populárním odpovědím a vyzývacím charakterům. Populární odpovědi nám říkají, jak konvenčně je daná osoba schopna reagovat v situacích, ve kterých má k dispozici snadno identifikovatelné klíče očekávaného chování. Za populární odpověď považujeme takovou, která se u 100 probandů vyskytne alespoň 33krát. Podnětový materiál na tabuli evokuje odlišný způsob percepčního a kognitivního uchopení a zpracování, obsahuje řadu charakteristických vlastností, vyzývá určitá témata a vyvolává v člověku různé pocity. Analýzou těchto opakujících se témat a způsobu jejich zpracování získáme vyzývací charakter tabulí.

Z autorů, kteří se ZT věnují, uvádíme výzkumný tým C. E. Matlara, který je tvůrcem Workbooku pro práci s metodou, A. E. Villemor-Amaral, jejíž výzkumný tým aplikuje na Zulligerův test některé principy Komprehensivního systému, Karla Havlíka, který používá ZT v dopravně-psychologické praxi a výzkumný tým M. Seitla, který vytvořil instrukci inspirovanou systémem R-PAS a kterou jsme použili při sběru dat.

Ve výzkumné části jsme si stanovili dva cíle práce, a to zjistit populární odpovědi a vyzývací charaktery pro každou ze tří tabulí. Dále jsme si stanovili jednu pomocnou otázku k ověření, zda za signifikantně populární odpověď můžeme považovat takovou, která se u 100 probandů vyskytne 33krát. Aplikovali jsme smíšenou metodiku výzkumu, pro zjištění populárních odpovědí jsme použili frekvenční tabulky, u vyzývacích charakterů jsme pracovali s principy interpretativní fenomenologické analýzy (opakované čtení, zapisování poznámek, zaměření na vznikající témata a hledání souvislostí mezi nimi). Jako metodu sběru dat jsme zvolili stratifikační dotazník a Zulligerův test, který obsahuje tři různě strukturované a barevné tabule. Na I. tabuli se nachází achromatická kompaktní skvrna, která navozuje výklad celku. II. tabule je více členitá a skvrny jsou vyobrazeny v hnědé, zelené a červené barvě. Poslední tabule se skládá ze sedmi černých a červených skvrn a vyzývá k lidské pohybové odpovědi.

Celkově se výzkumu zúčastnilo 100 probandů ve věkovém rozmezí 20 až 62 let, které jsme získali pomocí nepravděpodobnostních metod výběru, konkrétně jsme použili kvótní výběr. Výzkum jsme zahájili provedením pilotní studie, které se zúčastnili dva jedinci. Testování probíhalo prostřednictvím osobního kontaktu s probandy, vždy na

soukromém a tichém místě. Každý účastník podepsal Informovaný souhlas a dostal přidělen svůj unikátní kód. Samotné testování vždy začalo sdělením instrukce, na kterou navazovala asociační fáze, fáze zpětného dotazování a fáze zakreslování lokalizací do připravených schemablocků. Po ukončení testování dostal každý účastník prostor pro zodpovězení svých dotazů. Takto získaná data byla dále kódována, přepisována, analyzována a zpracována v programech MS Excel 2013 a STATISTICA 13.3.0.

U každé tabule jsme identifikovali populární odpovědi. Na první tabuli 90 respondentů sdělilo celkovou odpověď brouk, pavouk nebo klíště, což jsme shrnuli jako kategorii nelétající hmyz. Dále si probandi všímali tmavé detailové skvrny, kterou popsali jako list, případně javorový list. Druhá tabule se skládá z pěti samostatných skvrn, probandi je tedy nejčastěji popisovali zvlášť. Za populární odpověď považujeme interpretaci hnědé skvrny jako zvíře, nejčastěji hmyz (včela, kobylka, larva). Jako hraničně populární jsme označili také odpověď kostra nebo páteř v bílém meziprostoru. Na třetí tabuli se nacházejí výrazné tmavé skvrny, které probandi interpretovali jako lidské postavy nebo pohádkové, případně mytologické postavy (čert, strašidlo), často v pozitivní (tanec) nebo negativní (souboj, rvačka) interakci. Za populární považujeme ještě odpověď motýl nebo vážka, která se nachází ve střední červené skvrně.

Za vyzývací charakter první tabule považujeme představení sebe sama v nové situaci a způsob vyrovnání se s touto zátěžovou situací. Vyzývacím charakterem druhé tabule je kvůli její barevnosti a členitosti emotivita, způsob zpracování emocí a také schopnost nalézat smysl v nejednoznačnosti, což souvisí s koncepčním myšlením. Skvrny na třetí tabuli navozují odpověď lidských nebo fiktivních postav, které jsou v pohybu nebo v interakci, proto za vyzývací charakter považujeme sociabilitu a její adaptivnost v mezilidských vztazích.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

- Addis, M. E., & Mahalik, J. R. (2003). Men, masculinity, and the contexts of help seeking. *American Psychologist*, 58(1), 5–14. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.58.1.5>.
- Alexander, F., Eisenstein, S., & Grotjahn, M. (1995). *Psychoanalytic Pioneers*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Allen, B. P. (1997). *Personality theories: development, growth, and diversity* (5th edition). USA: Allyn and Bacon.
- Allport, G. W. (1961). *Pattern and Growth in Personality*. Oxford: Holt, Reinhart, & Winston.
- Areas, G., & Varela, P. (2018). *Methods in Consumer Research, Volume 1: New Approaches to Classic Methods*. Woodhead Publishing.
- Aronow, E., & Reznikoff, M. (1983). *A Rorschach Introduction. Content Perceptual Approaches*. USA: Allyn and Bacon.
- Billstedt, E., Waern, M., Falk, H., Duberstein, P., Östling, S., Hällström, T., & Skoog, I. (2017). Time trends in Murray's psychogenic needs over three decades in Swedish 75-year-olds. *Gerontology*, 63(1), 45-54. <https://doi.org/10.1159/000448113>.
- Blatný, M. a kol. (2010). *Psychologie osobnosti. Hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada Publishing.
- Bohm, E. (1958). *Textbook in Rorschach Test Diagnosis: For Psychologists, Physicians and Teachers*. London: Grune & Stratton.
- Bolcek, L. (2008). *Možnosti a meze využití Zulligerova tabulkového testu při výběru a hodnocení pracovníků*. (Diplomová práce). Získáno z <https://theses.cz/id/rqi8x7/>.
- Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada Publishing.
- Cattell, R. B. (1946). *Description and Measurement of Personality*. Oxford: World Book Company.
- Čermák, I. (2005). Podnětové charakteristiky tabulí Tématicko apercepčního testu. In Čermák, I., & Ženatý, J. (Eds.). *Rorschach a projektivní metody. Ročenka České společnosti pro Rorschacha a projektivní metody*, 27(1), 163-189. Praha.

- Český statistický úřad. (2011). *Tab. 605: Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle náboženské víry, věku, pohlaví a nejvyššího ukončeného vzdělání*. Získáno 30. 10. 2018 z <https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo-podle-scitani-lidu-domu-a-bytu-2011-ceska-republika-2011-02yz5oqy4z>.
- Dočkalová, J. (2018). *Vliv instrukce při administraci Zulligerova testu na vybrané psychometrické proměnné*. (Bakalářská práce). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Drapela, V. J. (2011). *Přehled teorií osobnosti*. Praha: Portál.
- Eble, S. J., Fernald, L. D., Jr., & Graziano, A. M. (1963). The comparability of quantitative Rorschach and Z Test data. *Journal of Projective Techniques & Personality Assessment*, 27(2), 166–190. <https://doi.org/10.1080/0091651X.1963.10120029>.
- Eble, S. J. (1967). A Guideline of Children's Popular Responses on the Group Zulliger Inkblot Test. *Journal of Clinical Psychology*, 23(4), 494–495. Získáno 6.11.2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=15866035&lang=cs&site=ehost-live>.
- Eichler, R. (1951). A Comparison of the Rorschach and Behn-Rorschach Inkblot Tests. *Journal of Consulting Psychology*, 15(3), 185–189. <https://doi.org/10.1037/h0062446>.
- Exner, J. E. (2003). *The Rorschach: A Comprehensive System: Basic foundations and principles of interpretation* (4th, Vol. I). Hoboken: John Wiley & Sons.
- Exner, J. E. Jr., Colligan, S. C., Hillman, L. B., Metts, A. S., Ritzler, B. A., Rogers, K. T., ...Viglione, D. J. (2009). *Rorschach: A Rorschach workbook for the Comprehensive System* (5th ed.). Praha: Hogrefe-Testcentrum.
- Feist, J., & Feist, G. J. (2009). *Theories of personality*. New York: McGraw-Hill Education.
- Ferjenčík, J. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
- Forbes, S., & Brown, D. (2012). Conceptual thinking in national statistics offices. *Statistical Journal of the IAOS*, 28(3/4), 89–98. <http://dx.doi.org/10.3233/SJI-2012-075>.
- Gurley, J. R. (2016). *Essentials of Rorschach Assessment. Comprehensive system and R-PAS*. Hoboken: John Willey & Sons.
- Hall, C. S., Lindzey, G., Loehlin, J. C., & Manosevitz, M. (2002). *Psychológia osobnosti: Úvod do teórií osobnosti*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

- Hartl, P., & Hartlová, H. (2015). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Harsa, P., Žukov, I., & Csémy, L. (2009). Možnosti posuzování agresivity pomocí projektivních testů u psychiatrických pacientů. *Česká a Slovenská Psychiatrie*, 105(1), 20–26.
- Havlík, K. (2005). Zulligerův test při výběru osob pro exponované profese. *PsychologieDNES*, 9(1). Získáno z <https://nakladatelstvi.portal.cz/casopisy/psychologie-dnes/82094/zulligeruv-test-pri-vyberu-osob-pro-exponovane-profese>.
- Havlík, K. (2015). Zulligerův test v dopravně psychologické praxi. Získáno 25. 10. 2018 z <http://www.sumavanet.cz/...5/zullig.pdf>.
- Havlík, K. (2016). Projektivní metody v dopravní psychologii. Získáno 25. 10. 2018 z https://www.sumavanet.cz/cpp/user/2016/projekce_pd.pdf.
- Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Herman, I. E. (1987). Ferenc Mérei (1909-1986). *European Journal of Social Psychology*, 17(3), 259–266. Získáno 26. 11. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=12123568&site=eds-live&authtype=shib&custid=s7108593>.
- Hogan, R., & Hogan, J. (2007). *Hogan Personality Inventory Manual*. Tulsa: Hogan Assessment Systems.
- Hogrefe-Testcentrum. (nedat.). *Psychodiagnostické metody nakladatelství Hogrefe-Testcentrum*. Získáno z <http://www.testcentrum.com/testy>.
- Horn, J. (2001). Raymond Bernard Cattell (1905-1998). *American Psychologist*, 56(1), 71. Získáno 11. 10. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=4157282&lang=cs&site=ehost-live>.
- Choca, J. P. (2013). *The Rorschach Inkblot Test: An Interpretive Guide for Clinicians*. Washington, D. C.: American Psychological Association.
- Jung, C. G. (1993). *Analytická psychologie – její teorie a praxe*. Praha: Academia.
- Král, P. (2008). *Příručka pro práci s Zulligerovým diapozitivovým testem*. Praha: Hogrefe Testcentrum.

- Larsen, R. J., & Buss, D. M. (2014). *Personality psychology: Domains of Knowledge About Human Nature*. New York: McGraw-Hill.
- Leary, T., LaForge, R. L., & Suczek, R. F. (1976). *Dotazník interpersonální diagnózy ICL*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.
- Leary, T. (1996). *Záblesky paměti: Autobiografie s předmluvou W.S. Burroughse. Osobní a kulturní dějepis jedné epochy*. Olomouc: Votobia.
- Leary, T. (2004). *Interpersonal Diagnosis of Personality: A Functional Theory and Methodology for Personality Evaluation*. Eugene: Resource Publications.
- Lečbych, M., & Seitzl, M. (2013). The association between self-report attachment dimensions and the Rorschach Oral Dependency Scale in a sample of Czech adults. *Rorschachiana*, 34(2), 137-155. <http://dx.doi.org/10.1027/1192-5604/a000046>.
- Lečbych, M. (2016). *Rorschachova metoda: Integrativní přístup k interpretaci*. Praha: Grada Publishing.
- Lelé, A. J. (2006). Perception of reality and norm: A study of the popular responses to Rorschach's Psychodiagnostis in Brazil. *Rorschachiana*, 28(1), 81–99. <https://doi.org/10.1027/1192-5604.28.1.81>.
- Lindzey, G. (1961). *Projective Techniques and Cross-Cultural Research*. New York: Irvington Publishers.
- Malone, J. C., Stein, M. B., Slavin-Mulford, J., Bello, I., Sinclair, S. J., & Blais, M. A. (2013). Seeing red: Affect modulation and chromatic color responses on the Rorschach. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 77(1), 70–93. <https://doi.org/10.1521/bumc.2013.77.1.7>.
- Mayer, J. D., & Allen, J. L. (2017). Future Research in Personality Psychology. *European Journal of Personality*, 31(5), 556–558. Získáno 10. 10. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=125952766&lang=cs&site=ehost-live>.
- Mattlar, C. E., Forsander, C., Norrlund, L., Carlsson, A., Vesala, P., Öist, A-S., & Uhinki, A. (1993). *A Zulliger workbook for applying the Rorschach Comprehensive System*. Turku: Social Insurance Institution.

- Meyer, G. J., Viglione, D. J., Mihura, J. L., Erard, R. E., & Erdberg, P. (2011). *Rorschach Performance Assessment System: Administration, Coding, Interpretation, and Technical Manual*. Toledo: Rorschach Performance Assessment System, LLC.
- Michal, V. (1998). *Zulligerův tabulkový test. Stručný úvod do Zulligerovy projektivní techniky*. Bratislava: Jindřich Horkel Elektronik test.
- Mijolla, de A. (2005). *International Dictionary of Psychoanalysis*. USA: Thomson-Gale.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.
- Moraes Cardoso, L., Acioly Gomes, G. V., & Sena Vieira, T. (2018). Validity Evidence of the Zulliger-SC Test to children's assessment. *Psico-USF*, 23(3), 451–460. <http://dx.doi.org/10.1590/1413-82712018230305>.
- Morávek, S. (1991). *Úvod do psychodiagnostiky dospělých*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. New York: Oxford University Press.
- Müller, L., & Müller, A. (2006). *Slovník analytické psychologie*. Praha: Portál.
- Najbrtová, K., Šípek, J., Loneková, K., & Čáp, D. (2017). *Projektivní metody v psychologické diagnostice*. Praha: Portál.
- Newman, L. S., & Caldwell, T. L. (2005). Allport's "Living Inkblots": The Role of Defensive Projection in Stereotyping and Prejudice. In J. F. Dovidio, P. Glick, & L. A. Rudman (Eds.). *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport*. (pp. 377–392). Malden: Blackwell Publishing. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470773963.ch23>.
- Nolen-Hoeksema, S., Frederickson, B. L., Loftus, G. R., & Wagenaar, W. A. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Praha: Portál.
- Novák, T., & Šmolka, P. (2016). *Manželské a rodinné poradenství*. Praha: Grada Publishing.
- Nový, M. (nedat.). *Zulligerův test. Lokalizační tabulky a seznamy odpovědí*. Nepublikovaný rukopis.
- Obereignerů, R., Čáp, D., Krausová, V., & kol. (2016). *Vybrané ukazatele sociální zralosti osobnosti v projektivních psychodiagnostických metodách*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

- Obuch, I., & Polák, A. (2011). *Komprehensivní systém J. E. Exnera, Jr.: Standardizovaný přístup k vyhodnocování Rorschachovy metody*. Praha: Hogrefe – Testcentrum.
- Pettigrew, T. F. (1969). Gordon Willard Allport: 1897-1967. *Journal of Personality and Social Psychology*, 12(1), 1–5. <http://dx.doi.org/10.1037/h0027222>.
- Piotrowski, A. Z. (2013). *Perceptanalysis. The Rorschach Method Fundamentally Reworked, Expanded, and Systematized*. New York: Routledge.
- Plháková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia.
- Roazen, P. (2003). Interviews on Freud and Jung with Henry A. Murray in 1965. *The Journal Of Analytical Psychology*, 48(1), 1-27.
- Roback, A. A. (1938). PERSONALITY: A Psychological Interpretation. *Character & Personality*, 6(3), 243–249. Získáno 10. 10. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=16320261&lang=cs&site=ehost-live>.
- Rosenzweig, S., & Fisher, S. L. (1997). “Idiographic” vis-a-vis “idiodynamic” in the historical perspective of personality theory: Remembering Gordon Allport, 1897-1997. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 33(4), 405–419. Získáno 10. 10. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=9710302025&lang=cs&site=ehost-live>.
- Říčan, P., Šebek, M., Ženatý, J., & Morávek, S. (1981). *Úvod do Rorschachovy metody*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.
- Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti. Obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing.
- Řiháček, T., Čermák, I., Hytych R., & kol. (2013). *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova Univerzita.
- Sandahl, Ch., Mattlar, C. E., Carlsson, A., Vesala, P., & Rosenqvist, A. (1990). The personality structure for the normal adult, as revealed by the Zulliger Test. *British Journal of Projective Psychology*, 35(2), 54-60.
- Sandahl, Ch., Mattlar, C. E., Rosenqvist, A., Forsander, C., Norrlund, L., & Alanen, E. (1993). The issue of competence: A Zulliger study (the Comprehensive system) of 25 capable men and women. *Lisboa*.

- Seitl, M. (2012). *Poznávání interpersonálních charakteristik osobnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Seitl, M., & Lečbych, M. (2016). *Lidská pohybová determinanta v Rorschachově metodě*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Seitl, M., Dočkalová, J., Dostál, D., Kolařík, M., Hasoňová, V., Palová, K., & Hniličková, K. (2018). Standardizace počtu odpovědí v Zulligerově testu: první krok při vývoji nového evidence-based systému. *E-psychologie*, *12*(4). <https://doi.org/10.29364/epsy.328>.
- Schwarz, W. (1996). Hermann Rorschach, M. D.: His life and work. *Rorschachiana*, *21*(1), 6–17. <https://doi.org/10.1027/1192-5604.21.1.6>.
- Stein, M. B., Slavin-Mulford, J., Siefert, C. J., Sinclair, S. J., Renna, M., Malone, J., ... Blais, M. A. (2014). SCORS–G Stimulus Characteristics of Select Thematic Apperception Test Cards. *Journal of Personality Assessment*, *96*(3), 339–349. Získáno 15. 1. 2019 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=s3h&AN=95430643&lang=cs&site=ehost-live>.
- Strack, S. (1996). Introduction to the Special Series-Interpersonal Theory and the Interpersonal Circumplex: Timothy Leary's Legacy. *Journal of Personality Assessment*, *66*(2), 212. Získáno 15. 10. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=6380090&lang=cs&site=ehost-live>.
- Strauss, F. H. (1970). The Zulliger individual and group test (Book). *Journal of Analytical Psychology*, *15*(2), 201–202. Získáno 30. 10. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=12396201&lang=cs&site=ehost-live>.
- Svoboda, M., Humpolíček, P., & Šnorek, V. (2013). *Psychodiagnostika dospělých*. Praha: Portál.
- Šípek, J. (2000). *Projektivní metody*. Praha: ISV nakladatelství.
- Šípek, J. (2014). Rorschachova Metoda Téměř Sto Let Stará a Stále Moderní. *Psychologie pro praxi*, (3/4), 171–185. Získáno 20. 11. 2018 z <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=asn&AN=100957949&lang=cs&site=ehost-live>.

- Thompson, P.-M. M., Glasø, L., & Matthiesen, S. B. (2018). The way I see you. Implicit followership theories explored through the lens of attachment. *The Psychologist-Manager Journal*, 21(2), 85–105. <http://dx.doi.org/10.1037/mgr0000069>.
- Triplet, R. (1992). Henry A. Murray: The making of a psychologist? *American Psychologist*, 47(2), 299-307. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.47.2.299>.
- Villemor-Amaral, A. E., & Machado, M. A. (2011). The depression index in the Zulliger Comprehensive System (ZSC). *Paidéia*, 21(48), 21-27.
- Villemor-Amaral, A. L., & Primi, R. (2012). *Zulliger no Sistema Comprensivo*. Casa do Psicólogo.
- Villemor-Amaral, A. E., Pianowski, G., & Carvalho, L. F. (2016). Issues About Color, Human Movement, and Number of Responses in the Zulliger Test, *Rorschachiana*, 37(2), 95–113. <https://doi.org/10.1027/1192-5604/a000068>.
- Weiner, I. B. (2003). *Principles of Rorschach Interpretation* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Weiss, P. (2011). *Etické otázky v psychologii*. Praha: Portál.
- Zulliger, H. (1941). *Einführung in den Behn-Rorschach-Test*. Bern: Hans Huber.
- Zulliger, H. (1969). *The Zulliger Individual and Group Test*. New York: International Universities Press.
- Zulliger, H. (1994). *Zulligerův projektivní test. Příručka*. Překlad Libor Richter. Praha: IPPP.
- Ženatý, J., & Máthé, R. (2009). *Projektivní významy Rorschachových tabulí*. Praha: Česká společnost pro Rorschacha a projektivní metody & Psychoprof.

Seznam grafů a tabulek

Graf 1: Signifikantně populární odpovědi

Tab. 1: Seznam populárních odpovědí (Zulliger, 1969)

Tab. 2: Seznam populárních odpovědí (Mattlar et al., 1993)

Tab. 3: Seznam populárních odpovědí (Michal, 1998)

Tab. 4: Nejčastější odpovědi řidičů (Havlík, 2015)

Tab. 5: Výsledky kvalitativní analýzy (Vilemor-Amaral et al., 2016)

Tab. 6: Očekávané rozložení probandů v kvótách

Tab. 7: Naplnění kvót

Tab. 8: Výzkumný soubor dle genderu a věku

Tab. 9: Výzkumný soubor dle genderu a vzdělání

Tab. 10: Populární odpovědi

Seznam příloh

Příloha č. 1: Český a cizojazyčný abstrakt diplomové práce

Abstrakt diplomové práce

Název práce: Populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu

Autor práce: Bc. Veronika Hasoňová

Vedoucí práce: PhDr. Martin Seitzl, Ph.D.

Počet stran a znaků: 86 stran, 171 560 znaků

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 97

Abstrakt: V této práci si klademe za cíl identifikovat populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu. Zaměřujeme se na oblast psychologie osobnosti, definujeme osobnost, mechanismus projekce, projektivní metody a důraz klademe na vizuálně-apercepční metody. V empirické části práce realizujeme smíšený typ výzkumu na výběrovém souboru 100 probandů. Jako metodu sběru dat jsme zvolili Zulligerův test. Na první tabuli jsme jako populární odpověď identifikovali nelétající hmyz a (javorový) list. Vyzývacím charakterem tabule je představení sebe sama a způsob zvládnutí nové zátěžové situace. Na druhé tabuli se nejčastěji objevuje zvířecí odpověď (především hmyz) a také kostra či páteř. Tabule je spojena s emotivitou, zvládnutím emocí a schopností koncepčního myšlení. U poslední tabule za populární odpověď považujeme lidské nebo fiktivní postavy. Tato tabule odhaluje sociabilitu jedince a její adaptivnost v mezilidských vztazích.

Klíčová slova: Zulligerův test; populární odpovědi; vyzývací charakter

Abstract of Thesis

Title: The popular responses and stimulus value of the cards in the Zulliger test

Author: Bc. Veronika Hasoňová

Supervisor: PhDr. Martin Seidl, Ph.D.

Number of pages and characters: 86 pages, 171 560 characters

Number of appendices: 4

Number of references: 97

Abstract: The aim of this thesis is to identify the popular responses and the stimulus value of the cards in the Zulliger test. We focus on the personality psychology, define personality, projection mechanism, projective methods and mainly visual-aperceptive methods. In the empirical part of this thesis we use the mix of qualitative and quantitative research. We tested one hundred people. We identified a non-flying insect and a (maple) leaf as a popular answer on the first card. The stimulus value of the card is self-presentation and the way of managing the new stressful situation. The most common answers on the second card are animals (mainly insect) and spine or skeleton. The card is connected with emotions, handling emotions and conceptual thinking. At the last card we consider human or fairy-tale characters as a popular. This card is connected with sociability and interpersonal relationships.

Key words: Zulliger test; popular responses; stimulus value

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Souhlas se zpracováním osobních údajů a poučení o jejich zpracování Univerzitou Palackého v Olomouci jako správcem osobních údajů

Já,....., narozen/a dne.....

bytem, e-mail

s přiděleným ID ve výzkumu.....,

souhlasím, aby

Univerzita Palackého v Olomouci se sídlem Křížkovského 511/8, Olomouc, PSČ 779 00, katedra psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci se sídlem Vodární 6, Olomouc, PSČ 771 80, (dále také jako „správce osobních údajů“), ve smyslu nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/45/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „nařízení“), zpracovávala mé následující osobní údaje:

jméno a příjmení, bydliště, datum narození, e-mail, podpis a další osobní údaje vznikající při realizaci výzkumu, jehož jsem účasten/účastna (údaje o dynamice a struktuře osobnosti získané z projektivních metod, informace o mých studijních, dobrovolnických, pracovních a dalších odborných aktivitách před studiem na katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého a v jeho průběhu).

Beru na vědomí, že správce zpracovává osobní údaje výlučně v souladu s čl. 5 a čl. 6 nařízení pouze pro tyto účely:

- získání, analýza, vyhodnocení a interpretace dat v diplomové práci Populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu,
- získání, analýza, vyhodnocení a interpretace dat v projektu Standardizace a validizace Zulligerova tabulového testu.

Beru na vědomí, že osobní údaje jsou zpracovávány pouze v rozsahu nutném pro naplnění výše uvedených účelů a pouze po dobu nutnou pro dosažení výše uvedených účelů, nejdéle však po dobu 15 (patnácti) let.

Beru na vědomí prohlášení UP, že bude mé osobní údaje zpracovávat těmito způsoby: shromáždění, zaznamenání, uspořádání, strukturování, uložení, nahlédnutí, použití, seřazení či zkombinování, a to vždy v rámci výše uvedených účelů zpracování osobních údajů; zpracování pro jiný účel je možné pouze na základě mého souhlasu či z důvodů stanovených nařízením.

Beru na vědomí, že UP mé osobní údaje neposkytuje třetím osobám (příjemcům). K osobním údajům mají přístup pouze správce a pověřený zaměstnanci a studenti UP a pouze za výše uvedenými účely zpracování. Zpracování osobních údajů a základní procesy při zpracování osobních údajů jsou upraveny vnitřní normou UP.

Beru na vědomí, že poskytnutí osobních údajů je dobrovolné; v případě, že odmítnu poskytnutí údajů nezbytných k realizaci výzkumu, nebude mě UP moci zařadit jako účastníka do předmětného výzkumu.

Beru na vědomí, že jsem oprávněn kdykoli tento svůj souhlas se zpracování osobních údajů odvolat, a to stejným způsobem, jako jsem souhlas poskytnul/la. Beru na vědomí, že odvoláním souhlasu není dotčena zákonnost zpracování vycházející ze souhlasu, který byl dán před jeho odvoláním.

Beru na vědomí také následující poučení UP o mých právech v souladu s čl. 13 či 14 nařízení, popř. podle čl. 15 až 22, 34 a 77 nařízení takto:

UP sděluje, že pozici tzv. pověřence pro ochranu osobních údajů u ní vykonává kancléř Univerzity Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 779 00 Olomouc (je možno jej kontaktovat na výše uvedené adrese).

Mám dle čl. 15 nařízení právo získat od UP potvrzení, zda osobní údaje, které se mne týkají, jsou či nejsou zpracovány, a pokud jsou zpracovány, mám právo získat přístup k těmto osobním údajům a k souvisejícím informacím vymezeným čl. 15 odst. 1 písm. a) – h) nařízení. Mám za podmínek čl. 15 nařízení právo na bezúplatné poskytnutí jedné kopie zpracovávaných osobních údajů.

Mám dle čl. 16 nařízení právo na opravu nepřesných osobních údajů, které se mne týkají, případně právo na doplnění neúplných osobních údajů.

Mám dle čl. 17 nařízení právo na to, aby UP bez zbytečného odkladu vymazala osobní údaje, které se mne týkají, a to za podmínek stanovených článkem 17 nařízení.

Za podmínek stanovených čl. 18 nařízení mám právo žádat, aby UP omezila zpracování osobních údajů.

Za podmínek stanovených čl. 20 nařízení mám právo na přenositelnost osobních údajů.

Za podmínek stanovených čl. 21 nařízení mám právo vznést námitku proti zpracování svých osobních údajů.

Mám dle čl. 22 nařízení právo nebýt předmětem žádného rozhodnutí založeného výhradně na automatizovaném zpracování, včetně profilování, které má pro mne právní účinky nebo se mne obdobným způsobem významně dotýká, nejedná-li se o některou z právem stanovených výjimek.

Za podmínek dle čl. 34 nařízení mám právo být informován o nastalém porušení zabezpečení osobních údajů, a to je-li pravděpodobné, že takový případ porušení zabezpečení osobních údajů bude mít za následek vysoké riziko pro práva a svobody fyzických osob.

Mám v souladu s čl. 77 nařízení právo podat stížnost u některého dozorového úřadu, zejména v členském státě svého obvyklého bydliště, místa výkonu zaměstnání nebo místa, kde došlo k údajnému porušení, pokud se domnívám, že zpracováním mých osobních údajů je porušeno nařízení.

Další informace o mých právech v oblasti zpracování osobních údajů obsahují čl. 15 až 22 a 34 nařízení.

Potvrzuji tímto, že se před začátkem administrace projektivních metod necítím unaven/a, nemocen/á, nebo pod vlivem léků a látek působících na centrální nervovou soustavu.

Potvrzuji tímto, že souhlasím s výše popsáním zpracováním svých osobních údajů a že jsem byl ve výše uvedeném rozsahu poučen o podrobnostech jejich zpracování Univerzitou Palackého v Olomouci.

V dne

podpis

Příloha č. 3: Populární odpovědi

Obrysy tabulí s označenými populárními odpověďmi se kvůli ochraně psychodiagnostického materiálu nachází pouze v tištěné verzi diplomové práce.

Příloha č. 4: Letáček k účasti ve výzkumu

Hledáme účastníky výzkumu!
ZULLIGERŮV TEST

Hledáme **zájemce od 18 do 65 let**, kteří si chtějí vyzkoušet psychologické testování a podílet se na **vývoji nové diagnostické metody**.

Výzkum bude probíhat **v Olomouci a Kroměříži** a bude trvat **45 minut**.

Přihlásit se můžete skrze **online formulář** dostupný pod **QR kódem** uvedeným níže, nebo na e-mailu **veronikahasonova@seznam.cz**.

Výzkum probíhá na Katedře psychologie FF UP pod vedením PhDr. Martina Seitla, Ph.D.